

AVHANDLINGENS TITTEL:

**Avbrytelse av foreldelsesfristen ved rettslige skritt mv.
- vilkår og virkninger**

Kandidatnummer:

Leveringsfrist:

10. november 2007

Til sammen 39977 ord

26.10.2007

Innholdsfortegnelse

<u>DEL I – INNLEDNING OG AVGRENSNING AV OPPGAVEN</u>	<u>1</u>
<u>1 INNLEDNING.....</u>	<u>1</u>
1.1 Innledende bemerkninger	1
1.2 Nærmere om avgrensningen av oppgaven	2
1.3 Nærmere om systematikken og oppgavens oppbygging	3
<u>DEL II – VILKÅRENE FOR AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN</u>	<u>4</u>
<u>2 AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN VED RETTSLIGE SKRITT M.M. – FORELDELSESLOVEN § 15</u>	<u>4</u>
2.1 Innledning	4
2.2 Krav til avgjørelsestypen	5
2.3 Den fristavbrytende handling ved saksanlegg for de alminnelige domstoler	6
2.3.1 Avbrytelse ved forliksklage eller stevning	6
2.3.2 Avbrytelse ved objektiv kumulasjon eller motsøksmål	9
2.3.3 Avbrytelse ved påberopelse av motregning	11
2.3.4 Avbrytelse ved at skyldneren tar rettslig skritt for å få fastsettelsesdom om fordringen	11
2.4 Den fristavbrytende handling ved saksanlegg for voldgiftsdomstol	12
2.5 Den fristavbrytende handling ved avbrytelse ved øvrige avgjørelsestyper	16
2.6 Den fristavbrytende handling ved avgjørelse etter skifteloven § 11 annet ledd	17
2.7 Den fristavbrytende handling når krav reises i en straffesak	18

2.8	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen.....	22
2.8.1	Problemstillingen.....	22
2.8.2	Hvilken grad av tilknytning som kreves mellom den fristavbrytende handling og fordringen.....	23
2.8.2.1	Generelt.....	23
2.8.2.2	Særlig om tilknytningskravet når motkrav gjøres gjeldende som innsigelse	24
2.8.2.3	Særlig om tilknytningskravet ved skjønnsavgjørelser.....	25
2.8.3	Tilknytningskravet i forhold til hva som regnes som flere og hva som regnes som samme krav..	28
2.8.3.1	Valg av tilknytningskriterium	28
2.8.3.2	Oversikt over sivilprosessens regler om hva som er samme krav	30
2.8.3.3	Særlig om forholdet mellom krav på erstatning og prisavslag – kommentar til Rt. 2006 s. 983	31
2.9	Den kvantitative virkningen av et fristavbrudd	37
2.10	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og skyldner/fordringshaver	39
2.10.1	Problemstillingen	39
2.10.2	Adgangen til å rette partsangivelsen i søksmål med virkning for foreldelsen.....	40
2.10.3	Adgangen til å rette partsangivelsen i nytt søksmål etter avvisning med virkning for foreldelsen.....	41
2.10.4	Forholdet til reglene om rettskraft når flere skyldnere er solidarisk ansvarlig.....	42
3	<u>AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN VED GRUPPESØKSMÅL – FORELDELSESLOVEN § 15A</u>	46
3.1	Innledning	46
3.2	Den fristavbrytende handling.....	47
3.3	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og skyldner/fordringshaver	48
4	<u>AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN VED INNBRINGELSE FOR FORVALTNINGSORGAN, NEMD MV. – FORELDELSESLOVEN § 16</u>	49
4.1	Innledning	49

4.2	Relevante avgjørelsesorganer	50
4.2.1	Forvaltningsorgan med særskilt myndighet.....	50
4.2.2	Klage- eller reklamasjonsnemd	51
4.2.3	Sivilombudsmannen	52
4.2.4	Felles om forberedende organer	52
4.3	Anvendelsesområde m.h.t. hvilke krav som omfattes	53
4.4	Den fristavbrytende handling – kravet bringes inn til avgjørelse ved relevant avgjørelsesorgan	57
4.5	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen.....	57
5	<u>AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN VED TVANGSFULLBYRDELSE – FORELDELSESLOVEN § 17.....</u>	60
5.1	Innledning	60
5.2	Fristavbrudd ved begjæring om tvangfullbyrdelse.....	60
5.2.1	Relevante typer fordringsinndrivelse.....	60
5.2.2	Krav om at fordringshaveren har tvangsgrunnlag.....	61
5.2.3	Den fristavbrytende handling – begjæring om tvangfullbyrdelse	65
5.3	Fristavbrudd ved tvangsinn drivelse etter det offentliges eget tiltak.....	66
5.3.1	Anvendelsesområde – en offentlig myndighet kan inndrive egen fordring ved selv å holde utleggsforretning.....	66
5.3.2	Den fristavbrytende handling – beramning av forretning for utleggspant eller pålegg om utleggstrekk	67
5.4	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen.....	69
6	<u>AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN VED KONKURS, GJELDSFORHANDLING OG SKIFTE – FORELDELSESLOVEN § 18</u>	70
6.1	Innledning	70
6.2	Fristavbrytelse ved begjæring om konkurs eller offentlig skifte.....	70

6.3	Fristavbrytelse ved anmeldelse av fordring i boet eller til namsmannen	72
6.3.1	Anvendelsesområde	72
6.3.2	Den fristavbrytende handling	72
6.3.3	Generelt om tidspunktet for avbrytelse – forholdet mellom første og annet punktum i foreldelsesloven § 18 nr. 2	73
6.3.4	Tidspunktet for fristavbrudd når fordringen er meldt i tide slik at foreldelsesloven § 18 nr. 2 annet punktum kommer til anvendelse	74
6.3.4.1	Fristavbrudd ved konkursåpning	74
6.3.4.2	Fristavbrudd ved åpning av gjeldsforhandling etter konkursloven	74
6.3.4.3	Fristavbrudd ved åpning av gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven	74
6.3.4.4	Fristavbrudd ved åpning av offentlig skifte	76
6.3.4.5	Forholdet mellom § 18 nr. 2 annet punktum og § 29 nr. 3	77
6.4	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen	77
6.5	Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringshaver/skyldner	78
6.5.1	Tilknytningskravet i forhold til fordringshaveren	78
6.5.2	Tilknytningskravet i forhold til skyldneren	78
7	<u>FELLES REGLER OM TIDSPUNKTET FOR FRISTAVBRYTELSE SOM SKJER VED HJELP AV ET DOKUMENT – FORELDELSESLOVEN § 29 NR. 3</u>	80
	<u>DEL III – VIRKNINGENE AV AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN</u>	82
8	<u>INNLEDENDE BEMERKNINGER TIL TEMAET</u>	82
8.1	Nærmere om avgrensningen av temaet	82
8.2	Nærmere om den valgte systematikken i forhold til fremstillingen av temaet	83
9	<u>GENERELT OM VIRKNINGEN AV AVBRUTT FORELDELSE – OVERSIKT OVER DE ULIKE BESTEMMELSENE OG GENERELLE MERKNADER TIL DISSE</u>	84
9.1	Virkningen av avbrytelse så lenge forfølgning pågår – § 21 nr. 1	84

9.2	Virkingen av avbrytelse når saken ender med realitetsavgjørelse – § 21 nr. 2 og 3...	85
9.2.1	Generelt	85
9.2.2	Virkingen når fordringen blir bindende fastslått ved rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 eller 16 – § 21 nr. 2 første punktum	86
9.2.3	Virkingen når fordringshaveren oppnår rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 eller 16, uten at fordringen blir bindende fastslått – § 21 nr. 2 annet punktum	88
9.2.4	Virkingen når Sivilombudsmannen uttaler kritikk og ber forvaltningsorganet behandle saken på ny – § 21 nr. 2 tredje punktum	88
9.2.5	Virkingen når tvangsfullbyrdelse fremmes uten at fordringshaveren får full dekning eller fordringen blir anerkjent under konkurs, offentlig skifte mv. – § 21 nr. 3	88
9.2.6	Unntak fra regelen om ny frist ved realitetsavgjørelse – § 21 nr. 2 siste punktum og nr. 3 tredje punktum	89
9.3	Virkingen av avbrytelse når fordringshaveren ikke oppnår realitetsavgjørelse – § 22.	89
9.3.1	Generelt	89
9.3.2	Tilleggsfrist på ett år - § 22 nr. 1, 2 og 3	90
9.3.3	Tilleggsfristens utgangspunkt - § 22 nr. 1	91
9.3.4	Fordringshaveren må ikke ha opptrådt forsettlig - § 22 nr. 1	92
10	<u>VIRKNINGEN NÅR FORELDELSE ER AVBRUTT VED RETTSLIGE SKRITT M.M.</u>	<u>95</u>
10.1	Innledning	95
10.2	Virkingen så lenge forfølgningen pågår	95
10.3	Virkingen når fordringen blir bindende fastslått	96
10.4	Virkingen når fordringshaveren får medhold uten at fordringen blir bindende fastslått.....	97
10.5	Virkingen når påtale ikke fører til rettsforlik eller realitetsavgjørelse	98
10.5.1	Tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 første punktum.....	98
10.5.2	Særlig om virkingen av avbrutt foreldelse ved forliksklage når forliksrådet innstiller saken eller henviser den til retten – tvistemålsloven § 66/tvisteloven § 18-3	98
10.5.2.1	Problemstillingen	98

10.5.2.2	Forholdet mellom bestemmelsenes anvendelsesområde	99
10.5.2.3	Fordringshaverens valgrett mht. hvilken bestemmelse han vil påberope seg.....	103
10.5.3	Tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 nytt siste punktum når fornærmede trekker begjæring om å få pådømt krav i straffesak.....	106
11	<u>VIRKNINGEN NÅR FORELDELSE ER AVBRUTT VED GRUPPESØKSMÅL.....</u>	108
11.1	Virkningen så lenge forfølgningen pågår	108
11.2	Virkningen når fordringen blir bindende fastslått.....	108
11.3	Virkningen når påtale ikke fører til realitetsavgjørelse.....	109
11.4	Virkningen når en fordringshaver trer ut som grupped medlem	110
12	<u>VIRKNINGEN NÅR FORELDELSE ER AVBRUTT VED INNBRINGELSE FOR FORVALTNINGSORGAN, NEMD MV.</u>	112
12.1	Virkningen så lenge forfølgningen pågår	112
12.2	Virkningen når fordringshaveren får fullt medhold av avgjørelsesorganet	112
12.3	Virkningen når fordringshaveren får delvis medhold eller ikke medhold av avgjørelsesorganet – forholdet mellom § 21 nr. 2 og § 22 nr. 1	114
12.4	Virkningen når påtale ikke fører til realitetsavgjørelse.....	115
12.5	Virkningen når Sivilombudsmannen uttaler kritikk og ber forvaltningsorganet behandle saken på ny	115
13	<u>VIRKNINGEN NÅR FORELDELSE ER AVBRUTT VED BEGJÆRING OM TVANGSFULLBYRDELSE MV.....</u>	118
13.1	Virkningen så lenge forfølgningen pågår	118
13.2	Når en tvangsfullbyrdelse må regnes for å være ”fremmet” – grensedragningen mellom § 21 nr. 3 og § 22 nr. 1.....	118

13.2.1	Problemstillingen	118
13.2.2	Utgangspunkter for grensedragningen	119
13.2.3	Forholdet til formuleringen ”full dekning” i § 21 nr. 3.....	120
13.2.4	Plassering av situasjonen der namsmannen har gjort feil ved fremme av tvangsforretningen	120
13.2.5	Plassering av situasjonen der tvangsforretning fremmes, men ikke gjennomføres.....	122
13.2.6	Plassering av situasjonen der tvangsfullbyrdelse fremmes uten at fordringshaveren har tvangsgrunnlag.....	124
13.3	Virkingen når tvangsfullbyrdelse fremmes.....	124
13.4	Virkingen når tvangsfullbyrdelse ikke fremmes	125
14	<u>VIRKNINGEN NÅR FORELDELSE ER AVBRUTT I FORBINDELSE MED KONKURS, GJELDSFORHANDLING, SKIFTE MV.....</u>	126
14.1	Virkingen så lenge forfølgningen pågår	126
14.2	Virkingen når avbrytelse er skjedd ved begjæring om konkurs eller offentlig skifte som ikke blir tatt til følge	126
14.3	Plassering av situasjonen der konkurs- eller skiftebehandling innstilles uten at fordringshaveren har anmeldt sin fordring i boet.....	128
14.4	Virkingen når avbrytelse er skjedd ved fordringsanmeldelse i konkurs- eller skiftebo	130
14.4.1	Virkingen når fordringen blir anerkjent under konkurs eller offentlig skifte.....	130
14.4.2	Virkingen når fordringen ikke blir anerkjent	130
14.5	Virkingen når foreldelse er avbrutt i forbindelse med gjeldsordning etter gjeldsordningsloven	131
14.5.1	Virkingen når fordringen blir omfattet av en gjeldsordning	131
14.5.2	Virkingen når et forslag til frivillig eller tvungen gjeldsordning etter gjeldsordningsloven ikke blir vedtatt eller stadfestet.....	134
14.6	Virkingen når foreldelse er avbrutt i forbindelse med gjeldsforhandling etter konkursloven.....	134

<u>DEL IV – AVSLUTTENDE BEMERKNINGER, REGISTRE MV.....</u>	<u>137</u>
<u>15 AVSLUTTENDE BEMERKNINGER OG NOEN DE LEGE FERENDA -</u>	
<u>BETRAKTNINGER.....</u>	<u>137</u>
<u>16 REGISTRE.....</u>	<u>139</u>
16.1 Litteraturliste	139
16.2 Lovregister	142
16.3 Register over forarbeider	144
16.4 Domsregister	145
16.5 Lovavdelingsuttalelser.....	147

DEL I – INNLEDNING OG AVGRENSNING AV OPPGAVEN

1 Innledning

1.1 Innledende bemerkninger

Forpliktelser kan oppstå på forskjellige grunnlag, for eksempel ved avtale eller erstatningsbetingende forhold. Når en forpliktelse har oppstått er det normale at denne består til skyldneren oppfyller. Krav kan imidlertid av ulike grunner falle bort uten at oppfyllelse finner sted, og vi taler i tilfelle om irregulært opphør av forpliktelsen.¹

Foreldelse er en slik form for irregulært opphør, og innebærer at en forpliktelse kan falle bort eller modifiseres utelukkende fordi det har gått lang tid siden den skulle vært oppfylt.²

Foreldelse av en fordring innebærer sett fra fordringshaverens side at han ikke lenger har rett til å kreve oppfyllelse, og sett fra skyldnerens side at han ikke lenger har en plikt til å oppfylle. Spørsmålet har således stor betydning både for skyldner og fordringshaver.

Når det skal avgjøres om et krav er foreldet, er det tre hovedspørsmål som må besvares. Det første er på hvilket tidspunkt foreldelsesfristen tar til å løpe, det andre er hvor lang fristen er, og det tredje er om fristen er avbrutt i tide og om det i så fall medfører at kravet ikke er foreldet. Det er det siste av disse tre hovedspørsmålene som er tema for denne oppgaven.

¹ Røed s. 45

² Bergsåker s. 246

1.2 Nærmere om avgrensningen av oppgaven

Regler om foreldelse finnes først og fremst i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer, som gjelder generelt for ”[f]ordring på penger eller andre ytelser”, jf. § 1. Det finnes også særregler om foreldelse spredt rundt i lovverket, for eksempel i skattebetalingsloven, panteloven og sjøloven. Disse gjelder på begrensede rettsområder, og vil ikke bli behandlet her.

Opgavens tema, avbrytelse av foreldelsesfristen, kan inndeles i to hovedspørsmål. Det første er hva som er vilkårene for fristavbrudd, jf. §§ 14 til 19, og det andre er hva som er virkningen av slikt avbrudd, jf. §§ 20 til 23. Disse to spørsmålene henger nøye sammen, og det er derfor nødvendig med en behandling av begge.

Avbrytelse av foreldelsesfristen etter §§ 15 til 18 ved rettslige skritt, administrativ avgjørelse, tvangsfullbyrdelse mv. skjer ved fordringshaverens henvendelse til et nøytralt utenforstående organ. Dette skiller seg fra avbrytelse ved erkjennelse etter § 14, som skjer ved skyldnerens handlemåte, og fra avbrytelse ved prosessvarsel etter § 19, som kan foretas av fordringshaveren på egenhånd. Bestemmelsene i §§ 14 og 19 reiser således spørsmål av en annen art enn §§ 15 til 18, og av hensyn til oppgavens omfang har jeg derfor valgt å holde disse utenfor. Siden jeg ikke tar for meg vilkårene for avbrytelse etter § 14, vil heller ikke § 20 om virkningen av avbrytelse etter denne bestemmelsen bli behandlet.

Paragrafene 17 nr. 3 og 23 har regler om avbrytelse av foreldelsesfristen i utlandet. Bestemmelsene passer inn under oppgavens tema, men reiser så vidt mange og omfattende spørsmål at jeg har valgt å holde også disse utenfor, for å gi plass til en grundigere drøftelse av de spørsmålene som dreier seg om inndrivelse i Norge.

1.3 Nærmere om systematikken og oppgavens oppbygging

Oppgaven består av fire deler. Del I og IV er korte, og inneholder hhv. innledende og avsluttende bemerkninger til oppgavens tema. I del II behandles vilkårene for avbrytelse av foreldelsesfristen. Reglene om dette i §§ 15 til 18 behandles i punktene 2 til 6. Når avbrytelse skjer ved et dokument, reguleres det nøyaktige tidspunktet for fristavbrudd av § 29 nr. 3. Denne kommer til anvendelse ved alle typer avbrytelse som skjer skriftlig, for eksempel ved stevning eller forliksklage etter § 15, ved klage til et forvaltningsorgan med særskilt myndighet etter § 16, eller begjæring om tvangsfullbyrdelse etter § 17. Siden bestemmelsen således er felles for de ulike avbrytelsesalternativene, behandles den også felles under punkt 7.

I del III behandles virkningene av avbrytelse. Denne delen innledes av punkt 8, som inneholder en oversikt over bestemmelsene om avbrytelse av foreldelsesfristen og generelle merknader til disse. Her behandles problemstillinger som er felles for avbrytelse på flere måter. Punktene 9 til 13 tar så utgangspunkt i de ulike avbrytelsesmåtene i §§ 15 til 18, og ser på de problemstillinger som er knyttet til den enkelte avbrytelsesmåte.

DEL II – VILKÅRENE FOR AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN

2 Avbrytelse av foreldelsesfristen ved rettslige skritt m.m. – foreldelsesloven § 15

2.1 Innledning

Etter foreldelsesloven § 15 nr. 1 avbrytes foreldelsesfristen ”*når fordringshaveren tar rettslig skritt mot skyldneren*”. De rettslige skrittene må tas ”*for å få dom, skjønn, voldgiftsdom eller tilsvarende avgjørelse*” for at de skal virke fristavbrytende.

Bestemmelsens anvendelsesområde er således begrenset til visse avgjørelsestyper, og disse blir behandlet i punkt 2.2.

Hva som er relevante rettslige skritt, er nærmere presisert i samme bestemmelse nr. 2 og 3. Hvilke handlinger dette omfatter, og som derfor har fristavbrytende virkning, er tema under punktene 2.3 til 2.7.

Selv om det ikke fremkommer klart av lovens ordlyd er det selvsagt en forutsetning for fristavbrudd at den fristavbrytende handlingen dreier seg om fordringen. Har fordringshaveren to forskjellige krav mot skyldneren, vil et søksmål om fordring A ikke virke fristavbrytende for fordring B. Hvor nær tilknytning det må være mellom de rettslige skrittene og fordringen for at handlingen skal virke fristavbrytende, vil bli drøftet i punkt 2.8.

Under punkt 2.9 er spørsmålet hvilken rekkevidde et fristavbrudd har rent kvantitativt, altså om avbruddet er begrenset til det beløp som fremsettes i forliksklage/stevning, eller om avbruddet gjelder for kravet som sådan.

Det er fordringshaveren som må foreta de rettslige skrittene, og disse må være rettet mot skyldneren. Under punkt 2.10 behandles dette tilknytningskravet.

2.2 Krav til avgjørelsestypen

Foreldelsesfristen avbrytes etter § 15 når fordringshaveren tar rettslig skritt mot skyldneren for å få ”dom, skjønn, voldgiftsdom eller tilsvarende avgjørelse” om fordringen.

Alternativet ”dom” omfatter både fastsettelsesdom og fullbyrdelsesdom.³ Videre er både sivile dommer og straffedommer omfattet.⁴ Av den gamle foreldelsesloven av 1896 § 12 fremgikk det uttrykkelig at også kjennelser var omfattet. Selv om dette alternativet nå er fjernet, vil kjennelser, for eksempel etter skifteloven § 23 nr. 1, omfattes av begrepet ”tilsvarende avgjørelse”.⁵

I forarbeidene uttales at ”det er overflødig å nevne ”rettsforlik” ved sia av dom”.⁶ Tar man ut stevning eller forliksklage er dette et rettslig skritt for å få dom for kravet. At saken rent faktisk ender med forlik – rettslig eller utenrettslig – er uten betydning for den fristavbrytende virkning stevningen eller forliksklagen hadde. En annen sak er at *virkingen* av den avbrutte foreldelsesfristen vil variere med hva som blir det endelige utfallet av saken.⁷

³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

⁴ Røed s. 376 og Kjønsstad/Tjomsland s. 109

⁵ Røed s. 376

⁶ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

⁷ Se punkt 9

Skjønnsavgjørelser har samme virkning som dommer, jf. skjønnsprosessloven § 41, og det er derfor naturlig at rettslige skritt for å oppnå skjønn også virker fristavbrytende. I teorien er det imidlertid antatt at skjønn som ikke tar stilling til fordringens eksistens, men bare til for eksempel størrelsen av en skade, ikke omfattes.⁸ Jeg er ikke uenig i dette, men mener at spørsmålet tematisk sett dreier seg om et spørsmål om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen, og vil derfor behandle problemstillingen under punkt 2.8. Også i forhold til øvrige avgjørelsestyper er det et krav at de rettslige skrittene må tas med sikte på å oppnå en avgjørelse om selve fordringen.

Voldgiftsdommer er i likhet med skjønnsavgjørelser gitt virkning som dommer, jf. voldgiftsloven § 6 tredje ledd, og det er derfor naturlig at også disse er omfattet.

Når det gjelder alternativet om ”tilsvarende avgjørelse” er dette etter forarbeidene en ”*endelig avgjerd med tilsvarende bindende virkning som en dom*”.⁹ Forarbeidene nevner ingen eksempler på avgjørelser som vil falle inn under betegnelsen, men har tatt den med for å ”*oppfange mulige særordninger i gjeldende og framtidig lovgivning*”. Eksempler på avgjørelser som omfattes av alternativet er kjennelser etter skifteloven § 23 nr. 1 og avgjørelse etter odelsloven § 70.¹⁰ Som nevnt omfatter begrepet også alminnelige kjennelser.

2.3 Den fristavbrytende handling ved saksanlegg for de alminnelige domstoler

2.3.1 Avbrytelse ved forliksklage eller stevning

I § 15 nr. 1 er den fristavbrytende handling beskrevet som ”*rettslig skritt mot skyldneren*”. Hva de rettslige skrittene nærmere bestemt består i når fordringen gjøres gjeldende ved de alminnelige domstoler, følger av § 15 nr. 2. Under dette punktet er det avbrytelse etter bokstav a ”*ved forliksklage eller stevning*” som er tema.

⁸ Røed s. 376

⁹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

¹⁰ Borch-rettsdata note 71 til § 15

Det alminnelige er at forliksklage og stevning fremsettes skriftlig. Det nøyaktige tidspunktet for avbrudd følger da av foreldelsesloven § 29 nr. 3, se punkt 7. Både forliksklage og stevning kan imidlertid også inngis muntlig,¹¹ og når dette gjøres må foreldelsesfristen anses avbrutt den dagen den muntlige henvendelsen fremsettes for forliksrådet eller tingretten.

Tvistemålsloven §§ 277, 299 og 300 og tvisteloven §§ 6-3 og 9-2 stiller form- og innholdsmessige krav til forliksklage og stevning. Det kan spørres om disse kravene må være oppfylt for at forliksklagen/stevningen skal virke fristavbrytende. I det følgende brukes for enkelthets skyld stevning som eksempel, men tilsvarende må gjelde for forliksklage.

Følgene av en mangelfull stevning kan være avvisning av saken eller at mangelen rettes og søksmålet fortsetter som normalt, jf. tvistemålsloven § 301 og tvisteloven § 16-5. Dersom søksmålet avvises, følger det av foreldelsesloven § 22 nr. 1 at *”virkningen av den rettidige påtale [varer] i 1 år etter at saken er avsluttet”*. At virkningen ”varer” i et år etter avvisningen, må forutsetningsvis bety at anleggelsen av søksmålet i utgangspunktet virket fristavbrytende. Visse minimumskrav må likevel stilles til stevningen for at denne skal virke fristavbrytende. Det må på bakgrunn av stevningen være mulig å identifisere partene og hvilken fordring det dreier seg om. Sender fordringshaveren en blank ”stevning” til retten, kan denne ikke virke fristavbrytende for noe krav.

Løsningen må bli den samme dersom domstolen istedenfor å avvise saken, gir saksøkeren adgang til å rette feilene ved stevningen. Så fremt partene og fordringen kan identifiseres ved den mangelfulle stevningen, virker denne fristavbrytende fra tidspunktet for stevningen. Til illustrasjon kan nevnes en avgjørelse fra Hålogaland lagmannsrett av 3. juli

¹¹ Tvistemålsloven §§ 277 første ledd annet punktum og 299 første ledd annet punktum, og tvisteloven §§ 6-3 og 9-2

1954.¹² Her la retten til grunn at en ”foreløpig stevning” som ikke oppfylte kravene etter tvistemålsloven § 300, men som ble rettet ved etterfølgende stevning, virket fristavbrytende etter den gamle foreldelsesloven § 12 annet ledd.

Det som er sagt ovenfor om mangelfull stevning/forliksklage, må gjelde også for de øvrige prosessforutsetningene. Det kan altså ikke være et vilkår at alle prosessforutsetningene er oppfylt for at søksmålet skal virke fristavbrytende.

Til illustrasjon kan nevnes Borgarting lagmannsretts avgjørelse av 20. januar 2005.¹³ Et selskap gikk til sak mot administrerende direktør med krav om erstatning. Etter aksjeloven § 17-3 er det et vilkår for at selskapet kan reise slikt søksmål at det er truffet vedtak om det i generalforsamlingen. Etter rettspraksis er generalforsamlingsvedtak en nødvendig prosessforutsetning, men det er tilstrekkelig at vedtaket foreligger før avvisningsspørsmålet blir avgjort.¹⁴ Generalforsamlingsvedtak forelå ikke da stevning ble tatt ut, og spørsmålet var om stevningen likevel avbrøt foreldelsen. Lagmannsretten la til grunn at foreldelsesloven § 15 ikke kunne forstås slik at alle prosessforutsetningene måtte være oppfylt for at foreldelsesfristen skulle avbrytes. Fristen ble derfor ansett avbrutt ved stevningen.

Et særskilt spørsmål er om et forbehold i forliksklagen/stevningen om å bringe andre krav inn i saken er tilstrekkelig til å avbryte foreldelsesfristen, altså hvorvidt man kan si at kravet i slike tilfeller blir ”gjort gjeldende ved domstol” i form av ”forliksklage eller stevning”, jf. § 15 nr. 2.

Det må være på det rene at et *generelt* forbehold ikke kan virke fristavbrytende.¹⁵ I Rt. 2006 s. 983 uttalte imidlertid Høyesterett at heller ikke et spesifisert forbehold kan være

¹² RG-1955-1

¹³ LB-2003-3397

¹⁴ Rt. 1982 s. 1720 og Rt. 1998 s. 348

¹⁵ Røed s. 384

tilstrekkelig til å oppnå fristavbrytende virkning. I forbeholdet ligger det nettopp at kravet ennå ikke er ”gjort gjeldende” ved ” rettslig skritt” fra fordringshaverens side.¹⁶

2.3.2 Avbrytelse ved objektiv kumulasjon eller motsøksmål

Når det allerede verserer en sak mellom partene for domstolene, avbrytes foreldelsen ”ved at krav om fordringen blir framsatt eller påberopt til motregning”, jf. § 15 nr. 2 bokstav b. Det er alternativet om fremsettelse av kravet som er tema under dette punktet.

Et krav kan bli ”framsatt” etter bestemmelsen ved motsøksmål eller ved objektiv kumulasjon. I den nye tvisteloven vil inndragning av nye krav alltid følge reglene om objektiv kumulasjon, idet motsøksmål fjernes som egen søksmålsform.¹⁷

Inndragning av nye krav både ved motsøksmål og ved objektiv kumulasjon kan skje uten særskilt stevning, jf. tvistemålsloven § 62 første ledd og tvisteloven § 15-4. Under saksforberedelsen kan slik påberopelse skje skriftlig ved prosesskrift,¹⁸ eller muntlig i rettsmøte.¹⁹ Fristavbrudd skjer da hhv. ved fremsettelse av prosesskriftet eller på tidspunktet for rettsmøtet. Ved hovedforhandling fremsettes nye krav muntlig,²⁰ og fristavbrudd skjer da ved fremsettelse av kravet. Endringer kan foretas inntil forhandlingen er avsluttet og saken opptatt til doms.²¹

Det kan spørres om det er et vilkår for avbrytelse ved kumulasjon eller motsøksmål at det etter tvistemålslovens/tvistelovens regler er prosessuell adgang til å trekke kravet inn i saken, eller om det er tilstrekkelig for fristavbrytelse at kravet begjæres tatt med, selv om begjæringen avvises. Det er etter min mening naturlig å si at fordringshaveren har tatt rettslige skritt for å få dom om fordringen når han har gjort sitt krav gjeldende ved å følge

¹⁶ Røed s. 384

¹⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 240 og tvisteloven § 15-1

¹⁸ Tvistemålsloven §§ 122-123, 314 og 317

¹⁹ Tvistemålsloven § 303 flg. tvl. § 9-16 og Schei s. 307

²⁰ Tvistemålsloven § 329 og tvisteloven § 9-14

²¹ Schei s. 307

fremgangsmåten for objektiv kumulasjon eller motsøksmål. Selv om kravet blir avvist fordi retten finner at vilkårene for å kumulere eller reise motsøksmål ikke er oppfylt, ble de rettslige skrittene like fullt tatt *for å få* dom om fordringen, jf. ordlyden i § 15.

Det følger av § 22 at det er foreldelseslovens system at også mislykkede forsøk på for eksempel å få dom for kravet, oppfyller vilkårene for avbrudd. Etter denne bestemmelsen vil det løpe en tilleggsfrist på ett år dersom de rettslige skrittene ikke medfører noen realitetsavgjørelse, for eksempel fordi saken avvises.

Jeg kan ikke se at avvisning av et nytt krav i en sak som allerede verserer bør behandles annerledes enn avvisning av saken som sådan. Dersom man tolker § 15 nr. 2 bokstav b slik at det er et vilkår for avbrytelse av foreldelsesfristen at det etter tvistemålsloven/tvisteloven er adgang til å trekke kravet inn i saken, ville det medføre at uaktsomme feil behandles forskjellig alt ettersom det allerede er reist sak mellom partene eller ikke. Dersom saksøker for eksempel misforstår reglene om verneting, og derfor får saken avvist på grunn av anleggelse ved feil domstol, vil saksanlegget likevel medføre at fristen anses avbrutt. Da synes det å gi best sammenheng mellom å legge til grunn at en misforståelse av reglene om kumulasjon gir samme resultat, altså at fristen likevel avbrytes.

Røed legger imidlertid til grunn at det må være et vilkår for avbrytelse ved inndragning av nye krav at det er rettslig adgang til å fremsette kravet. At kravet søkes tatt med i saken er etter hennes oppfatning ikke tilstrekkelig for fristavbrytelse.²² På bakgrunn av de hensyn som er beskrevet ovenfor er jeg ikke enig i disse betraktningene. Etter min mening bør § 15 nr. 2 bokstav b tolkes på samme måte som bokstav a, slik at det ikke er et vilkår for fristavbrytelse at det etter tvistemålslovens/tvistelovens regler er rettslig adgang til å trekke kravet inn i saken, men at det er tilstrekkelig at krav fremsettes. At *virkingen* av et fristavbrudd blir forskjellig avhengig av hvorvidt kravet avvises eller fremmes, er en annen sak.

²² Røed s. 379 og 386

2.3.3 Avbrytelse ved påberopelse av motregning

Annet alternativ i § 15 nr. 2 bokstav b om avbrytelse av fristen når ”*krav om fordringen blir ... påberopt til motregning*”, gjelder tilfeller der en av partene nøyer seg med å påstå seg helt eller delvis *frifunnet* på grunn av motregning, i motsetning til å påberope motkravet som et selvstendig krav ved motsøksmål eller objektiv kumulasjon. Når motkrav gjøres gjeldende på denne måten sier vi at det gjøres gjeldende som innsigelse,²³ og det er disse tilfellene lovgiver, i følge forarbeidene, har ment skal omfattes av annet alternativ.²⁴ Dette er naturlig idet motkrav som gjøres gjeldende ved motsøksmål eller objektiv kumulasjon vil omfattes av første alternativ i bestemmelsen, og det således ikke ville være nødvendig med noe eget alternativ i loven for disse tilfellene.

Fristavbruddet skjer ved påberopelse av motregningen, og med dette siktes det til fremsettelse av det prosesskrift hvor motregningsinnsigelsen gjøres gjeldende,²⁵ eventuelt tidspunktet under hovedforhandlingen hvor kravet fremsettes muntlig.

2.3.4 Avbrytelse ved at skyldneren tar rettslig skritt for å få fastsettelsesdom om fordringen

Normalt vil det være fordringshaveren som tar skritt for å hindre foreldelse. Når det er tvist om fordringens eksistens eller omfang kan det imidlertid være at skyldneren går til negativt fastsettelsesøksmål for å få dom for at fordringen ikke er til. Det følger av foreldelsesloven § 15 nr. 1 annet punktum at også dette avbryter foreldelsesfristen. Bestemmelsen er inntatt av hensyn til fordringshaveren, idet det vil være unaturlig for han å ta positive skritt for å avbryte foreldelsesfristen når det allerede verserer søksmål om fordringen.²⁶

²³ Hov III s. 197

²⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

²⁵ Røed s. 386

²⁶ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

Også når det er skyldneren som reiser søksmål, ”[b]lir fordringen gjort gjeldende ved domstol”. Det som er sagt ovenfor under punkt 2.3.2 om avbrytelse ved forliksklage eller stevning vil derfor gjelde tilsvarende.

2.4 Den fristavbrytende handling ved saksanlegg for voldgiftsdomstol

Foreldelsesfristen avbrytes når fordringshaveren ”tar rettslig skritt mot skyldneren for å få ... voldgiftsdom”, jf. foreldelsesloven § 15 nr. 1. Den fristavbrytende handling er i disse tilfellene ”at fordringshaveren gjør det som fra hans side trengs for å sette saken i gang”, jf. samme bestemmelse nr. 3.

I forhold til en nærmere beskrivelse av den fristavbrytende handling, skiller forarbeidene mellom de tilfellene der voldgiftsretten allerede er etablert, og der den skal etableres særskilt med tanke på den aktuelle tvisten.²⁷ I førstnevnte tilfelle avbrytes fristen på den måte som voldgiftsdomstolens forretningsorden tilsier, og i sistnevnte tilfelle er det avgjørende tidspunktet at fordringshaveren har krevet voldgift, at han har oppnevnt sin voldgiftsdommer, og ”etter tilhøva” har oppfordret skyldneren til å gjøre det samme. Forarbeidene viser i den forbindelse til reglene om voldgift i tvistemålsloven. I 2004 fikk vi imidlertid en ny voldgiftslov, lov 14. mai 2004 nr. 25, og kapittelet i tvistemålsloven om voldgift ble opphevet. Spørsmålet er hvilken betydning dette har for hva som utgjør den fristavbrytende handling.

Etter foreldelseslovens ordlyd avbrytes foreldelsesfristen når fordringshaveren har gjort det som fra hans side trengs for å sette saken i gang, og etter vedtakelsen av voldgiftsloven er det nettopp denne som regulerer hva saksøkeren må gjøre for at en voldgiftssak skal settes i gang etter loven. Etter § 23 anses en voldgiftssak innledet ”den dag saksøkte mottok krav om at tvisten skal behandles ved voldgift”. I lovens forarbeider uttales at ”[t]idspunktet for når sak anses innledet har blant annet betydning for beregning av fristavbrudd etter foreldelsesloven § 15 nr. 3”.²⁸ Når saken er innledet etter voldgiftsloven er det naturlig å si

²⁷ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

²⁸ Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) s. 99

at den også er satt i gang i foreldelseslovens forstand, slik at foreldelsesfristen er avbrutt. Siden voldgiftsloven ikke stiller krav om at fordringshaveren må ha oppnevnt sin voldgiftsdommer for at saken skal anses innledet, kan det heller ikke lenger følge noe slikt krav av foreldelsesloven § 15 nr. 3.

Foreldelsesfristen må etter dette senest bli avbrutt når saken er innledet etter voldgiftsloven § 23. Det kan imidlertid spørres om foreldelsesfristen kan avbrytes allerede på et *tidligere* tidspunkt. I voldgiftslovens forarbeider uttales det at ”[f]ristavbrudd etter foreldelsesloven og tidspunktet for når saken anses innledet etter §23 faller ikke nødvendigvis sammen. I forhold til foreldelsesloven er det avgjørende at fordringshaveren har gjort det som er nødvendig fra hans eller hennes side for å sette saken i gang. I praksis vil dette normalt være **avsending** av krav om at tvisten skal behandles ved voldgift.” (min uth.).²⁹

Voldgiftsloven § 23 har altså betydning for foreldelsesfristen i den forstand at den fristavbrytende handling må resultere i innledning av saken etter voldgiftsloven. Men det er ikke nødvendig for avbrytelse at saken faktisk er innledet. Allerede når et brev med krav om voldgift er lagt i postkassa, har fordringshaveren gjort det som ”*trengs for å sette saken i gang*”, selv om saken først anses innledet etter voldgiftsloven den dagen saksøkte mottar kravet.

Foreldelsesloven § 15 nr. 3 er imidlertid foreslått endret i forbindelse med innføring av ny tvistelov, slik at foreldelsesfristen etter endringen avbrytes ”*når voldgiftssak er innledet etter voldgiftsloven § 23*”. Endringen blir innført for å få en retts teknisk enklere regel.³⁰

Når den nye bestemmelsen i § 15 nr. 3 første punktum tolkes isolert tilsier den at foreldelsen først avbrytes ”*den dag saksøkte mottok krav om at tvisten skal behandles ved voldgift*”, jf. ordlyden i voldgiftsloven § 23. Det kan spørres hvordan denne regelen skal harmoneres med foreldelsesloven § 29 nr. 3, som kort sagt innebærer at når fristavbrytelse

²⁹ Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) s. 99

³⁰ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 508

skjer ved hjelp av et dokument er det tilstrekkelig at dette er *postlagt* innen fristen. Det er altså normalt ikke nødvendig for fristavbrytelse at dokumentet er *mottatt*.

Paragraf 29 nr. 3 behandles felles for fristavbrytelse etter §§ 15 til 18 under punkt 7. Når denne problemstillingen likevel behandles her, er det fordi den kun er relevant i forhold til avbrytelse ved saksanlegg for voldgiftsdomstol.

En måte å løse harmoniseringsproblemet på, er å la § 15 nr. 3 gå foran § 29 nr. 3 som *lex specialis*, slik at foreldelsesfristen ikke avbrytes før skriftet med kravet kommer fram til skyldneren. Alternativt kan man forstå henvisningen fra foreldelsesloven § 15 nr. 3 til voldgiftsloven § 23 som en anvisning på *hvilken handling* som skal til for å avbryte foreldelsesfristen, altså å sende krav om avgjørelse ved voldgift til skyldneren, men hvor § 29 nr. 3 likevel regulerer selve *tidspunktet* for avbrytelsen – når brevet er postlagt.

Etter min mening taler de beste grunner for å tolke den nye bestemmelsen slik at den kun angir hvilken handling som skal virke fristavbrytende, men at det nøyaktige tidspunktet fremdeles reguleres av § 29 nr. 3, slik at postlegging er det sentrale. Dette vil harmonere best med øvrige regler om avbrytelse av foreldelsesfristen, og også med regler ellers i obligasjonsretten om rettsbevarende utsagn. Det er lagt til grunn at slike utsagn, som for eksempel reklamasjoner, sikrer avgivers rett når det er forsvarlig avsendt.³¹ Dette er også lagt til grunn av Høyesterett i Rt. 1972 s. 1224, der et krav ble ansett for å være ”satt fram” etter jordloven § 13 når det var postlagt. Høyesterett la vekt på at det bør være slik at ”regelen for avbrytelse av fristen er mest mulig klar og enkelt lar seg beregne og dokumentere”, og ved å legge til grunn postleggelse som det sentrale tidspunkt blir det ”verken nødvendig generelt å forutberegne hvor lang tid postgangen vil ta, eller eventuelt å vurdere individuelle forhold hos mottakeren”. De samme hensyn gjør seg gjeldende ved avbrytelse av foreldelsesfristen. På bakgrunn av lovens ordlyd må løsningen imidlertid antas å være usikker.

³¹ Arnholm s. 93 og Hov 2002 s. 104

Voldgiftsloven § 23 gir ingen nærmere anvisning på hva kravet om at tvisten skal behandles ved voldgift skal inneholde for at saken skal anses innledet. Av forarbeidene følger det at kravet må *”inneholde en tilstrekkelig angivelse av tvisten og uttrykkelig og ubetinget angi at saksøkeren krever tvisten avgjort ved voldgift. En meddelelse om at saksøkeren vurderer å bringe saken inn for voldgift er ikke tilstrekkelig. Vil en part kreve flere krav avgjort ved voldgift, må det presiseres hvilke krav dette gjelder.”*³²

En begjæring om voldgift vil altså ikke automatisk forhindre foreldelse av alle krav som omfattes av voldgiftsavtalen. De kravene som gjøres gjeldende må individualiseres. Dette er i tråd med kravet om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen, som behandles nærmere under punkt 2.8.

Voldgiftsloven § 23 er deklatorisk, slik at partene kan avtale at voldgiftssaken skal innledes på andre måter enn bestemmelsen foreskriver. I så fall vil det være partenes avtale som regulerer når saken er innledet, og derfor også på hvilket tidspunkt foreldelsesfristen avbrytes.³³

Regelen i voldgiftsloven § 23 passer ikke så godt i tilfeller der partene først i forbindelse med en pågående tvist blir enige om voldgift. I et slikt tilfelle er det ikke naturlig at fordringshaveren sender et krav til skyldneren om at tvisten skal behandles ved voldgift. Spørsmålet blir da hvilket tidspunkt som skal legges til grunn som det avgjørende i forhold til hva som innleder voldgiftssaken, og som dermed også angir tidspunktet for avbrytelse av foreldelsesfristen.

Det kan hende at man ut fra en tolkning av voldgiftsavtalen finner at partene har ment at saken er innledet i og med avtalen om voldgift, eller på et annet tidspunkt, og i så tilfelle legges dette tidspunktet til grunn. Dersom partene ikke har avtalt noe om tidspunktet for innledning av saken, er det etter min mening best å legge voldgiftsloven § 25 til grunn.

³² Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) s. 99

³³ NOU 2001:32 s. 1010

Etter denne bestemmelsen skal saksøkeren inngi stevning til voldgiftsretten. Når slik stevning inngis er det naturlig å si at fordringshaveren samtidig har krevet at tvisten skal behandles ved voldgift etter § 23. Å legge tidspunktet for stevning til grunn for når foreldelsesfristen anses avbrutt etter foreldelsesloven § 15 nr. 3 gir også god sammenheng med regelen i foreldelsesloven § 15 nr. 2 om avbrytelse ved stevning i alminnelige søksmål.

Også ved voldgift gjelder det at foreldelsesfristen avbrytes ved objektiv kumulasjon og påberopelse av motregning, se foreldelsesloven § 15 nr. 3 siste punktum. Alternativet er imidlertid ikke like praktisk ved voldgift som ved saksanlegg for de alminnelige domstoler, idet kravet må være omfattet av avtalen om voldgift for at det skal kunne trekkes inn i voldgiftssaken.³⁴

2.5 Den fristavbrytende handling ved avbrytelse ved øvrige avgjørelsestyper

Når fordringshaveren tar rettslige skritt for å få skjønn eller ”tilsvarende avgjørelse” etter § 15 nr. 1, følger det ikke eksplisitt av § 15 nr. 2 eller 3 hva som utgjør den fristavbrytende handling, slik det gjør for dom og voldgiftsdom. Av § 15 nr. 3 følger det imidlertid at når det er ”*hjemmel for annen særskilt avgjørelsesmåte*”, avbrytes foreldelsesfristen når fordringshaveren ”*gjør det som fra hans side trengs for å sette saken i gang*”. Det kan spørres om det er dette alternativet som regulerer hva som skal til for avbrytelse ved skjønn eller ”tilsvarende avgjørelse”.

På den ene side kunne det være naturlig å legge til grunn en slik forståelse av bestemmelsen med tanke på at hva som er den fristavbrytende handling i forhold til disse avgjørelsestypene ikke fremkommer særskilt i § 15. På den annen side er det ingen henvisning fra § 15 nr. 3 til § 15 nr. 1, og dersom det hadde vært meningen å vise til avgjørelsestypene skjønn og ”tilsvarende avgjørelse” i § 15 nr. 3 ville det vel være naturlig å bruke nettopp disse begrepene, og ikke uttrykket ”særskilt avgjørelsesmåte”.

³⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

Forarbeidene trekker også i retning av at det ikke har vært meningen å bruke § 15 nr. 3 direkte i disse tilfellene. Her uttales det at for andre avgjørelsesmåter enn de som er nevnt i nr. 2 og 3, må disse anvendes analogisk, og at dette for eksempel innebærer at for krav som skal avgjøres ved skjønn, må skjønnsbegjæringen sendes til skjønnsstyreren innen foreldelsesfristens utløp.³⁵

I forarbeidene står det at skjønnsbegjæringen må ha ”kommet fram” innen foreldelsesfristens utløp, men også her må antakelig postlegging være tilstrekkelig jf. § 29 nr. 3.³⁶

Henvisningen til analogisk anvendelse av § 15 nr. 2 og 3 tyder altså på at i hvert fall skjønn ikke omfattes av ”særskilt avgjørelsesmåte” i § 15 nr. 3, for da ville det i tilfelle være tale om direkte anvendelse. Hvis heller ikke alternativet om ”tilsvarende avgjørelse” etter § 15 nr. 1 omfattes av § 15 nr. 3, er det imidlertid vanskelig å se hvilke situasjoner bestemmelsen kan tenkes å omfatte. Verken loven eller forarbeidene klargjør hva som menes med uttrykket ”hjemmel for annen særskilt avgjørelsesmåte”, og heller ikke i teori eller rettspraksis er dette, etter hva jeg har funnet, nærmere utdypet.

2.6 Den fristavbrytende handling ved avgjørelse etter skifteloven § 11 annet ledd

Etter skifteloven § 11 annet ledd annet punktum kan tingretten ”[e]tter begjæring av en loddeier eller legatar ... avgjøre boets krav på annen loddeier eller legatar”. Det følger av foreldelsesloven § 15 nr. 1 tredje punktum at slik begjæring virker fristavbrytende.

Kjønstad/Tjomsland anfører at bestemmelsen trolig er overflødig ved siden av bestemmelsen om avbrytelse ved ”tilsvarende avgjørelse” i første punktum.³⁷

Den fristavbrytende handling er fremsettelse av begjæring om avgjørelse av skifteretten. Når det gjelder hvilke form- og innholdsmessige krav som stilles til en slik begjæring, og herunder om begjæring etter skifteloven § 11 annet punktum kan fremsettes i selve begjæringen om offentlig skifte, viser jeg til to artikler

³⁵ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

³⁶ Kjønstad/Tjomsland s. 110

³⁷ Kjønstad/Tjomsland s. 109

skrevet av Inge Unneberg i 2002 og 2003, som omhandler avbrytelse av frist i arveloven § 19, som har en henvisning til skifteloven § 11 som tilsvarende den som er i § 15 nr. 1 tredje punktum.³⁸

2.7 Den fristavbrytende handling når krav reises i en straffesak

Rettskrav som fornærmede eller andre skadelidte har mot siktede i en straffesak i tilknytning til det påståtte straffbare forhold, kan på visse vilkår trekkes inn i straffesaken etter reglene i straffeprosessloven § 3, jf. kapittel 29 om borgerlige rettskrav. Det mest praktiske er erstatningskrav, men også andre krav omfattes, som for eksempel utleverings- og tilbakesøkningskrav.³⁹ Når et sivilrettslig krav på denne måten trekkes inn i en straffesak, avbrytes samtidig foreldelsen etter foreldelsesloven § 15.⁴⁰

Også andre enn fornærmede kan trekke inn krav i anledning straffesaken. For enkelhets skyld brukes likevel betegnelsen fornærmede i det følgende, men tilsvarende gjelder altså for andre skadelidte som etter straffeprosessloven har rett til å fremme krav i saken.

Selv om det er på det rene at fremme av borgerlige rettskrav virker fristavbrytende, er det ut fra foreldelseslovens ordlyd uklart hvilken eller hvilke handlinger som er fristavbrytende i slike tilfeller. Fordringen blir ”gjort gjeldende ved domstol”, men det inngis verken forliksklage eller stevning jf. § 15 nr. 2 bokstav a. Alternativet i bokstav b passer heller ikke idet straffesaken ikke er en sak ”som er reist mellom partene”. Straffesaken er reist med siktede og påtalemyndigheten som parter.

Når det skal avgjøres hva som er den fristavbrytende handling må man derfor ta utgangspunkt i den generelle formuleringen i § 15 nr. 1 første punktum. Spørsmålet blir når det er naturlig å si at fornærmede har tatt ”rettslig skritt mot skyldneren for å få dom” om fordringen.⁴¹

³⁸ Unneberg 2002 og Unneberg 2003

³⁹ Holme-rettsdata – note 16 til § 3

⁴⁰ Kjønstad/Tjomsland s. 109, Røed s. 391 og NOU 2002:31 s. 1009

⁴¹ Røed s. 391

Det er etter straffeprosessloven to alternative måter å fremme et borgerlig rettskrav på. Fornærmede kan selv fremme kravet for retten etter reglene i strpl. § 428, eller påtalemyndigheten kan fremme det på begjæring fra fornærmede etter strpl. § 427.

Når fornærmede fremmer kravet selv, må vedkommende sende skriftlig melding, som inneholder påstand, grunnlaget for kravet og bevisoppgave, til siktede eller hans forsvarer senest samtidig med at siktede innkalles til hovedforhandling.⁴² Når fornærmede har sendt slik melding er det naturlig å si at vedkommende har tatt de nødvendige rettslige skritt for å få dom om fordringen, og at foreldelsesfristen derfor avbrytes.⁴³

Første gang fornærmede møter for retten skal han spørres om han har borgerlige rettskrav han ønsker å gjøre gjeldende i forbindelse med straffesaken.⁴⁴ At fornærmede på slik forespørsel opplyser om at han ønsker å gjøre krav gjeldende er imidlertid neppe tilstrekkelig til å avbryte foreldelsesfristen.⁴⁵ Fornærmede må her foreta seg noe mer for at den rettslige prosessen om kravene skal igangsettes. I et slikt tilfelle har således fornærmede ikke gjort det som ”fra hans side trengs for å sette saken i gang”, jf. terminologien i § 15 nr. 3.

Dersom fornærmede begjærer at påtalemyndigheten skal fremme kravet etter reglene i strpl. § 427, er det ikke nødvendig med særskilt melding som ovenfor. Det skal imidlertid fremgå av tiltalebeslutningen hvilke borgerlige rettskrav påtalemyndigheten ønsker å fremme, jf. strpl. § 252 tredje ledd. Når tiltalebeslutning med krav om pådømmelse av borgerlige rettskrav er sendt retten, er det naturlig å si at påtalemyndigheten har tatt rettslige skritt på vegne av fordringshaveren (fornærmede) for å få dom om fordringen, og at foreldelsesfristen derfor er avbrutt senest på dette tidspunkt.⁴⁶

⁴² Strpl § 428 fjerde ledd, jf. § 427 fjerde ledd

⁴³ Bjerke/Keiserud s. 1315 og Røed s. 392

⁴⁴ Strpl. § 426

⁴⁵ Bjerke/Keiserud s. 1315 og Røed s. 392

⁴⁶ Bjerke/Keiserud s. 1309, Røed s. 392 og Kjønstad/Tjomsland s. 110

Det kan imidlertid spørres om fristen kan være avbrutt på det tidligere tidspunktet da fornærmede ber påtalemyndigheten fremme kravet under straffesaken. På den ene side har fornærmede ved en slik begjæring gjort ”*det som fra hans side trengs for å sette saken i gang*”, jf. alternativet i foreldelsesloven § 15 nr. 3, idet det er påtalemyndigheten som her må ta seg av den videre saksbehandlingen. Dette alternativet gjelder som utgangspunkt ikke krav som blir gjort gjeldende ved domstol, men også øvrige alternativer i § 15 må ses som særreguleringer av vilkåret om at man må foreta seg noe som setter saken i gang. Forlikssklage, stevning, motsøksmål osv. er nettopp handlinger som setter saken i gang ved domstolene.

Røed argumenterer mot at foreldelsesfristen avbrytes ved fornærmedes begjæring til påtalemyndigheten,⁴⁷ og viser i den forbindelse blant annet til en avgjørelse fra Gulating lagmannsrett av 10. desember 1997 der lagmannsretten la til grunn at formell anmeldelse til politiet med krav om påtale og erstatning ikke virket fristavbrytende.⁴⁸ Hun argumenterer også med at foreldelsesfrister normalt ikke avbrytes ved påkrav og purringer fra fordringshaveren.⁴⁹ Etter min mening er imidlertid en begjæring om påtalemyndighetens fremming av kravet ikke nødvendigvis sammenlignbart med et påkrav. Når fordringshaveren har sendt et påkrav har han ikke foretatt en handling som etter loven kan medføre at en rettslig prosess om avgjørelse av kravet igangsettes. Det har han derimot ved begjæring til påtalemyndigheten om pådømmelse av kravet.

Både Kjønstad/Tjomsland og Bjerke/Keiserud legger til grunn at det er ”*tvilsomt*” om foreldelsen avbrytes ved at fornærmede gjør krav gjeldende overfor påtalemyndigheten og ber om at kravet tas med i straffesaken.⁵⁰

⁴⁷ Røed s. 392

⁴⁸ LG-1997-275

⁴⁹ Røed s. 393

⁵⁰ Kjønstad/Tjomsland s. 110 og Bjerke/Keiserud s. 1309

Løsningen må anses usikker. Spørsmålet er imidlertid av mindre praktisk betydning, idet foreldelsesloven § 15 er vedtatt endret i forbindelse med innføringen av ny tvistelov. Bestemmelsen får et nytt siste punktum i nr. 1, som lyder: *”Foreldelse avbrytes også ved at fornærmede begjærer at påtalemyndigheten fremmer kravet i straffesak etter straffeprosessloven § 427.”* I tillegg får nr. 2 en ny bokstav c, som slår fast at avbrytelse også skjer *”når fornærmede fremmer krav til pådømmelse i straffesak etter straffeprosessloven § 428”*.

Etter forarbeidene var endringen nødvendig fordi foreldelsesloven, slik den lyder i dag, ikke gir noe klart svar på hva som skal til for å avbryte foreldelsesfristen når borgerlige rettskrav tas med i en straffesak.⁵¹ Etter Tvistemålsutvalgets syn var det *”klart at det må være uten betydning for foreldesspørsmålet om fornærmede her velger den ene eller andre fremgangsmåten som straffeprosessloven gir anvisning på.”*⁵² Når endringen trer i kraft er det således avklart at også fornærmedes begjæring til påtalemyndigheten om fremming av kravet, virker fristavbrytende.

Hva som kreves av fornærmedes begjæring om at påtalemyndigheten skal fremme kravet, for at den skal virke fristavbrytende, presiseres ikke i ordlyden i den nye § 15 eller i forarbeidene. Etter straffeprosessloven § 236 og påtaleinstruksen § 8-7 annet ledd skal fornærmede ved første avhør spørres om han har krav han ønsker at påtalemyndigheten skal ta med i saken. Dersom han svarer bekræftende på det, må det også gis nærmere opplysninger om kravets størrelse og begrunnelse, jf. §§ 236 siste punktum, og 427 første ledd annet punktum.

Så fremt fornærmede oppgir disse opplysningene, må dette etter min mening være tilstrekkelig til at ”begjæring” om fremming av kravet foreligger, slik at foreldelsesfristen avbrytes. Når det er påtalemyndigheten som fremmer kravet på vegne av fornærmede, er

⁵¹ NOU 2001:32 s. 1009

⁵² NOU 2001:32 s. 1009-1010

det opp til påtalemyndigheten å ta seg av den videre saksbehandling for å få fremmet kravet for retten, og det er ikke naturlig for fornærmede å foreta seg noe mer.

På den annen side er det rimelig å legge til grunn at dersom fornærmede under avhøret bare bekrefter at han har krav han vil at påtalemyndigheten skal gjøre gjeldende, men ønsker å komme tilbake til hvilke krav, beløp og begrunnelse, har han ikke fremsatt noen begjæring om pådømmelse av spesifikke borgerlige rettskrav. Han har på det tidspunkt heller ikke gjort det som er nødvendig for å sette saken i gang, jf. terminologien i foreldelsesloven § 15 nr. 3.

Hvorvidt et bekreftende svar fra fornærmede i et avhør om at vedkommende ønsker å gjøre krav gjeldende i forbindelse med straffesaken er en tilstrekkelig ”begjæring” som virker fristavbrytende etter den nye bestemmelsen i foreldelsesloven § 15 nr. 1 siste punktum, vil etter dette bero på en konkret vurdering av de anførsler fornærmede har fremsatt under avhøret. Dersom kravet er tilstrekkelig individualisert, tallfestet og begrunnet, mener jeg dette bør være tilstrekkelig for fristavbrytelse.

2.8 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen

2.8.1 Problemstillingen

For at anleggelse av sak mot skyldneren skal virke fristavbrytende for en fordring saksøkeren mener å ha på saksøkte, er det selvsagt en forutsetning at søksmålet dreier seg om fordringen. Et søksmål mellom to naboer med tvist om hvor eiendomsgrensen går, har ingen innvirkning på foreldelsen av et pengelån den ene naboen har ytt den andre. På den annen side vil selvsagt et søksmål for å inndrive lånet, virke fristavbrytende for dette.

Mellom disse to uproblematiske ytterpunkter kan det oppstå en rekke spørsmål. For det første kan det spørres hvor nær tilknytning det må være mellom den fristavbrytende handling og den aktuelle fordringen, altså om det er et krav at de rettslige skrittene knytter seg til fordringen som sådan, eller om det er tilstrekkelig at det i søksmålet legges opp til en

prejudisiell prøving av fordringen, eller til en prøving av visse deler av fordringen. Dette er tema i punkt 2.8.2.

Når man på denne måten har fastlagt at det er tilstrekkelig tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordring A, kan det imidlertid oppstå spørsmål om hva som omfattes av fordring A og hva som er en annen fordring B – som altså ikke omfattes av fristavbruddet fordi tilknytningskravet ikke er oppfylt for denne fordringen. Sagt med andre ord kan det i mange tilfeller være usikkert om man står overfor én fordring som kan begrunnes på flere måter, men som bare krever én fristavbrytende handling, eller flere fordringer som krever hver sin fristavbrytende handling. Denne problemstillingen behandles under punkt 2.8.3 nedenfor.

2.8.2 Hvilken grad av tilknytning som kreves mellom den fristavbrytende handling og fordringen

2.8.2.1 Generelt

Paragraf 15 nr. 2 taler om tilfeller der *”fordringen [blir] gjort gjeldende ved domstol”*. Det er altså selve fordringen som må være søksmålets gjenstand. At saken dreier seg om det rettsforhold som ligger til grunn for fordringen, gir således ikke en tilstrekkelig tilknytning til at foreldelsesfristen blir avbrutt. Kravet må altså gjøres til søksmålsgjenstand for at fristavbrudd skal inntre.⁵³ Her skiller § 15 seg fra § 16, idet det etter § 16 er tilstrekkelig for fristavbruddet at det aktuelle avgjørelsesorganet tar stilling til underliggende forhold eller bare enkelte sider av saken.⁵⁴

I teorien er tilknytningsvilkåret blitt knyttet til rettskraftvirkningen. Det avgjørende vil da være om fordringen i følge søksmålet vil bli rettskraftig avgjort mellom partene.⁵⁵ Når tilknytningsvilkåret i teorien knyttes opp mot rettskraften kan det imidlertid ikke innebære

⁵³ Skoghøy s. 411

⁵⁴ Se punkt 4.5

⁵⁵ Kjønstad/Tjomsland s. 109 og Holmboe s. 101

et krav om at fordringen *faktisk* blir rettskraftig avgjort som følge av de rettslige skrittene. Det er på det rene at for eksempel en sak som blir avvist fordi den er anlagt ved feil verneting vil virke fristavbrytende etter § 15 og gi tilleggsfrist etter § 22. Poenget må derfor være at det i stevningen eller forliksklagen *legges opp til* at selve fordringen skal prøves slik at denne blir rettskraftig avgjort dersom saken fremmes til behandling.

Et mulig unntak fra kravet om at de rettslige skrittene må legge opp til en prøving som vil føre til en rettskraftig avgjørelse av fordringen er de tilfeller hvor et motkrav gjøres gjeldende som innsigelse, se neste punkt om dette.

2.8.2.2 Særlig om tilknytningskravet når motkrav gjøres gjeldende som innsigelse

Det som skiller påberopelse av motkravet som innsigelse fra påberopelse ved objektiv kumulasjon eller motsøksmål, er at kravet i sistnevnte tilfelle vil få en selvstendig behandling, og vil bli fastslått med bindende virkning. Begge måter å påberope motkravet på er fristavbrytende etter § 15 nr. 2 bokstav b.⁵⁶ Når foreldelsen avbrytes ved at motkravet gjøres gjeldende som innsigelse innebærer det et unntak fra hovedregelen om at kravet må gjøres til søksmålgjenstand for at fristavbrudd skal inntre.⁵⁷

Når motkravet gjøres gjeldende som innsigelse, følger det av tvistemålsloven § 163 annet ledd at det bare blir rettskraftig avgjort så langt det tillates brakt i motregning. At den del av kravet som tillates brakt i motregning faktisk blir rettskraftig, innebærer et unntak fra hovedregelen om at prejudisielle avgjørelser ikke har rettskraft.⁵⁸ Når tvisteloven trer i kraft fjernes dette unntaket slik at ingen del av motkravet vil bli rettskraftig så lenge dette gjøres gjeldende som innsigelse.⁵⁹ Dersom fordringshaveren ønsker en bindende avgjørelse av kravet, må han derfor gjøre motkravet gjeldende etter reglene for objektiv kumulasjon.

⁵⁶ Se punkt 2.3.2 og 2.3.3

⁵⁷ Skoghøy s. 411

⁵⁸ Robberstad s. 199

⁵⁹ NOU 2001:32 s. 419 og 898 og Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 265

Røed legger til grunn at det er en naturlig konsekvens av regelen i tvistemålsloven § 163 om at motkrav som gjøres gjeldende som innsigelse bare blir rettskraftig avgjort så langt det tillates brakt i motregning, at også fristavbruddet begrenses til denne del av fordringen.⁶⁰ Med henvisning til Røed anføres det samme av Skoghøy.⁶¹ Dette må antakelig forstås slik at fristavbruddet omfatter den del av fordringen som *kan komme til å bli* rettskraftig avgjort. Dersom fordringshaveren for eksempel får medhold i et erstatningskrav, men retten tilkjenner et mindre beløp enn påstått, vil en mindre del av motkravet bli dekket, men fristavbruddet må likevel gjelde for hele motkravet gitt at dette opprinnelig var mindre enn hovedkravet. En annen sak er at virkningen av fristavbruddet vil bli forskjellig for de ulike deler av kravet alt ettersom hva utfallet av saken blir.

Når tvisteloven trer i kraft mener jeg at muligheten for rettskraftig avgjørelse ikke kan brukes som tilknytningskriterium for motkrav som gjøres gjeldende som innsigelse. Hvis dette skal gjøres vil det i praksis bety at alternativet om fristavbrytelse på denne måten i § 15 nr. 2 bokstav b annet alternativ mister hele sitt anvendelsesområde, idet ingen del av motkravet vil bli rettskraftig avgjort. Etter min mening må det derfor være tilstrekkelig for fristavbrudd at retten tar stilling til fordringen som sådan når den vurderer kravet om motregning. Hvis det var meningen at annet alternativ i foreldelsesloven § 15 nr. 2 bokstav b skulle falle bort i og med innføringen av tvisteloven, burde dette vært sagt eksplisitt i loven eller i forarbeidene, noe som ikke er tilfelle.

2.8.2.3 Særlig om tilknytningskravet ved skjønnsavgjørelser

Det er lagt til grunn i teorien at skjønn som ikke tar stilling til fordringens eksistens, men bare til for eksempel størrelsen av en skade, ikke omfattes av § 15.⁶² Som nevnt er jeg ikke uenig i dette, men mener at spørsmålet tematisk sett dreier seg om et spørsmål om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen. Det er ikke spesielt for skjønnsavgjørelser at det er et krav at de rettslige skrittene må tas med sikte på å oppnå en

⁶⁰ Røed s. 386

⁶¹ Skoghøy s. 411

⁶² Røed s. 376

avgjørelse om selve fordringen. Heller ikke rettslige skritt som vil lede til en dom eller annen avgjørelsestype som ikke tar stilling til fordringen på en bindende måte, for eksempel der fordringen bare er et prejudisielt forhold, virker fristavbrytende. Etter min mening er det derfor mest naturlig å si at alle skjønnsavgjørelser oppfyller kravet til avgjørelsestype, men at det, i likhet med øvrige avgjørelsesformer, kan hende at rettslige skritt for å få skjønn ikke virker fristavbrytende fordi det ikke er tilstrekkelig tilknytning mellom de rettslige skrittene forut for skjønnsavgjørelsen og fordringen.

Høyesteretts kjæremålsutvalgs avgjørelse av 8. juni 2007 kan tyde på at også Kjæremålsutvalget mener man ikke kan skille ut visse typer skjønn, og si at disse ikke er omfattet av foreldelsesloven § 15.⁶³ Spørsmålet i saken var om foreldelsesfristen for krav knyttet til innløsning av andel etter meieriselskapsloven § 4 var avbrutt ved de berørte andelshavernes skjønnsbegjæringer. Kjæremålsutvalget uttalte først generelt at *”[e]tter foreldelsesloven § 15 nr. 1 første punktum avbrytes foreldelse når fordringshaveren tar rettslig skritt mot skyldneren for å få dom, skjønn, voldgiftsavgjørelse eller tilsvarende avgjørelse. Til tross for lovens klare ordlyd har det vært antatt i teorien at skjønn som bare fastsetter størrelsen av en skade eller lignende, uten å ta standpunkt til om det består noen forpliktelse, ikke virker fristavbrytende”*. Kjæremålsutvalget ser altså ut til å mene at man ikke kan utelukke visse typer skjønn på generelt grunnlag. Den videre drøftelsen av kravet om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen er imidlertid noe uklar.

Lagmannsretten hadde lagt til grunn at et skjønn om innløsningssummens *størrelse* ikke avgjør fordringens *eksistens* med rettskraftvirkning. Fordringens eksistens var således etter lagmannsrettens syn et prejudisielt rettsforhold, men på bakgrunn av reelle hensyn fant retten likevel at begjæring om skjønn for å få fastsatt innløsningssummens størrelse måtte avbryte foreldelsesfristen også i forhold til fordringens eksistens. Lagmannsretten oppstilte således et unntak fra det generelle tilknytningskravet, som innebærer at det er et vilkår for

⁶³ HR-2007-01029-U

fristavbrudd at de rettslige skrittene legger opp til en prøving av fordringen som sådan, slik at denne vil bli rettskraftig avgjort.

Om dette spørsmålet uttalte Kjæremålsutvalget; *”Lagmannsretten synes å ha lagt til grunn at skjønnnet ikke rettskraftig vil avgjøre kravets eksistens. ... Etter utvalgets syn er imidlertid rettskraftkravet med hensyn til kravets eksistens ... oppfylt. ... Det er rettskraftig bestemt at innløsningssummen skal fastsettes ved rettslig skjønn etter meieriselskapsloven ... § 4. I dette ligger at skjønnets verdifastsettelse er bindende for begge parter. Det er vanskelig å se det annerledes enn at betalingskravets eksistens med dette i realiteten blir avgjort.”*

Kjæremålsutvalget la altså til grunn at kravets eksistens ville bli rettskraftig avgjort i og med skjønnnet om kravets størrelse. Begjæringen om skjønn for å få fastsatt innløsningssummens størrelse hadde således tilstrekkelig tilknytning til selve kravet om innløsning. Avgjørelsen innebærer etter dette ikke noe unntak fra hovedregelen om at fristavbruddet knytter seg til kravet som sådan, idet kravets eksistens og størrelse ble ansett som samme rettsforhold, og at begge deler derfor ville bli rettskraftig avgjort.

Kjæremålsutvalget løste altså ikke spørsmålet ut fra det synspunktet som har vært anfektet i teorien om at enkelte typer skjønn ikke oppfyller kravet til avgjørelsestype etter § 15, men foretok en vurdering av om det forelå tilstrekkelig tilknytning mellom det fordringshaveren ønsket å oppnå ved skjønnnet – fastsettelse av innløsningssummens størrelse – og selve innløsningskravet.

Avgjørelsen fra Kjæremålsutvalget er også interessant ut fra en annen problemstilling enn tilknytningskravet ved skjønnsavgjørelser. Selv om Kjæremålsutvalget løste saken ved å konstatere at det forelå tilstrekkelig tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen, uttales det i et obiter dictum at utvalget *”er enig med lagmannsretten i at reelle hensyn tilsier at foreldelse er avbrutt ved skjønnsbegjæringen”*. Dette utsagnet kan tyde på at Høyesteretts kjæremålsutvalg åpner for at fristavbrytelse i visse tilfeller kan skje på bakgrunn av ”reelle hensyn”, på tross av at de alminnelige vilkårene for avbrytelse ikke er oppfylt.

Etter min mening er det imidlertid gode grunner for at man bør tillegge denne uttalelsen begrenset vekt. For det første angir ikke Høyesterett hvilke reelle hensyn som kan begrunne fristavbrudd. Reglene om

fristavbrudd er utpreget positivrettslige, og det dreier seg om spørsmål der det av retts tekniske og prosessøkonomiske grunner er en fordel med klare, presise regler. Foreldelsesinstituttet bygger blant annet på innrettelseshensynet,⁶⁴ og det blir svært vanskelig å innrette seg etter en regel som sier at foreldelsesfristen kan anses avbrutt alene på grunn av reelle hensyn.

2.8.3 Tilknytningskravet i forhold til hva som regnes som flere og hva som regnes som samme krav

2.8.3.1 Valg av tilknytningskriterium

Ovenfor er det redegjort for hva som skal til for at en fristavbrytende handling har tilstrekkelig tilknytning til fordring A slik at handlingen virker fristavbrytende for denne. Handlingen vil da ikke virke fristavbrytende for fordring B. Under dette punktet er spørsmålet hvordan man trekker skillet mellom fordring A og B, slik at man vet om tilknytningskravet er oppfylt. Når dette skal avgjøres må man først ta stilling til hvilket tilknytningskriterium som skal legges til grunn for grensedragningen.

Høyesterett behandlet problemstillingen i Rt. 1992 s. 236, som dreide seg om en kommunes erstatningskrav mot styreformann og eneaksjonær i et avvirket aksjeselskap. I forliksklagen bygget saksøkeren kravet på en påstand om gjeldsovertakelse etter aksjeloven av 1976 § 15-1, mens det senere ble gjort gjeldende at også skatteloven § 32 annet ledd gav grunnlag for erstatning. Høyesterett kom til at det var ”*tilstrekkelig identitet*” mellom grunnlagene, slik at forliksklagen avbrøt foreldelsen også i forhold til et krav bygget på skatteloven. Det ble imidlertid ikke presisert noe videre hvilke kriterier som ble lagt til grunn ved identitetsvurderingen, altså hvorfor man anså kravene for å være tilstrekkelig identiske i foreldelseslovens forstand.

I Rt. 1998 s. 1042 fikk vi en viss avklaring av hvilke identitetskriterier som skal legges til grunn ved vurderingen. I denne saken anla et konkursbo sak med krav om at aksjonærene skulle tilbakeføre midler til selskapet på grunnlag av omstøtelse etter dekningsloven. I et senere prosesskrift ble de samme midlene krevd tilbakeført på grunnlag av aksjeloven av

⁶⁴ Røed s. 48

1976 § 12-8 om tilbakeføring av ulovlig utbetaling til aksjeeierne. Spørsmålet var om stevningen virket fristavbrytende også i forhold til anførselen om tilbakeføring etter aksjeloven.

Høyesterett uttalte i den forbindelse at *”[f]oreldelsesloven § 15 nr. 1 må tolkes på bakgrunn av tvistemålsloven § 300 nr. 2 som krever at stevningen angir de faktiske omstendigheter – ”rettsfakta” – som kravet støttes på. For grunnlag som påberopes senere, må stevningen være fristavbrytende i den utstrekning det kan sies å foreligge identitet mellom det krav som reises i stevningen og det krav som senere fremmes. Det kan være naturlig å se det slik at dersom litispendensvirkningen av det opprinnelige søksmål ville stenge for et nytt søksmål, jf. tvistemålsloven § 64, må stevningen også ha fristavbrytende virkning.”*

Høyesterett bruker altså kravene til stevning og litispendensvirkningen som tilknytningskriterier. Så lenge grunnlagene er med i stevningen virker dette fristavbrytende, men dersom grunnlaget ikke er med i stevningen, er det reglene om litispendens som vil avgjøre om det dreier seg om samme eller ulike krav.

I Rt. 2006 s. 983 følger Høyesterett opp dommen fra 1998. Det uttales at spørsmålet om kravidentitet i 98-dommen ble *”avgjort med utgangspunkt i sivilprosessens regler om hva som må anses som et nytt krav sammenliknet med et krav som allerede er brakt inn eller endog er rettskraftig avgjort av domstolene”*, og de samme kriterier benyttes i den nye avgjørelsen.

Høyesterett tar altså utgangspunkt i *”sivilprosessens regler”* om kravidentifikasjon. I sivilprosessen er det nødvendig å identifisere kravet i en rekke ulike sammenhenger. Reglene om litispendens og rettskraft er allerede nevnt, og i tillegg må kravet blant annet identifiseres ved spørsmål om det er reglene for utvidelse av påstanden innen samme krav eller reglene om objektiv kumulasjon som kommer til anvendelse, og ved spørsmål om retten har gått utenfor sin kompetanse. På bakgrunn av rettspraksis er det noe uklart

hvorvidt kravsbegrepet er det samme i forhold til alle disse regelsettene. Høyesterett har ved flere anledninger påpekt at hensynene bak de ulike reglene kan være forskjellig, og at kravsbegrepet derfor ikke nødvendigvis er det samme, se Rt. 1997 s. 1477 og Rt. 2000 s. 199.

Å anvende ”sivilprosessens regler” om kravsideifikasjon som tilknytningskriterium kan på denne bakgrunn være noe problematisk, idet det altså er uklart hvorvidt reglene om dette i sivilprosessens overhodet er ensartede. Høyesterett har likevel lagt til grunn at reglene ”stort sett anses å være overensstemmende”, jf. Rt. 1997 s. 1477. Som utgangspunkt må man derfor kunne legge til grunn at rettspraksis omkring alle reglene om kravsideifikasjon i sivilprosessens kan være veiledende også i forhold til spørsmålet om avbrytelse av foreldelsesfristen, og at grensedragningen i de fleste tilfeller vil bli den samme både i forhold til de ulike reglene i sivilprosessens, og også i forhold til spørsmålet om avbrytelse av foreldelsesfristen. Ved tolkningen må man imidlertid ta i betraktning at hensynene bak reglene om avbrytelse av foreldelsesfristen er andre enn hensynene bak reglene om kravsideifikasjon i sivilprosessens, og at dette kan medføre at man i enkelte tilfeller likevel ikke vil legge den samme grensedragningen til grunn. Dette må i tilfelle bero på en konkret vurdering.

2.8.3.2 Oversikt over sivilprosessens regler om hva som er samme krav

Når det bare er foretatt én fristavbrytende handling, og det er uklart om det foreligger én eller to fordringer, slik at det er usikkert om kravet til tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen er oppfylt, må man altså se hen til om det etter de sivilprosessuelle regler dreier seg om ett eller to krav. Dersom disse reglene tilsier at vi har å gjøre med bare ett krav, vil det normalt være tilstrekkelig med én fristavbrytende handling.

Det finnes svært mye rettspraksis i tilknytning til spørsmålet om kravsideifikasjon i sivilprosessens, og det er også skrevet mye om emnet i juridisk teori. I det følgende gis det kun en oversikt over de momenter som er blitt trukket fram som de mest sentrale ved vurderingen, uten at drøftelsen er ment å være uttømmende.

Avgjørelsen av hvorvidt man står overfor ett eller flere krav vil bero på en helhetsvurdering av flere ulike forhold.⁶⁵ En sammenlikning av grunnlagene for kravene, samt hvilke rettsfølger som gjøres gjeldende står sentralt i vurderingen.⁶⁶ Et viktig moment er om rettsfølgene er kvalitativt ulike. Er de det vil det normalt dreie seg om to ulike krav.⁶⁷ Prisavslag og retting vil således være ulike krav idet rettsfølgene er kvalitativt ulike, et pengekrav i førstnevnte tilfelle og et krav om en naturalytelse i sistnevnte.

Dersom rettsfølgene er kvalitativt like, kan man på den annen side ikke uten videre gå ut ifra at det dreier seg om samme krav. Et viktig moment her vil være om rettsfølgene kan kumuleres, altså om de kan inntre ved siden av hverandre.⁶⁸ Når rettsfølgene utelukker hverandre vil det lettere anses for å være samme krav enn der følgene kan kumuleres. Øvrige momenter vil være graden av likhet mellom de faktiske og rettslige betingelser for rettsfølgene,⁶⁹ om de interessene rettsreglene tar sikte på å beskytte er de samme og hvorvidt det etter tradisjonell oppfatning dreier seg om ett eller flere krav.⁷⁰

2.8.3.3 Særlig om forholdet mellom krav på erstatning og prisavslag – kommentar til Rt. 2006 s. 983

Den nyeste avgjørelsen vi har i relasjon til hva som er samme og hva som er ulike krav i forhold til reglene om avbrytelse av foreldelsesfristen er Rt. 2006 s. 983. Her kom Høyesterett til at krav om erstatning etter avhendingsloven § 4-14 for mangler ved taket på fast eiendom var samme krav som krav om prisavslag etter avhendingsloven § 4-12 for mangler ved veggen på samme eiendom. Avgjørelsen er vanskelig å forene med en tidligere dom fra Høyesterett inntatt i Rt. 2000 s. 199, og begrunnelsen er også vanskelig å få tak på. Jeg synes derfor avgjørelsen fortjener en nærmere omtale.

⁶⁵ Se for eksempel Rt. 2006 s. 983, Skoghøy s. 814 flg. og NOU 2001:32 s. 382

⁶⁶ Robberstad s. 156 flg. med videre henvisninger

⁶⁷ Hov I s. 341, Schei s. 315 og Skoghøy s. 815

⁶⁸ NOU 2001:32 s. 382 og Hov I s. 342

⁶⁹ Skoghøy s. 817

⁷⁰ NOU 2001:32 s. 383

I Rt. 2000 s. 199 var spørsmålet om krav om erstatning for mangler ved fast eiendom etter avhendingsloven § 4-14 var samme krav som krav om prisavslag for de *samme* manglene etter § 4-12. Høyesterett kom med dissens 3-2 til at det dreide seg om ulike krav, med den følge at anførselen om prisavslag ble avvist etter tvistemålsloven § 366 fordi vilkårene for objektiv kumulasjon ikke var oppfylt. Flertallet påpekte at kravene riktignok kvalitativt var like, men at det ”*er en vesentlig forskjell mellom de vilkår som må være til stede for at kravene skal kunne tas til følge, og det er forskjell i beregningsmåten for kravene*”. I forarbeidene til tvisteloven omtales identitetsspørsmålet som forelå i saken som ”*meget tvilsomt*”, men Tvistemålsutvalget fant at flertallets løsning hadde mest for seg, og at rettstilstanden som ble etablert ved dommen bør videreføres også etter den nye tvisteloven.⁷¹

Det kan spørres om Rt. 2006 s. 983 likevel har endret rettstilstanden i forhold til denne problemstillingen. Her var spørsmålet som nevnt om foreldelsesfristen i tilknytning til et mangelskrav ved kjøp av fast eiendom var utløpt. I forliksklagen hadde kjøperen bare krevet *erstatning*, og kun knyttet til svakheter ved utbedring av boligens *tak*. Ved senere stevning ble det også krevet erstatning for utgifter til utskifting av laftekasse på en *vegg* i boligen. I et senere prosesskrift ble så *prisavslag* anført som et alternativt grunnlag for å få dekket utbedringskostnadene til både vegg og tak. Ved stevningen og det senere prosesskriftet hadde foreldelsesfristen for mangelskravene utløpt, så spørsmålet var om forliksklagen virket fristavbrytende også i forhold til veggkravet.

Avgjørelsen dreier seg i realiteten om to ulike problemstillinger. For det første var det spørsmål om veggkravet og takkravet er ett og samme krav, eller om det er to krav fordi de var knyttet til ulike objekter. Problemstillingen kan formuleres som et spørsmål om det i saken var to separate mangler som måtte regnes som to ulike krav og derfor ha hver sin foreldelsesfrist, eller om feilene hang så nøye sammen at det måtte regnes som én mangel.

⁷¹ NOU 2001:32 s. 385

Gitt at det dreide seg om to ulike mangler ville veggkravet være foreldet idet foreldelsesfristen hadde løpt ut da dette kravet ble fremsatt i stevningen.

For det andre kan det spørres om anførselen om *prisavslag* var et annet krav enn det opprinnelige *erstatningskravet*. Foreldelsesfristen for prisavslagskravet ville da ha løpt ut på tidspunktet hvor det ble fremsatt ved prosesskriv.

Høyesterett deler imidlertid ikke spørsmålet opp i to ulike problemstillinger på denne måten. Det konkluderes med at ingen deler av kravet er foreldet, men det er vanskelig å få tak på hva som er begrunnelsen. Selger hadde påberopt seg den ovenfor nevnte avgjørelsen inntatt i Rt. 2000 s. 199 til støtte for at veggkravet var foreldet. Lagmannsretten hadde nemlig gitt kjøperne erstatning i forhold til takkravet, men prisavslag i forhold til veggkravet. Om forholdet mellom erstatning og prisavslag uttaler Høyesterett at den nye saken skiller seg fra avgjørelsen fra 2000 idet kjøperne i "*vår sak har ... angitt begge rettslige grunnlag for sine krav*". At kjøperne har påberopt seg begge grunnlagene kan imidlertid ikke være noe argument for å anse erstatnings- og prisavslagskravet som samme krav. Poenget er jo at prisavslag ble krevet *etter* foreldelsesfristens utløp. Når det skal vurderes om anførselen om prisavslag er et selvstendig krav, eller bare en underbyggelse av kravet som allerede var fremsatt i form av erstatning kan ikke selve fremsettelsen av prisavslagsanførselen ha noe å si.

Videre argumenteres det med at Høyesterett "*heller ikke [kan] se at lagmannsrettens betegnelse av det ene kravet som erstatning og det andre som prisavslag innebærer noen realitet med hensyn til rettsfølgen. I begge tilfeller fastsettes beløpet til omkostningene ved å få mangelen utbedret.*" Heller ikke i avgjørelsen fra 2000 var det noen realitetsforskjell med hensyn til rettsfølgen. Her inntok likevel Høyesterett det standpunkt at "*vurderingen av om prisavslag og erstatning er ett og samme krav i relasjon til tvistemålsloven § 366, imidlertid ikke [kan] knyttes til forholdene i den enkelte sak. Det kan således ikke være avgjørende at den økonomiske rammen for kjøperens krav i vår sak er den samme, hva enten det er basert på bestemmelsen om prisavslag eller om erstatning.*" Selv om kjøperen

i forhold til begge bestemmelsene krevde det samme pengebeløpet, utgifter til utbedring av manglene, ble altså kravene ansett for å være forskjellige i 2000-avgjørelsen.

Som begrunnelse for å vurdere de to sakene forskjellig peker Høyesterett i 2006-avgjørelsen på at i *”motsetning til det som var tilfellet i dommen fra 2000, gjelder de to kravene to helt forskjellige tapsposter, idet ”takkravet” kommer i tillegg til ”veggkravet”*. Det er imidlertid vanskelig å forstå at dette argumentet skal tale for at det dreier seg om to ulike krav i den første saken, og ett og samme krav i den nye saken. Argumentet synes heller å trekke i motsatt retning. At kravene kan kumuleres er som nevnt noe som taler for at det *ikke* dreier seg om samme krav.

Dersom man ser avgjørelsen ut fra problemstillingen om hvorvidt henholdsvis krav om erstatning og prisavslag etter avhendingsloven er samme eller forskjellige krav, er den svært vanskelig å forstå. Argumentene fremstår som lite overbevisende, og ikke i tråd med den rettsoppfatning som ble lagt til grunn i avgjørelsen fra 2000, og som lovgiver ønsker å videreføre ved innføringen av den nye tvisteloven.

Dersom man isteden leser dommen med tanke på spørsmålet om det dreier seg om ett eller flere mangelskrav, er den derimot mer overbevisende. Kjøper man for eksempel to biler av samme selger, og det viser seg å være feil ved begge bilene, vil de to mangelskravene klart være to forskjellige krav, med egne foreldelsesfrister. Dette gjelder selvsagt selv om det er akkurat den samme mangelen ved begge bilene, slik at kravene således har samme rettslige begrunnelse og samme omfang. Spørsmålet blir hva som er samme objekt. Hvis man kjøper en bolig, er da kjelleren og loftet ulike objekter i denne forstand slik at råteskader i kjelleren er ett krav, mens råteskader på loftet er et annet? Og hva med råteskader i det ene hjørnet av kjelleren kontra råteskader i det andre hjørnet?

Det kan se ut til at Høyesterett oppfattet takkravet og veggkravet som en og samme mangel knyttet til samme objekt og at det derfor dreiet seg om samme krav. Høyesterett la til grunn samme vurdering som lagmannsretten, som hadde konkludert med at *”skadene på*

nordveggen må tilskrives de feil og mangler som ble avdekket på taket tidligere på året". På denne bakgrunn konstaterte Høyesterett at "*både "takkravet" og "veggkravet" i faktisk henseende [bygger] på det samme utgangspunkt, nemlig det mangelfulle taket*".

Utbedringskostnadene knyttet til veggen hadde altså sin årsak i feilene på taket, og således dreiet det seg om samme krav, men med et utvidet skadeomfang i forhold til hva man først hadde antatt.

At argumentet bak Høyesteretts konklusjon er at det dreier seg om samme mangel, støttes også av de innledende bemerkninger i dommen. Høyesterett påpeker i avsnitt 35 at "*[e]t mangelskrav etter avhendingsloven lett kan omfatte en rekke ulike poster, både knyttet til omkostninger ved utbedring av mangler og til andre former for økonomisk tap. Ikke minst vil omkostninger til utbedring rent teoretisk kunne utgjøre et stort antall enkeltposter, alt avhengig av hvor detaljert kravet settes opp. Praktiske hensyn tilsier at hver enkelt post ikke kan anses som et særskilt krav ved bedømmelsen av spørsmålet om et krav omfattes av et fristavbrytende rettslig skritt som nevnt i foreldelsesloven § 15.*" Så lenge det i realiteten er ett mangelskrav, spiller det ingen rolle at dette er splittet opp i flere utgiftsposter. Det forblir fremdeles samme krav.

Dette resonnementet kan imidlertid bare begrunne at *erstatningskravet* i forhold til manglene ved veggen ikke var foreldet, fordi man altså anser dette for å være fremmet samtidig som takkravet – ved forliksklagen. Den kan ikke begrunne at krav om *prisavslag* for tak- pluss veggkravet ikke er foreldet. Dersom disse to kravene ikke er identiske skulle Høyesterett ha opphevet lagmannsrettens dom i forhold til *prisavslaget* knyttet til veggmanglene og gitt en felles *erstatning* for det totale vegg- og takkravet.

Dommens resultat bygger på at vegg- og takkravet er samme krav, og at krav om prisavslag og erstatning etter avhendingsloven er samme krav. På bakgrunn av Høyesteretts sammenblanding av problemstillinger, mener jeg likevel at det man kan trekke ut av dommen er begrenset til at en mangel som er en følgeskade av en annen mangel, er samme

krav i forhold til de sivilprosessuelle regler, og derfor også i forhold til avbrytelse av foreldelse.

På tross av at jeg finner Høyesteretts begrunnelse i forhold til konklusjonen om at krav om prisavslag og erstatning er samme krav lite holdbar, mener jeg likevel at resultatet kan forsvares. På bakgrunn av 2000-avgjørelsen og forarbeidene til tvisteloven må man nok legge til grunn at det dreier seg om to ulike krav i sivilprosessen, i hvert fall i forhold til spørsmålet om grensen mellom utvidelse av påstanden innen samme krav og inndragning av nytt krav i ankeinstansen. Disse reglene bygger imidlertid på helt andre hensyn enn reglene om foreldelse. Hensynet bak regelen om at nye krav som hovedregel ikke kan fremsettes i ankeinstansen, knytter seg både til ankemotparten og til formålet med instansrekkefølgen. Det er avgjørelsen i den tidligere rettsinstans som skal overprøves, og bestemmelsen beskytter i tillegg ankemotparten mot å måtte forholde seg til nye rettsforhold.⁷² Disse hensynene kan tilsi at krav om prisavslag og krav om erstatning bør anses som to forskjellige krav i forhold til denne regelen. Vilkårene for kravene er ikke nødvendigvis de samme, og når retten i underinstansen kun har vurdert det ene, er det denne avgjørelsen som skal overprøves. Tilsvarende kan sies i forhold til hensynet til ankemotparten, som vil ha forberedt seg på å forsvare seg mot det rettslige grunnlaget som ble påberopt i underinstansen.

Hensynene bak reglene om foreldelse er på den annen side blant annet å sikre normal avvikling av fordringer, og at skyldneren skal kunne innrette seg etter forholdene.⁷³ Disse hensynene taler ikke for å anse krav om prisavslag og krav om erstatning som to forskjellige krav, snarere tvert imot. Skyldneren har ingen berettiget forventning om at kravet ikke vil bli inndrevet så lenge tvisten er brakt inn for retten, og domstolsprosessen vil nettopp sørge for avvikling av fordringen, uavhengig av om denne defineres som et prisavslag eller som erstatning. Gode grunner kan derfor tale for at man anser krav om

⁷² Rt. 1997 s. 1477 og Rt. 2000 s. 199

⁷³ Røed s. 47-48

prisavslag og krav om erstatning for samme mangel som to krav i forhold til reglene om avbrytelse av foreldelsesfristen, selv om det i sivilprosessen anses som samme krav.

2.9 Den kvantitative virkningen av et fristavbrudd

Under dette punktet er spørsmålet hvilken rekkevidde et fristavbrudd har kvantitativt, altså om avbruddet er begrenset til det beløp som fremsettes i forliksklage, stevning eller prosesskrift eller om avbruddet gjelder for kravet som sådan. Dersom det er snakk om å endre påstanden ved å trekke inn et *nytt* krav, vil foreldelsesfristen for det nye kravet først avbrytes ved inndragningen av dette. Spørsmålet her dreier seg altså om tilfeller der utvidelse av påstanden skjer innenfor samme krav, for eksempel fordi skaden i forbindelse med et erstatningskrav viser seg å være større enn først antatt.

På den ene side vil hensynet til forutberegnelighet for skyldneren tilsi at fristavbruddet bare omfatter den del av fordringen som beløpsmessig er oppgitt av fordringshaveren. Videre uttales det i foreldelseslovens forarbeider, i tilknytning til foreldelsesloven § 15 nr. 2 bokstav b, at avbrytelse av foreldelsesfristen etter dette alternativet kan skje ”*ved at den opphavelige påstand utvides*”.⁷⁴ Dette taler for å begrense den fristavbrytende virkning til det beløp som opprinnelig er oppgitt i for eksempel stevningen, og at fristavbrudd for den resterende del av fordringen altså skjer på det tidspunktet påstanden utvides.

På den annen side tilsier hensynet til fordringshaveren at fristavbruddet knyttes til fordringen som sådan. I de tilfeller hvor fordringshaveren ønsker å utvide påstanden, henger det gjerne sammen med at kravet har vist seg å være mer omfattende enn tidligere antatt. Det vil da være urimelig om han skulle være avskåret fra å få dekning for hele kravet fordi den overskytende del er foreldet i mellomtiden. Når fordringshaveren går til søksmål, må det være påregnelig for skyldneren at han ønsker dekning for *hele* fordringen, og ikke bare for deler av den. De innrettelseshensyn foreldelsesreglene bygger på, slår således ikke til i en slik situasjon.

⁷⁴ Ot.prp nr. 38 (1977-1978) s. 68

En annen sak er at fordringshaveren har adgang til å gå til sak om kun en del av et rettsforhold,⁷⁵ og dersom dette gjøres vil kun denne delen av kravet bli rettskraftig avgjort.⁷⁶ Saksanlegget vil i tilfelle kun virke fristavbrytende i den utstrekning kravet omfattes av saksanlegget. De to delkravene anses altså som to forskjellig rettsforhold når de gjøres gjeldende i to forskjellige saker. Dette er imidlertid ikke til hinder for at delkravene anses som ett krav når de gjøres gjeldende i samme sak.⁷⁷

Fordringshaveren har også mulighet for å frafalle deler av kravet. Dersom fordringshaveren vel vitende om kravets størrelse likevel oppgir et mindre beløp i stevningen eller forliksklagen kan det tenkes at man må tolke dette som et frafall av retten til å kreve inn den overskytende delen av kravet. Dette vil imidlertid kreve særskilte holdepunkter, og dreier seg om en problemstilling utenfor området for foreldelse.

Dersom fristavbruddet knyttes til fordringen som sådan, gir det etter min mening best sammenheng med øvrige regler i foreldelsesloven, både i forhold til reglene om avbrytelse og reglene om fristens utgangspunkt og lengde. For at fristen skal begynne å løpe er det normalt ikke et vilkår at omfanget av fordringen er klarlagt.⁷⁸ Det må nødvendigvis bety at fristen løper for fordringen som sådan, uavhengig av hvor stort fordringshaveren har grunn til å tro at kravet er. Videre er det slik at dersom man går til fastsettelsessøksmål om fordringens eksistens virker dette fristavbrytende,⁷⁹ og et slikt fristavbrudd må nødvendigvis knytte seg til fordringen som sådan.⁸⁰ Det samme gjelder et fullbyrdelsessøksmål der det overlates til retten å fastsette beløpet. Det synes da rimelig at fristavbruddet knytter seg til fordringen som sådan også dersom det oppgis et beløp i stevning/forliksklage. Hertil kommer at foreldelsesreglene ikke bør oppfordre til en atferd som vil gi lite praktiske løsninger. Av hensyn til sakens opplysning og rask saksbehandling er det en fordel om fordringshaveren så tidlig som mulig oppgir hvor mye han mener å ha krav på.

⁷⁵ Hov III s. 112

⁷⁶ Hov I s. 337 og Rt. 1924 s. 406

⁷⁷ Hov III s. 112 og Eckhoff 1962 s. 76

⁷⁸ Ot.prp. nr. 46 (1987-1988) s. 7 og Røed s. 297-298

⁷⁹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 68

⁸⁰ Einersen s. 212 om den tilsvarende problemstillingen i dansk rett

I norsk teori er spørsmålet om den kvantitative rekkevidden av et fristavbrudd, etter hva jeg har funnet, kun behandlet av Røed. Hun konkluderer med at fristavbruddet ikke er begrenset til et eventuelt beløp som er oppgitt i forliksklage eller stevning.⁸¹ I dansk rett forstår man også fordringsbegrepet autonomt, som det underliggende materielle grunnlag for fordringen, og ikke til en nærmere angitt beløpsmessig størrelse.⁸²

For øvrig forutsettes det også i Rt. 2006 s.983 at avbruddet knytter seg til kravet som sådan. Her hadde fordringshaveren bare tatt med kostnadene til utbedring av taket i forliksklagen, mens påstanden i stevningen ble utvidet til å gjelde også utbedringer av veggen. Stevningen ble som nevnt inngitt etter foreldelsesfristens utløp. Høyesterett gav fordringshaveren medhold i at han skulle få dekning også for veggkravet, og dette kunne de ikke gjort dersom fristavbruddet var begrenset til det beløpet som var oppgitt i forliksklagen.

På denne bakgrunn mener jeg konklusjonen må bli at et fristavbrudd etter foreldelsesloven § 15 ikke er begrenset til et eventuelt beløp oppgitt i forliksklage, stevning eller prosesskrift, men at avbruddet får virkning for hele kravet som sådan.

2.10 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og skyldner/fordringshaver

2.10.1 Problemstillingen

Foreldelsen avbrytes etter foreldelsesloven § 15 når "fordringshaveren tar rettslig skritt mot skyldneren [min understrekning]". Rettslige skritt foretatt av andre enn fordringshaver, eller rettet mot andre enn skyldneren, avbryter ikke foreldelsen. Det oppstilles altså et tilknytningskrav mellom den fristavbrytende handling og både skyldner og fordringshaver.

Tema under dette punkt er hvilke *unntak* som kan oppstilles fra denne hovedregelen, altså i hvilke tilfeller rettslige skritt foretatt av andre enn fordringshaveren, eller rettet mot andre

⁸¹ Røed s. 382

⁸² Einersen s. 212 og Von Eyben s. 679

enn skyldneren, likevel virker fristavbrytende i forholdet mellom rett fordringshaver og rett skyldner.

2.10.2 Adgangen til å rette partsangivelsen i søksmål med virkning for foreldelsen

Retten har etter tvistemålsloven § 97 og tvisteloven § 16-5 plikt til å tillate avhjulpet uforsettlig feil, som hindrer fremme av saken.⁸³ Basert på omfattende rettspraksis er det lagt til grunn at tvistemålsloven § 97 på visse vilkår gir adgang til retting av partsangivelsen,⁸⁴ og i tvistelovens forarbeider gis det uttrykk for at tvisteloven § 16-5 skal videreføre rettspraksis på dette punkt.⁸⁵ Spørsmålet her er om slik endring av partsangivelsen også får virkning for foreldelsen slik at foreldelsen blir avbrutt i og med forliksklage/stevning, selv om denne på formelt grunnlag er tatt ut av en annen enn fordringshaveren eller mot en annen enn skyldneren.

For at retting av partsangivelsen skal godtas er det et krav om nær tilknytning mellom den som trer ut og den som trer inn.⁸⁶ For eksempel er det gitt adgang til å bytte ut heleid datterselskap med morselskap, og et aksjeselskap med *”den reelle innehaver av dette”*, jf. Rt. 1990 s. 1050. Det er antakelig også et krav at det må ha fremstått som usikkert hvem det var riktig å benevne som parter i saken, se Rt. 2002 s. 696.

Generelt gjelder at retting etter tvistemålsloven § 97 medfører at feilen anses som ikke begått, og at prosesshandlingen dermed får virkning fra det tidspunkt den ble foretatt.⁸⁷ I Rt. 1991 s. 761 og Rt. 1996 s. 596 la Høyesteretts kjæremålsutvalg til grunn at når partsangivelsen rettes etter tvistemålsloven § 97, blir virkningen i forhold til søksmålsfrister at søksmålet anses rettidig, altså at fristen anses avbrutt ved det opprinnelige saksanlegget. Dersom retting tillates må dette også få betydning for den materielle foreldelsesfristen, slik at også denne anses avbrutt av den opprinnelige forliksklage/stevning. Dette følger forutsetningsvis av Rt. 2002 s. 696. Her kom flertallet i

⁸³ ”bør” i § 97 er tolket som ”skal”, jf. Rt. 1931 s. 1267 og Rt. 1948 s. 1166, se også Hov I s. 195

⁸⁴ Se blant annet Rt. 1990 s. 1050 og Rt. 1994 s. 650

⁸⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 423

⁸⁶ Schei s. 400

⁸⁷ Schei s. 402 og tvl. § 16-5 tredje ledd

Høyesterett til at vilkårene for retting etter tvistemålsloven § 97 ikke var til stede, med den følge at kravet derfor var foreldet. Resonnementet bygger således på at dersom vilkårene for retting hadde vært til stede, ville resultatet blitt at kravet ikke var foreldet, og dette uttales for øvrig også eksplisitt av mindretallet.

Konklusjonen blir etter dette at endring av partsangivelsen etter tvistemålsloven § 97/tvisteloven § 16-5 innebærer at foreldelsen blir avbrutt i og med forliksklagen/stevningen, selv om denne på formelt grunnlag er tatt ut av en annen enn fordringshaveren, eller mot en annen enn skyldneren.

2.10.3 Adgangen til å rette partsangivelsen i nytt søksmål etter avvisning med virkning for foreldelsen

Av tvistemålsloven § 66 tredje ledd og tvisteloven § 18-3 tredje ledd følger at de sivilrettslige virkningene av et søksmål er i behold selv om søksmålet avvises, dersom kravet reises i nytt søksmål innen tre måneder. Forutsetningen er at avvisningen skyldes en "uforsettlig" feil etter tvistemålsloven, eller at saksøkeren ikke er "vesentlig å bebreide" for avvisningen etter tvisteloven.

Bestemmelsene har først og fremst betydning for avbrytelse av materielle foreldelsesfrister,⁸⁸ men kan også anvendes på prosessuelle frister.⁸⁹ Spørsmålet under dette punktet er hvorvidt regelen kan anvendes ved en avvisning på grunn av feil partsangivelse, slik at foreldelsesfristen anses avbrutt allerede ved det første søksmålet, dersom ny stevning med ny og riktig partsangivelse tas ut innen tre måneder.

I Rt. 1992 s. 525 (kjm.utv.) hadde en kommune sagt opp husleieforholdene for lærere som leide bolig av kommunen, og innen søksmålsfristen i husleieloven av 1939 § 7 anla Norsk Lærerlag søksmål på vegne av lærerne med påstand om at oppsigelsene måtte kjennes ugyldige. Søksmålet ble avvist fordi Lærerlaget manglet søksmålskompetanse. Spørsmålet

⁸⁸ Schei s. 323

⁸⁹ Schei s. 325

var om ”*tvistemålsloven § 66 tredje ledd kan tolkes slik at angivelsen av lærerne som saksøkere istedenfor Norsk Lærerlag, under de forhold som foreligger i denne sak, kan foretas i den nye stevning etter at den opprinnelige stevning var avvist, med den virkning at søksmålsfristen i husleieloven § 7 tredje ledd er overholdt.*”

Kjæremålsutvalget la til grunn at dersom saksøkeren ”*hadde krevet rettelse i medhold av tvistemålsloven § 97 istedenfor å akseptere at søksmålet ble avvist, ville en slik rettelse ha måttet bli akseptert*”. Når det i den opprinnelige stevningen gikk klart frem hvilke leietakere søksmålet gjaldt, og den nye stevning dessuten ble tatt ut få dager etter at avvisningskjennelsen var avsagt, fant utvalget at ”*det ikke er uriktig tolking av tvistemålsloven § 66 tredje ledd når lagmannsretten har godtatt at søksmålet kunne fortsette med lærerne som saksøkere*”.

Selv om saken for Høyesterett gjaldt en frist etter husleieloven, må tilsvarende legges til grunn for foreldelsesfristen etter foreldelsesloven. Der det etter tvistemålsloven § 97 ville være adgang til å rette partsangivelsen i det opprinnelige søksmålet, kommer således § 66 til anvendelse, slik at fristen anses avbrutt ved det første søksmålet. Schei anfører at bestemmelsen også kan anvendes ellers hvor det er slik tilknytning mellom uriktig og korrekt part at det for motparten må fremstå som klart eller overveiende sannsynlig at det vil bli reist nytt søksmål med riktig partsforhold.⁹⁰

2.10.4 Forholdet til reglene om rettskraft når flere skyldnere er solidarisk ansvarlig

Når flere skyldnere er solidarisk ansvarlig er hovedregelen at hver enkelt skyldners forpliktelse er gjenstand for selvstendig foreldelse, jf. foreldelsesloven § 25.

Foreldelsesfristen må derfor avbrytes særskilt overfor de enkelte skyldnere, og et saksanlegg mot en av skyldnerne virker således kun fristavbrytende i forhold til denne.

Regelen har god sammenheng med hovedregelen om rettskraft, som innebærer at en rettskraftig avgjørelse bare er bindende for sakens parter. Dersom fordringshaveren velger

⁹⁰ Schei s. 325

å anlegge sak mot kun én av skyldnerne vil han bare avbryte foreldelsesfristen i forhold til denne skylderen, og kun oppnå rettskraftig avgjørelse overfor denne. Disse reglene om selvstendighet i prosessen kan sies å ha sitt motstykke i regelen om solidar skyldneres autonomi *utenfor* prosessen; En solidar skyldner kan ikke forplikte øvrige samskyldnere ved avtale med kreditor.⁹¹

I visse tilfeller har vi imidlertid regler om representasjon, som innebærer at det foreligger et organisert rettsfellesskap mellom medlemmene, og hvor tillitsmenn for fellesskapet kan disponere med bindende virkning for medlemmene i fellesskapsanliggender.⁹² En slik regel har vi for eksempel i eierseksjonsloven § 43 første og annet ledd, som innebærer at styret og forretningsføreren i et eierseksjonssameie på visse vilkår kan pådra den enkelte sameier forpliktelser.⁹³

Slike regler om representasjon utenfor prosessen henger gjerne sammen med regler om representasjon også i prosessen, slik at tillitsmennene kan saksøke og saksøkes med bindende virkning for medlemmene. Denne kompetansen kalles prosessuell representasjon, og innebærer at en avgjørelse rettet mot den eller de som innehar den prosessuelle representasjonsretten vil ha rettskraftvirkning overfor alle medlemmene av rettsfellesskapet. Etter terminologien som brukes i forarbeidene til tvisteloven dreier dette seg om tilfeller av avledet subjektiv rettskraft ved prosessuell representasjon.⁹⁴ Eierseksjonsloven § 43 tredje ledd inneholder en slik regel om prosessuell representasjon, som motsvarer den materielle representasjonsretten i første og annet ledd.

Det kan spørres om slike regler om materiell og prosessuell representasjon også innebærer at fristavbrytelse overfor den eller de som innehar den prosessuelle kompetansen får virkning overfor øvrige medlemmer i fellesskapet. Etter min mening taler gode grunner for

⁹¹ Skoghøy s. 846

⁹² NOU 2001:32 s. 396

⁹³ Wyller-rettsdata note 475 til § 43

⁹⁴ NOU 2001:32 s. 396

å oppstille en slik sammenheng mellom reglene om avbrytelse av foreldelsesfristen og regler om materiell og prosessuell representasjon.

Hva gjelder forholdet til reglene om materiell representasjon utenfor prosessen er det naturlig å legge til grunn at kompetansen til å binde tredjeperson også omfatter kompetanse til å erkjenne fordringen med fristavbrytende virkning etter foreldelsesloven § 14. For å bruke eierseksjonsloven som eksempel igjen; Hvis styret i sameiet erkjenner en forpliktelse sameiet har overfor tredjeperson, vil det forplikte sameierne, jf. eierseksjonsloven § 43 første ledd. Dette innebærer at foreldelsesfristen også avbrytes overfor den enkelte sameier som er ansvarlig for fordringen. Skyldnerens rettslige representant kan altså erkjenne forpliktelsen med fristavbrytende virkning.⁹⁵ Dersom den rettslige representanten også kan representere skyldneren i søksmål med bindende virkning for denne, er det logisk at også avbrytelse ved rettslige skritt mot den rettslige representanten virker fristavbrytende overfor skyldneren.

Dette synspunkt ble da også lagt til grunn i Rt. 1997 s. 1202, som gjaldt forholdt mellom et ansvarlig selskap og dets deltakere. Det ansvarlige selskapet representerer deltakerne i prosess for domstolene, med den følge at avgjørelsen blir rettskraftig også overfor deltakerne, og er således et eksempel på et tilfelle av prosessuell representasjon.⁹⁶ Spørsmålet i saken var om fristavbrytelse overfor et ansvarlig selskap også hadde virkning overfor selskapets deltakere, og Høyesteretts kjæremålsutvalg fant at dette var tilfellet. Avgjørelsen slår altså fast at i forholdet mellom et ansvarlig selskap og dets deltakere er det tilstrekkelig for avbrytelse av foreldelsesfristen overfor deltakerne å foreta fristavbrytende skritt overfor selskapet. Avgjørelsen gjaldt avbrytelse ved tvangsfullbyrdelse, men resultatet er begrunnet med sammenhengen mellom rettskraftvirkningen og foreldelse, og kan således tas til inntekt for at det samme må gjelde ved avbrytelse etter § 15.

⁹⁵ Hagstrøm s. 754 og Røed s. 373

⁹⁶ Rt. 1995 s. 95 og NOU 2001:32 s. 398

Konklusjonen blir etter dette at fristavbrytende skritt overfor en som innehar en rett til å representere øvrige skyldnere i prosessen, slik at avgjørelsen vil bli rettskraftig overfor disse, får virkning for alle som omfattes av rettskraften. Hvorvidt det faktisk foreligger en prosessuell representasjonsrett med tilhørende avledet subjektiv rettskraft kan imidlertid ofte by på tvil, og det har i teorien vært ulike synspunkter på når en avgjørelse de lege lata og de lege ferenda kan og bør gis virkning for andre enn sakens parter.⁹⁷ Denne diskusjonen hører etter min mening hjemme i prosessrettslige fremstillinger. Poenget her er at dersom man etter sivilprosessens regler først kommer til at en avgjørelse har avledet subjektiv rettskraft på bakgrunn av prosessuell representasjon, så vil avbrytelse av foreldelsesfristen overfor den som innehar den prosessuelle representasjonsretten få virkning for alle som omfattes av rettskraften.

Tvistemålsloven har ingen generell bestemmelse om når en dom er bindende for andre enn sakens parter, men i tvisteloven innføres det en bestemmelse i § 19-15 som slår fast at en rettskraftig avgjørelse er "*bindende for andre [enn sakens parter] som på grunn av sitt forhold til parten ville være bundet av en tilsvarende avtale om tvistegjenstanden*". Bestemmelsen antas å innebære en videreføring av gjeldende rett,⁹⁸ og bygger på det synspunkt at hvorvidt partenes rettsforhold blir normert ved avtale, eller ved dom, bør være uten betydning for tredjemann.⁹⁹ Synspunktet er altså at der det foreligger materiell representasjonsrett foreligger også prosessuell representasjonsrett.

⁹⁷ Se blant annet diskusjon mellom Skoghøy og Hov i artiklene Skoghøy 1996, Hov 1997 og Skoghøy 1997, og Robberstad kap. 9

⁹⁸ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 440

⁹⁹ NOU 2001:32 s. 397

3 Avbrytelse av foreldelsesfristen ved gruppesøksmål – foreldelsesloven § 15a

3.1 Innledning

En nyskaping som innføres med tvisteloven er adgangen til å gå til gruppesøksmål etter reglene i lovens kapittel 35. Samtidig som tvisteloven trer i kraft vil en ny § 15a i foreldelsesloven, om avbrytelse av foreldelsesfristen ved gruppesøksmål, bli virksom.

Den nye bestemmelsen lyder:

” *1. Ved stevning i gruppesøksmål avbrytes foreldelsen for de krav som faller innenfor rammen av søksmålet. Godkjennes ikke gruppesøksmålet, får avbrytelsen bare virkning for krav hvor det innen én måned etter at avvisningskjennelsen er endelig, er tatt nytt skritt til avbrytelse av foreldelsen.*

2. Ved godkjenning av gruppesøksmål avbrytes foreldelsen for de krav som omfattes av godkjenningen, om avbrytelse ikke allerede har skjedd etter første ledd. I gruppesøksmål etter tvisteloven § 35-6 blir avbrytelse bare virksom dersom fordringshaveren registreres som gruppemedlem.

3. For den som trer ut som gruppemedlem, fortsetter foreldelsesfristen å løpe fra det tidspunkt retten mottar melding om utreden.

På tross av at bestemmelsen er plassert i avsnittet om vilkårene for avbrytelse av foreldelsesfristen, dreier nummer 1 siste punktum og nummer 3 seg om virkningen av avbrytelse. Disse bestemmelsene behandles best sammen med øvrige virkninger av avbrytelse ved gruppesøksmål i punkt 11.

I punkt 3.2 behandles den fristavbrytende handling, mens punkt 3.3 omhandler tilknytningskravet mellom den fristavbrytende handling og hhv. skyldner og fordringshaver.

3.2 Den fristavbrytende handling

Den fristavbrytende handling er beskrevet som fremsettelse av stevning, eller eventuelt godkjenning av gruppesøksmålet for krav som ikke allerede har fått avbrutt fristen ved stevningen. Alternativet om godkjenning av søksmålet har imidlertid antakelig liten selvstendig betydning, i og med at det følger både av bestemmelsens ordlyd og dens forarbeider at fremsettelse av stevningen vil virke fristavbrytende for *alle* krav som omfattes av stevningen.¹⁰⁰ Forutsetningen for at alternativet om godkjenning i nr. 2 skal få selvstendig betydning må da innebære at rettens godkjenning av søksmålet etter tvisteloven § 35-4 omfatter *andre* krav enn de som er fremsatt i stevningen.

For gruppesøksmål etter § 35-6, det vil si gruppesøksmål som krever registrering av gruppemedlemmer, må fordringshaveren registreres for at avbrytelsen skal bli virksom. For fordringshaveren blir det således registreringen som utgjør den fristavbrytende handlingen, men slik at tidspunktet for avbrytelsen likevel er knyttet til stevningen. Dette innebærer at selv om foreldelsesfristen har løpt ut ved registreringen, vil kravet likevel ikke anses foreldet så fremt stevningen ble inngitt før foreldelsesfristens utløp. For fordringshavere som ikke registreres som gruppemedlem blir gruppesøksmålet uten betydning for foreldelsen.¹⁰¹

For øvrig må kravet om fremsettelse av stevning forstås på samme måte i § 15a som i § 15.¹⁰²

¹⁰⁰ NOU 2001:32 s. 1010

¹⁰¹ NOU 2001:32 s. 1010

¹⁰² Se punkt 2.3.1

3.3 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og skyldner/fordringshaver

Det er særlig i forhold til tilknytningskravet mellom den fristavbrytende handling og skyldner/fordringshaver at det er en vesentlig forskjell mellom fristavbrytelse ved individuelt søksmål og gruppesøksmål.

Gruppesøksmål er søksmål ”*som føres av eller mot en gruppe*”, jf. tvisteloven § 35-1 annet ledd. Det kan altså reises av en gruppe fordringshavere, eller mot en gruppe skyldnere.

Ved stevning i gruppesøksmål avbrytes foreldelsesfristen for alle kravene som faller innenfor rammen av søksmålet. Dersom gruppesøksmålet omfatter flere fordringshavere innebærer dette at fristen avbrytes for alle fordringshavere som har krav som omfattes av søksmålet, selv om de ikke har vært med å ta ut stevningen. Ved gruppesøksmål etter § 35-6 der fordringshaveren må registreres som gruppemedlem er tilknytningskravet likevel i praksis i behold siden stevningen ikke vil få noen virkning uten slik registrering.

4 Avbrytelse av foreldelsesfristen ved innbringelse for forvaltningsorgan, nemd mv. – foreldelsesloven § 16

4.1 Innledning

Etter foreldelsesloven § 16 avbrytes foreldelsesfristen når tvist om kravet bringes inn for nærmere bestemte avgjørelsesorganer. Bestemmelsen er begrunnet i hensynet til fordringshaveren. Når det er opprettet særskilte ordninger for å avgjøre tvister mellom fordringshaveren og skyldneren, bør det være tilstrekkelig for avbrytelse av foreldelsesfristen at fordringshaveren benytter seg av de aktuelle ordningene.¹⁰³ Dersom innbringelse for disse organene ikke hadde medført fristavbrudd, ville det bli mindre attraktivt å benytte seg av ordningene. Fordringshaveren ville i tilfelle også vært avhengig av å ty til andre rettslige skritt for å få avbrutt foreldelsen. Det vil som regel være både billigere og raskere å få saken avgjort av et offentlig eller privat tvisteløsningsorgan enn å bringe saken inn for domstolene.

Foreldelsesfristen vil ikke avbrytes ved innbringelse for ethvert forvaltningsorgan eller enhver nemd. Bestemmelsen i § 16 er begrenset til visse typer avgjørelsesorganer, som behandles i punkt 4.2. Hvilke typer krav som kan innbringes for avgjørelsesorganet med fristavbrytende virkning er tema under punkt 4.3. I punkt 4.4 behandles hva som utgjør den fristavbrytende handling, mens punkt 4.5 dreier seg om tilknytningskravet mellom den fristavbrytende handling og fordringen.

¹⁰³ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 69

4.2 Relevante avgjørelsesorganer

4.2.1 Forvaltningsorgan med særskilt myndighet

Etter § 16 nr. 1 avbrytes foreldelsesfristen når kravet bringes inn for *”et forvaltningsorgan som har særskilt myndighet til å avgjøre slik tvist”*. I uttrykket ”særskilt myndighet” ligger det en viktig avgrensning mot de organer som bare har alminnelig myndighet til å erkjenne kravet. Dersom myndighet til å erkjenne kravet hadde vært tilstrekkelig, ville det medføre at foreldelsesfristen overfor det offentlige kunne avbrytes ved påkrav. Det følger av forarbeidene at dette ikke har vært meningen.¹⁰⁴ En annen sak er at dersom kravet faktisk erkjennes av et organ som har myndighet til dette, vil foreldelsesfristen avbrytes etter § 14.

Hva som for øvrig ligger i kravet om ”særskilt myndighet” er uklart. Det er antakelig en forutsetning at det dreier seg om et avgjørelsesorgan som enten er organisert særskilt for å ta seg av den konkrete tvisteløsning, eller er tillagt en særlig tvisteløsningskompetanse.¹⁰⁵ Alminnelig forvaltningsmessig klagebehandling faller dermed utenfor. Lovavdelingen har eksempelvis lagt til grunn at et brev fra fordringshaveren til fylkesskattekontoret med krav om tilbakebetaling av feilaktig erlagt investeringsavgift ikke hadde fristavbrytende virkning idet kravet om ”særskilt myndighet” innebærer at det *”ikke [er] tilstrekkelig at forvaltningsorganet har myndighet til å behandle og/ eller erkjenne kravet, herunder å forberede eller å behandle vanlige forvaltningsklager”*.¹⁰⁶ Det var således ikke tilstrekkelig for avbrytelse av foreldelsesfristen at fylkesskattekontoret hadde myndighet til å behandle klagen og eventuelt erkjenne kravet.

Som eksempler på organer som oppfyller vilkåret om ”særskilt myndighet”, og derfor faller innenfor anvendelsesområdet til § 16 nr. 1, kan nevnes:¹⁰⁷

- forbrukertvistutvalget

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 69

¹⁰⁵ Røed s. 397

¹⁰⁶ JDLOV-1988-2844

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 69 og Røed s. 397

- krigsskaderådet
- klagenemda for merverdiavgift
- kornklagenemda
- pasienskadenemda
- Trygderetten

4.2.2 Klage- eller reklamasjonsnemd

Det følger av § 16 nr. 2 bokstav a første punktum at foreldelse også avbrytes når tvist om kravet bringes inn for *”en klage- eller reklamasjonsnemd som er opprettet av skyldneren eller bransjeorganisasjon han er tilknyttet eller under deres medvirkning”*. Det oppstilles altså som utgangspunkt et krav om tilknytning mellom nemden og skyldneren for at innbringelse av kravet skal virke fristavbrytende. Når skyldneren enten selv eller via en bransjeorganisasjon har etablert et organ for tvisteløsning, er det naturlig at fordringshaveren både gis mulighet for, og oppfordres til, å benytte seg av denne ordningen, uten å tvinges til å gå til søksmål på grunn av foreldelsesfristen.¹⁰⁸

Selv om det ikke følger klart av ordlyden, forutsettes det imidlertid i forarbeidene at nemden må være uavhengig av skyldneren, og at det derfor ikke er tilstrekkelig at kravet bringes inn for en særskilt klageavdeling eller klagekontor hos skyldneren.¹⁰⁹

Av bestemmelsens annet punktum følger at også innbringelse for nemder som ikke har tilknytning til skyldneren på visse vilkår kan virke fristavbrytende. Dette gjelder for det første *”hvis vedtektene for nemda er offentlig godkjent”*, som for eksempel gjelder nemd som bygger på bustadoppføringslova § 64 tredje ledd, pakkereiseloven kapittel 10 eller forsikringsavtaleloven § 20-1.¹¹⁰ Slik offentlig godkjenning er altså et alternativ til tilknytning, slik at nemder med tilstrekkelig tilknytning til skyldneren ikke trenger å være offentlig godkjent for at innbringelse av krav for dem skal virke fristavbrytende.

¹⁰⁸ Røed s. 401

¹⁰⁹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 69

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 21 (1996-1997) s. 89

For det andre vil innbringelse av krav for en nemd som verken har tilknytning til skyldneren, eller har offentlig godkjente vedtekter, virke fristavbrytende *”hvis skyldneren godtar at tvist om kravet bringes inn for en opprettet klage- eller reklamasjonsnemd”*. Samtykke kan gis på generelt grunnlag, for eksempel ved avtaleinngåelse, eller konkret i en verserende tvist.¹¹¹

Det ble vurdert om bestemmelsen burde begrenses til tilfeller der skyldneren var forpliktet til å bøye seg for nemdas avgjørelser, men lovgiver ønsket ikke å gå inn for en slik løsning.¹¹² Når det først er etablert tvisteløsningsorgan av de aktuelle typer, bør fordringshaveren kunne benytte seg av disse uten å risikere å lide rettstap.

4.2.3 Sivilombudsmannen

Etter § 16 nr. 2 bokstav b avbrytes foreldelsesfristen ved at tvist om krav mot den offentlige forvaltning bringes inn for Stortingets ombudsmann for forvaltningen etter reglene i lov av 22. juni 1962 nr. 8.

4.2.4 Felles om forberedende organer

Av § 16 nr. 1 tredje punktum følger at *”[d]ersom saken blir forberedt av et annet organ, er det tilstrekkelig at kravet er brakt inn til dette organ for å få det avgjort”*. Bestemmelsen omfatter forberedende organer til forvaltningsorgan med *”særskilt myndighet”* etter nr. 1, men også forberedende organ til klage- eller reklamasjonsnemd eller til Sivilombudsmannen etter § 16 nr. 2, idet denne gir regelen i nr. 1 tilsvarende anvendelse.

Det er en forutsetning for fristavbrudd etter dette alternativet at saken blir brakt inn for det forberedende organet i den hensikt at det skal bli avgjort av et av de aktuelle organene i § 16.¹¹³ Innbringelse av kravet for det underordnede organet i andre sammenhenger vil derfor

¹¹¹ Røed s. 402

¹¹² Ot.prp. nr. 38 (1977-1978)

¹¹³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 69 og Kjønstad/Tjomsland s. 111

ikke virke fristavbrytende. Så lenge kravet til hensikt om innbringelse for det aktuelle organet er oppfylt, kan det ikke være et vilkår at kravet faktisk blir behandlet av dette organet. En annen sak er at virkningen av fristavbruddet vil bli forskjellig alt ettersom det oppnås realitetsavgjørelse eller ikke.

Til illustrasjon kan nevnes lovavdelingens uttalelse av 27. juli 1995 der lovavdelingen uttalte seg om forholdet mellom behandling av krav i Forbrukerrådet og i Forbrukertvistutvalget:¹¹⁴

”[D]et er tilstrekkelig for å avbryte foreldelse at kravet er brakt inn til det saksforberedende organ (dvs. Forbrukerrådet) ”for å få det avgjort”. Ordlyden krever ikke at saken faktisk bringes videre til det forvaltningsorgan som har særskilt myndighet til å avgjøre tvist om kravet (dvs Forbrukertvistutvalget). ... Dersom en sak bringes inn for Forbrukerrådet uten at hensikten er å få den avgjort av Forbrukertvistutvalget, vil foreldelse ikke avbrytes før saken eventuelt begjæres brakt inn for utvalget.”

Et problem i forhold til å legge slik avgjørende vekt på hva som var hensikten ved innbringelsen, er at en slik hensikt kan være vanskelig å påvise i ettertid. I praksis vil derfor antakelig de fleste klager for eksempel til Forbrukerrådet virke fristavbrytende, i hvert fall hvis saken senere bringes inn for Forbrukertvistutvalget. Dersom det skulle kunne bevises at hensikten ikke var å bringe saken videre til Forbrukertvistutvalget må det dog legges til grunn at avbrytelse av foreldelsesfristen først skjer når saken begjæres brakt inn for dette organet.

4.3 Anvendelsesområde m.h.t. hvilke krav som omfattes

De avgjørelsesorganer som faller inn under anvendelsesområdet til § 16 vil ikke ha kompetanse til å avgjøre alle typer krav. I forhold til forvaltningsorganer med særskilt myndighet vil kompetansen følge av den hjemmel som gir organet den særskilte myndigheten. Det kan dreie seg om kompetanse til å avgjøre krav mellom private, for

¹¹⁴ JDLOV-1995-482

eksempel der fylkesmannen fastsetter barnebidrag, eller krav mot det offentlige, for eksempel krav som hører under Trygderetten.¹¹⁵ Ved klage- og reklamasjonsnemder vil kompetansen gjerne følge av nemdas vedtekter, mens avgrensningen av hvilke krav Sivilombudsmannen kan ta stilling til, reguleres av ombudsmannsloven § 10 jf. § 4.

Når et krav organet har kompetanse til å avgjøre bringes inn for dette, avbrytes foreldelsesfristen. Et unntak gjelder imidlertid for krav som bringes inn for Sivilombudsmannen. Etter ombudsmannsloven § 10 jf. § 4 kan ombudsmannen behandle saker om *”den offentlige forvaltning”*, mens foreldelsesloven § 16 nr. 2 bokstav b er begrenset til *”krav mot”* den offentlige forvaltning. Meningen med denne formuleringen er i følge forarbeidene at *”[i]kkje alle avgjerder av ”den offentlige forvaltning” skal ha fristavbrytende verknad. Uttrykket ”krav mot” er meint å skulle avgrense mot avgjerder som gjeld forholdet mellom to private partar, til dømes i ei sak om fostringstilskot til eit barn.”*¹¹⁶ For øvrig skal begrepet *”den offentlige forvaltning”* forstås på samme måte som i ombudsmannsloven § 4.¹¹⁷ Uttrykket er i praksis tolket vidt, og omfatter for eksempel også helseforetak.¹¹⁸

Dersom man bringer en sak inn for Sivilombudsmannen, som ikke kan regnes som et krav *”mot”* den offentlige forvaltning, virker dette således ikke fristavbrytende. Avgrensningen er begrunnet i at de hensynene som ligger bak foreldelsesinstituttet kommer inn med større tyngde når det dreier seg om to private parter.¹¹⁹

Foreldelsesloven § 16 nr. 1 og nr. 2 bokstav a er ikke på samme måte som nr. 2 bokstav b begrenset til å gjelde spesielle typer av krav innenfor nemdas eller forvaltningsorganets kompetanse. Det må derfor legges til grunn at for disse bestemmelsene vil

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 69

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 35

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 38 (2004-2005) s. 35

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 38 (2004-2005) s. 35

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 19

foreldelsesfristen avbrytes for alle krav som ligger innenfor det aktuelle avgjørelsesorganets kompetanse idet kravet bringes inn for dette. En særlig problemstilling er hvordan man skal behandle en situasjon der avgjørelsesorganet ikke har kompetanse til å behandle et krav, og begjæring om slik behandling derfor blir avvist. Det kan spørres om foreldelsesfristen likevel avbrytes etter § 16, slik at tilleggsfristen etter § 22 nr. 1 får anvendelse, eller om man i slike tilfeller er helt utenfor § 16, slik at heller ikke § 22 nr. 1 kommer til anvendelse.

Ordlyden i § 16 nr. 1 trekker i retning av at kravet må ligge innenfor forvaltningsorganets kompetanse til å behandle det for at innbringelse av kravet skal virke fristavbrytende. Det heter her at foreldelse avbrytes når *”tvist om kravet bringes inn til avgjørelse ved et forvaltningsorgan som har særskilt myndighet til å avgjøre slik tvist”*. Hvis kravet ligger utenfor kompetansen til forvaltningsorganet har jo dette nettopp ikke særskilt myndighet til å avgjøre tvist av den aktuelle typen.

Formuleringen i § 16 nr. 2 er annerledes idet det her er tilstrekkelig for avbrytelse av fristen at tvist om kravet *”bringes inn for en klage- eller reklamasjonsnemd”*. Ordlyden oppstiller ikke her noe vilkår om at nemda har kompetanse til å avgjøre kravet for at innbringelsen skal virke fristavbrytende.

På tross av ulik ordlyd er det etter min mening mest naturlig å tolke de to bestemmelsene på samme måte. Verken forarbeider eller andre rettskilder tyder på at det er tilsiktet at tilfellene skal behandles forskjellig i forhold til denne problemstillingen. Tvert imot må forutsetningen være at de skal behandles likt, i og med at § 16 nr. 2 gir reglene i nr. 1 tilsvarende anvendelse. Spørsmålet blir da hvilket tolkningsalternativ som må gjelde for begge bestemmelsene.

I forarbeidene til endringsloven som tilføyde innbringelse til en nemd med offentlig godkjente vedtekter til § 16, uttales det at *”føresegnene om avbrot av forelding [bør] gjelde også når forbrukeren i slike tilfelle legg fram for nemndshandsaming ein tvist der nemnda*

er kompetent".¹²⁰ Denne uttalelsen trekker i retning av at fristavbrudd bare skal skje dersom nemda er kompetent til å avgjøre tvisten.

På den annen side kan en slik regel virke som en felle for fordringshaveren dersom han i god tro søker å bringe kravet inn for et avgjørelsesorgan for å avbryte foreldelsesfristen, men kravet blir avvist på grunn av manglende kompetanse. Det kan være mange grensetilfeller der det ikke er opplagt hvorvidt et krav kan bringes inn for det aktuelle avgjørelsesorgan eller ikke. Fordringshaveren risikerer da at kravet foreldes mens begjæringen om avgjørelse behandles av organet. Et av hensynene bak regelen i § 16 er å gjøre enklere tvisteløsning enn domstolsbehandling mer attraktivt. Dersom fordringshaveren ikke har kontroll over hvorvidt foreldelsesfristen avbrytes ved fremsettelse av kravet, kan dette gjøre denne typen tvisteløsning til et dårligere alternativ for fordringshaveren enn domstolsbehandling. Hertil kommer at § 15 må forstås slik at en stevning virker fristavbrytende selv om saken avvises fordi det er utenfor domstolens kompetanse å avgjøre tvisten, for eksempel på grunn av en voldgiftsklausul. Systembetragtninger taler da for å forstå § 16 på samme måte.

På bakgrunn av de ovennevnte hensyn synes det mest rimelig å legge til grunn at fristen avbrytes etter § 16, selv om kravet avvises fordi det ligger utenfor forvaltningsorganets eller klagenemdas kompetanse. Dersom fordringshaveren vel vitende om at kravet ligger utenfor organets kompetanse likevel bringer det inn for å få avbrutt foreldelsesfristen, vil avvisningen skyldes forsettlig forhold fra fordringshaveren, og tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 vil da uansett ikke utløses. Det synes mest rimelig at en uforsettlig avvisning på grunn av at kravet ligger utenfor avgjørelsesorganets kompetanse behandles på samme måte som avvisning av andre grunner. På bakgrunn av den siterte uttalelsen i forarbeidene og lovens ordlyd i forhold til § 16 nr. 1, må imidlertid løsningen antas å være usikker.

¹²⁰ Ot.prp. nr. 21 (1996-1997) s. 89

For øvrig er det i § 16 nr. 1 annet punktum presisert at det er uten betydning om vedtaket kan overprøves av andre organer eller bringes inn for domstolene. Også innbringelse av slike krav virker altså fristavbrytende.

4.4 Den fristavbrytende handling – kravet bringes inn til avgjørelse ved relevant avgjørelsesorgan

Foreldelsesloven § 16 inneholder ingen nærmere beskrivelse av den fristavbrytende handling enn at kravet bringes inn for det aktuelle tvisteløsningsorgan. Det er uten betydning om det er skyldner eller fordringshaver som bringer saken inn for avgjørelsesorganet.¹²¹ Hva som skal til for at kravet skal anses brakt inn for organet må antakelig bero på en tolkning av de regler som gjelder for saksbehandlingen ved organet.

Dersom en avgjørelse for eksempel bringes inn for Trygderetten har trygderettsloven § 11 regler om hvordan kravet skal fremsettes. Det følger av denne bestemmelsen at kravet kan fremsettes muntlig eller skriftlig, og at nærmere angitte opplysninger må angis. For klage- og reklamasjonsnemder vil det som regel foreligge vedtekter som regulerer fremgangsmåten ved fremsettelse av krav for nemda.

Også her blir det spørsmål om hva som skjer dersom saksbehandlingsreglene ikke følges slik at saken avvises, for eksempel fordi en anke til Trygderetten ikke inneholder de opplysninger som følger av trygderettsloven § 11. Løsningen må være den samme her som i forhold til en mangelfull stevning eller forliksklage.¹²² Mangler ved fremsettelsen av kravet således ikke er til hinder for fristavbrytelse etter § 16, gitt at partene og fordringen er tilstrekkelig identifisert.

4.5 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen

Også i forhold til fristavbrudd ved administrativ avgjørelse vil det være et krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen. Hvis tvist om fordring A

¹²¹ Røed s. 406

¹²² Se punkt 2.3.1

bringes inn til avgjørelse for et tvisteløsningsorgan, vil dette ikke avbryte foreldelsesfristen for fordring B.

Tilknytningskravet i § 16 er formulert slik at det er *”tvist om kravet”* som må være gjenstand for den fristavbrytende handling. Formuleringen kom inn ved en lovendring i 1998, for å presisere at bestemmelsen vil gjelde *”selv om tvisten som bringes inn for organet ikke omfatter alle sider ved saken”*.¹²³ Til forskjell fra § 15 er det altså ikke nødvendig at det er kravet som sådan som bringes inn til avgjørelse for tvisteorganet. Det er etter § 16 tilstrekkelig at underliggende spørsmål med tilknytning til selve kravet, bringes inn til avgjørelse. Det kreves altså en mindre grad av tilknytning her enn i forhold til avbrytelse etter § 15.

Bakgrunnen for regelen er at når fordringshaveren har krevd behandling av en tvist for et forvaltningsorgan eller en nemd, vil vedkommende ha liten oppfordring til å ta andre positive skritt for å avbryte foreldelsen. Foreldelse av kravet vil i en slik situasjon kunne komme som en urimelig overraskelse for fordringshaveren.¹²⁴

Som eksempel på et tilfelle der et avgjørelsesorgan etter § 16 ikke tar stilling til kravet som sådan, nevner forarbeidene blant annet krav om naturskadeforsikring som bringes inn for ankenemda for Statens naturskadefond.¹²⁵ Etter naturskadeforsikringsloven er det bare enkelte nærmere angitte delspørsmål knyttet til et erstatningskrav som kan bringes inn for nemda, blant annet *”tvil om det foreligger en naturskade”*, og *”tvil om det er inntruffet én eller flere naturkatastrofer”*, jf. § 2 første ledd og 3 fjerde ledd.

At selve fordringen ikke nødvendigvis må bringes inn for avgjørelsesorganet kan skape visse avgrensingsproblemer, idet det kan være vanskelig å avgjøre om det spørsmålet som bringes inn for organet har tilstrekkelig tilknytning til et krav på penger eller andre ytelser

¹²³ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) pkt. 5.2

¹²⁴ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) pkt. 5.2

¹²⁵ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) pkt. 5.2

som kan foreldes. Hvis man for eksempel klager til Sivilombudsmannen på grunn av feil ved saksbehandlingen, kan det spørres om dette vil medføre avbrutt foreldelse for erstatning i forbindelse med et ugyldig vedtak.

I forarbeidene til endringsloven som inntok Sivilombudsmannen som et alternativt avgjørelsesorgan etter foreldelsesloven § 16, er problemstillingen berørt.¹²⁶ Det uttales her at man må foreta en konkret vurdering, og at det avgjørende må være om det spørsmålet som blir lagt fram for Sivilombudsmannen har direkte sammenheng med innholdet i et underliggende vedtak, som gjelder krav om en ytelse som kan foreldes. Det uttales at inhabilitet hos klageorganet kan ha en slik sammenheng, mens klage over lang saksbehandlingstid normalt ikke vil oppfylle kravet til tilknytning.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 35

5 Avbrytelse av foreldelsesfristen ved tvangsfullbyrdelse – foreldelsesloven § 17

5.1 Innledning

Etter foreldelsesloven § 17 avbrytes foreldelsesfristen ved ulike former for tvangsfullbyrdelse. Nr. 1 gjelder avbrytelse ved begjæring om tvangsfullbyrdelse, og behandles i punkt 5.2. Paragraf 17 nr. 2 behandles i punkt 5.3, og omfatter tilfeller der fordringshaveren er en offentlig myndighet med kompetanse til å inndrive egen fordring. I § 17 nr. 3 er det inntatt en særregel for krav som skal inndrives i utlandet. Siden det avgrenses mot krav som inndrives i utlandet, vil bestemmelsen ikke bli behandlet. Uavhengig av hvorvidt det er § 17 nr. 1, 2 eller 3 som kommer til anvendelse, er det et vilkår for fristavbrytelse at det må være tilknytning mellom tvangsfullbyrdelsen og den aktuelle fordring. Tilknytningskravet behandles avslutningsvis under punkt 5.4.

5.2 Fristavbrudd ved begjæring om tvangsfullbyrdelse

5.2.1 Relevante typer fordringsinndrivelse

Det er begjæring om ”*tvangsfullbyrdelse (utlegg eller dekning)*” som avbryter foreldelsen etter § 17 nr. 1. Begrepet ”tvangsfullbyrdelse” omfatter alle former for fordringsinndrivelse som reguleres i tvangsfullbyrdelseslovens annen del.¹²⁷ Dette gjelder blant annet begjæring om utlegg, tvangssalg og tilbakelevering av løsøre med salgspant. Andre former for sikring av krav etter tvangsfullbyrdelsesloven, som for eksempel arrest eller midlertidig forføyning, faller på den annen side utenfor i det slike sikringstiltak ikke innebærer tvangsfullbyrdelse av kravet.¹²⁸

¹²⁷ Røed s. 410 og Borch-rettsdata note 83 til § 17

¹²⁸ Røed s. 410 og Kjønstad/Tjomsland s. 112

5.2.2 Krav om at fordringshaveren har tvangsgrunnlag

For at en begjæring om tvangsfullbyrdelse skal virke fristavbrytende, følger det av lovens ordlyd at det er et vilkår at fordringshaveren har tvangsgrunnlag for sin fordring. Både etter lovens ordlyd og dens forarbeider er det klart at tvangsgrunnlagets art er uten betydning.¹²⁹ Både alminnelige og særlige tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven § 4-1 er således omfattet. Alminnelig tvangsgrunnlag er blant annet dom, voldgiftsdom, vedtatt forelegg og rettsforlik, mens eksigibelt gjeldsbrev og rettsvernet panterett kan nevnes blant de særlige tvangsgrunnlag.

At fordringshaveren faktisk har et gyldig tvangsgrunnlag er et absolutt vilkår for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. Dette følger som nevnt av lovens ordlyd, og er også slått fast i Rt. 2004 s. 1267. Regelen innebærer at dersom begjæringen om tvangsfullbyrdelse blir avvist på grunn av manglende tvangsgrunnlag, kommer foreldelsesloven § 22 nr. 1, som regulerer tilfeller der *”påtale etter § ... 17 ikke fører til ... at tvangsfullbyrdelse fremmes”*, ikke til anvendelse. I slike tilfeller foreligger det ikke påtale etter § 17, idet man altså er utenfor § 17 sitt anvendelsesområde dersom fordringshaveren ikke har tvangsgrunnlag.

I Rt. 2004 s.1267 kom Høyesterett til at kravet om gyldig tvangsgrunnlag også gjelder der namsmyndigheten feilaktig hadde gjennomført en utleggsforretning, på tross av at fordringshaveren ikke hadde noe tvangsgrunnlag. Det ble uttalt at foreldelsesloven § 17 må forstås i samsvar med sin ordlyd, og at det *”etter ordlyden [er] ein føresetnad at det ligg føre tvangsgrunnlag”*. Begjæringen om, og den senere feilaktig gjennomførte utleggsforretningen, virket derfor ikke fristavbrytende på grunn av det manglende tvangsgrunnlaget. Fordringshaveren har altså den fulle og hele risiko for at han faktisk har et gyldig tvangsgrunnlag.

¹²⁹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 70

Det kan spørres om det er et krav at tvangsgrunnlaget er tvangskraftig for at det skal være et "tvangsgrunnlag" i foreldelseslovens forstand. Når det gjelder de materielle vilkår for tvangskraft etter tvangsfullbyrdelsesloven §§ 4-4 og 4-5, har problemstillingen liten betydning. Det kan vanskelig tenkes at kravet for eksempel ikke er forfalt samtidig som foreldelsesfristen har begynt å løpe. I forhold til de formelle vilkårene for tvangskraft etter tvangsfullbyrdelsesloven §§ 4-12 til 4-19 kommer problemstillingen derimot på spissen. Det kan da spørres om det for eksempel er et vilkår for fristavbrytelse etter foreldelsesloven § 17 at varslingsplikten etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-19 er overholdt. Er denne ikke overholdt, er vilkårene for tvangskraft ikke oppfylt.

Etter min mening taler ordlyden i foreldelsesloven sammenholdt med systemet i tvangsfullbyrdelsesloven mot en slik løsning. Tvangsfullbyrdelsesloven skiller mellom begrepene "tvangsgrunnlag" og "tvangskraft". I tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 heter det således at "*[t]vangsfullbyrdelse av et krav kan bare begjæres når det foreligger et alminnelig eller et særlig tvangsgrunnlag for kravet, og dette tvangsgrunnlaget er tvangskraftig*". Fordringshaveren kan altså ha et "tvangsgrunnlag", selv om dette ikke har tvangskraft. Dersom man i foreldelsesloven mente at det i tillegg til tvangsgrunnlag skulle være et vilkår om tvangskraft burde det vært uttalt eksplisitt.

I to avgjørelser fra Borgarting lagmannsrett fra 1999 er imidlertid et krav om tvangskraft innfortolket i foreldelsesloven § 17.¹³⁰ Den første avgjørelsen, som ble avsagt 4. oktober 1999, dreiet seg om en uteblivelsesdom som først i forbindelse med tvangsinndrivelsen viste seg å ikke være forkynt for debitor. Lagmannsretten la til grunn at forkynnelse er et vilkår for tvangskraft, og tvangsgrunnlaget var dermed ikke tvangskraftig. Innen dommen ble forkynt for skyldneren hadde foreldelsesfristen løpt ut, og lagmannsretten fant da at begjæringen om tvangsinndrivelse, som ble fremsatt før forkynnelsen og altså før uteblivelsesdommen ble tvangskraftig, ikke virket fristavbrytende.

¹³⁰ LB-1999-2705 og LB-1999-2056

I den andre avgjørelsen hadde namsretten nektet å fremme en begjæring om tvangssalg idet fristen for varsling av skyldneren etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-19 ikke var løpt ut på tidspunktet for begjæringen. Etter lagmannsrettens oppfatning virket en begjæring i en slik situasjon ikke fristavbrytende.

Problemstillingen er etter hva jeg har funnet ikke drøftet i juridisk teori. Røed referer avgjørelsene fra Borgarting lagmannsrett, men tar ikke stilling til hvorvidt løsningen som oppstilles er riktig.

Etter min mening er det en lite tilfredsstillende løsning å legge til grunn at tvangskraft er en forutsetning for fristavbrytelse etter § 17. Spesielt uheldig blir et slikt krav i tilfeller der den manglende tvangskraften beror på forhold som fordringshaveren ikke har kontroll over, slik situasjonen var i den første avgjørelsen fra Borgarting lagmannsrett. Jeg behandler denne situasjonen først, og ser deretter på tilfellet der fordringshaveren har kontroll over de forhold som medfører den manglende tvangskraften, slik tilfellet var i den andre avgjørelsen.

I den første avgjørelsen hadde fordringshaveren forholdt seg til uteblivelsesdommens ordlyd, hvor det fremgikk at uteblivelsesdommen hadde blitt forkynt for debitor. At dommen faktisk ikke hadde blitt forkynt på riktig måte, berodde på en feil retten hadde gjort, og som fordringshaveren ikke kunne vite noe om. I så måte ligner avgjørelsen på den i Rt. 2002 s. 1095. I denne saken hadde fordringshaveren gyldig og tvangskraftig tvangsgrunnlag, slik at § 17 kom til anvendelse, men spørsmålet var om tvangsfullbyrdelsen kunne regnes som "fremmet" etter § 21 nr. 3 når skyldneren ikke var blitt varslet om utleggsforretningen. Problemstillingen var altså en annen enn den som drøftes her, men i begge tilfeller berodde feilen på forhold fordringshaveren ikke hadde kontroll over, og de hensyn som trekkes frem i Høyesterettsavgjørelsen vil gjelde på samme måte i forhold til nærværende problemstilling. Høyesteretts kjæremålsutvalg kom til at fordringshaveren fikk ny frist etter § 21 nr. 3, og la i den forbindelse avgjørende vekt på at "*[d]ersom det skulle være et vilkår for at en utleggsforretning skal tillegges fristavbrytende virkning etter foreldelsesloven § 21 nr. 3 første punktum, at saksøkte var*

blitt lovlig varslet til eller hadde fått vite om utleggsforretningen, ville det kunne føre til at kravet ble foreldet uten at kreditor hadde noen mulighet til å forhindre det”.

I saken for Høyesteretts kjæremålsutvalg dreiet det seg om en feil gjort av namsmannen i forbindelse med begjæringen om tvangsfullbyrdelse av et gyldig og tvangskraftig tvangsgrunnlag, mens feilen i saken for Borgarting lagmannsrett førte til at tvangsgrunnlaget ikke var tvangskraftig. Hensynene må imidlertid være de samme når feilen er gjort av den domstol som hadde ansvaret for tvangsgrunnlaget, og når den er gjort av den domstol som behandler selve begjæringen om tvangsfullbyrdelse. Fordringshaveren hadde i saken for Borgarting lagmannsrett ingen grunn til å tro noe annet enn at uteblivelsesdommen var forkynt på riktig måte av den ansvarlige domstol. Hensynet til forhold utenfor fordringshaverens kontroll gjentas i Rt. 2004 s. 1267 der Høyesterett uttaler at i *”Rt. 2002 s. 1095 var det spørsmål om feil gjort av namsstyresmaktene under behandlinga av utleggsforretninga skulle verke til skade for ein kravshavar med eit tvangskraftig krav. Dette vil det ofte være vanskeleg for kravshavaren å føre kontroll med, og han ville ved ein motsatt løysing risikere å tape eit krav utan sjølv å ha gjort nokon feil.”*.

På bakgrunn av ovennevnte synes det rimelig å legge til grunn at i alle fall de tilfeller der den manglende tvangskraften skyldes et forhold utenfor fordringshaverens kontroll, så må det være tilstrekkelig at tvangsgrunnlag foreligger. Både foreldelseslovens ordlyd og reelle hensyn taler for en slik løsning.

Når den manglende tvangskraften beror på forhold fordringshaveren har kontroll over, slik situasjonen var i den andre saken for Borgarting lagmannsrett, der fordringshaveren hadde begjært tvangsfullbyrdelse før fristen for varsling av skyldneren etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-19 var løpt ut, gjør de hensynene som er presentert ovenfor seg ikke gjeldende. Det kan derfor være noe tvilsomt hvordan disse tilfellene skal løses. Etter min mening kan det imidlertid heller ikke her oppstilles noe krav om tvangskraft for

at foreldelsesloven § 17 skal komme til anvendelse. Ordlyden taler for denne løsningen, og jeg kan ikke se at vektige reelle hensyn trekker i motsatt retning.

Det er foreldelseslovens system at også rettergangsskritt som ikke fører fram til en realitetsavgjørelse gir tilleggsfrist etter foreldelsesloven § 22 nr. 1, med mindre feilen er forsettlig. Dersom feilen i tilknytning til den manglende tvangskraften bare er uaktsom fra fordringshaverens side, kan jeg ikke se at dette bør løses annerledes enn avvisning på grunn av andre uaktsomme feil.

Konklusjonen må etter dette bli at det ikke er noe vilkår for at foreldelsesloven § 17 skal komme til anvendelse at tvangsgrunnlaget har tvangskraft.

5.2.3 Den fristavbrytende handling – begjæring om tvangsfullbyrdelse

Etter § 17 nr. 1 er det begjæringen om tvangsfullbyrdelse som er den fristavbrytende handlingen. Slik begjæring kan fremsettes muntlig eller skriftlig etter reglene i tvangsfullbyrdsloven § 5-2. En mangelfull begjæring om tvangsfullbyrdelse må behandles på samme måte som en mangelfull forliksklage eller stevning,¹³¹ og tilsvarende gjelder brudd på andre saksbehandlingsregler. For eksempel vil fremsettelse av begjæring overfor feil namsmyndighet etter reglene i tvangsfullbyrdsloven § 13-3 fylle vilkårene til begjæring etter foreldelsesloven § 17 nr. 1 slik at foreldelsesfristen avbrytes, jf. Rt. 2002 s. 1095. En annen sak er at virkningen da vil være at tvangsfullbyrdelsen ikke fremmes, og at kun den korte tilleggsfristen etter foreldelsesloven § 22 kommer til anvendelse.

Det nøyaktige tidspunktet for fristavbrytelse reguleres av § 29 nr. 3, se punkt 7.

¹³¹ Se punkt 2.3.1

5.3 Fristavbrudd ved tvangsinndrivelse etter det offentliges eget tiltak

5.3.1 Anvendelsesområde – en offentlig myndighet kan inndrive egen fordring ved selv å holde utleggsforretning

Etter § 17 nr. 2 avbrytes foreldelsen ved beramning av forretning for utleggspant eller ved pålegg om utleggstrekk dersom ”*en offentlig myndighet [kan] inndrive egen fordring ved selv å holde utleggsforretning*”. Bestemmelsens anvendelsesområde er således begrenset til tilfeller der det offentlige har kompetanse til å forestå inndrivning av eget tiltak, og kun inndrivning ved ”utleggsforretning” av ”egen fordring”.

I kravet om at den aktuelle offentlige myndighet må ha kompetanse til selv å inndrive fordringen, ligger at myndigheten må kunne foreta inndrivning uten at det foreligger begjæring fra andre.¹³² Bestemmelsen er særlig praktisk ved inndrivning av skatte- og avgiftskrav og underholdsbidrag.¹³³

Formuleringen ”egen fordring” kom inn i loven ved innføringen av tvangsfullbyrdelsesloven i 1992, og kan tyde på at inndrivelse på vegne av andre, for eksempel når Statens Innkrevingssentral innkrever pengekrav som er tilkjent i en offentlig straffesak etter strpl. § 456, faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. I tvangsfullbyrdelseslovens forarbeider uttales det imidlertid at det ikke er tilsiktet noen realitetsendring ved ordlysendringen,¹³⁴ og i forhold til den tidligere formuleringen var foreldelsesloven § 17 nr. 2 ikke begrenset på denne måten. På denne bakgrunn må det antakelig legges til grunn at bestemmelsen også omfatter inndrivning av andres fordringer, så sant inndrivningen kan skje på eget initiativ.¹³⁵

¹³² Røed s. 414

¹³³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 70

¹³⁴ Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) s. 334

¹³⁵ Røed s. 416 og Borch-rettsdata note 84 til § 17

Bestemmelsen er videre begrenset til å gjelde tvangsinndrivelse ved utleggsforretning. Den har således et snevrere anvendelsesområde enn § 17 nr. 1, som omfatter alle formene for fordringsinndrivelse som reguleres i tvangsfullbyrdelseslovens annen del. Som utleggsforretning regnes både utleggspant og utleggstrekk, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 7 II, der disse formene for utlegg likestilles. At begge formene for utleggsinndrivelse omfattes følger også forutsetningsvis av at den fristavbrytende handling er beskrevet som berammelse av forretning for utleggspant, eller pålegg om utleggstrekk.

Som eksempler på krav som inndrives ved utleggspant nevner forarbeidene skatte- og avgiftskrav og underholdsbidrag,¹³⁶ mens krav som kan inndrives ved pålegg om utleggstrekk blant annet er bot etter straffeloven § 28.¹³⁷ Andre typer tvangsfullbyrdelse fra det offentlige må vurderes etter den alminnelige regel om tvangsfullbyrdelse i § 17 nr. 1.

5.3.2 Den fristavbrytende handling – beramning av forretning for utleggspant eller pålegg om utleggstrekk

Når det offentlige har myndighet til å inndrive en fordring på eget initiativ, kan begjæring om tvangsinndrivelse ikke fungere som den fristavbrytende handling. I § 17 nr. 2 vil derfor foreldelsen avbrytes ”når myndigheten innen fristen berammer forretning for utleggspant eller gir pålegg om utleggstrekk”.

Alternativet om beramning av forretning for utleggspant innebærer at fristen avbrytes idet tid og sted for utleggsforretningen fastsettes.¹³⁸ Det er namsmannen som avgjør om utleggsforretning skal holdes, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7, og han vil derfor også normalt fastsette tid og sted for forretningen.¹³⁹ Skyldneren skal som hovedregel varsles om utleggsforretningen, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-10. Siden avbrytelsen av foreldelsesfristen er knyttet til berammelsen, og ikke til slikt varsel, avbrytes imidlertid

¹³⁶ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 70

¹³⁷ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 71

¹³⁸ Røed s. 416

¹³⁹ Røed s. 416

foreldelsesfristen selv om varslingsbestemmelsene ikke overholdes.¹⁴⁰ Fremmes forretningen uten forutgående berømmelse, følger det av forarbeidene at fristavbrytelse skjer på tidspunktet for avholdelse av forretningen.¹⁴¹

Ved utleggstrekk avbrytes foreldelsesfristen når den offentlige myndigheten ”*gir pålegg om utleggstrekk til den trekkpliktige*”. Selve beslutningen (pålegget) om utleggstrekk tas ved at namsmannen fastsetter trekkets størrelse og hvilken periode trekk skal gjennomføres, og fører dette inn i namsboken, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-21 første ledd. Etter bestemmelsens annet ledd skal den trekkpliktige deretter underrettes om plikten til å foreta trekk. Det kan spørres om det er tidspunktet for kompetansetutøvelsen – altså tidspunktet da beslutningen om utleggstrekk tas og skrives inn i namsboken – eller tidspunktet for avsendelse av underretning til den trekkpliktige, jf. foreldelsesloven § 29 nr. 3, som er det avgjørende.

Ordlyden er ikke helt klar på dette punkt. Selve pålegget gis jo i og med kompetansetutøvelsen, men uttrykket ”gir ... til den trekkpliktige” kan språklig sett også forstås som fysisk avsendelse av pålegget. Jeg kan ikke se at problemstillingen er drøftet i teori eller praksis. Løsningen må antas å være usikker, men jeg mener det gir best sammenheng med de øvrige regler om avbrytelse av foreldelsesfristen, herunder § 29 nr. 3, om tidspunktet for avsendelse av underretningen til den trekkpliktige legges til grunn som det avgjørende.

Det følger av ordlyden at det heller ikke i forhold til utleggstrekk er noe krav om at *skyldneren* er gjort kjent med, eller er varslet om, pålegget, for at foreldelsesfristen skal avbrytes,¹⁴² selv om han skal gis slik underretning.¹⁴³

¹⁴⁰ Røed s. 416

¹⁴¹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 70

¹⁴² Røed s. 416

¹⁴³ Tvangsfullbyrdelsesloven § 7-21 annet ledd annet punktum

5.4 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen

Det er den fordring tvangsinndrivelsen knytter seg til som får foreldelsesfristen avbrutt ved tvangsinndrivelse. Etter tvangsfullbyrdelsesloven § 5-2 skal en begjæring om tvangsfullbyrdelse inneholde en ”bestemt betegnelse av kravet”. Det vil da som regel være greit å identifisere hvilket krav tvangsfullbyrdelsen knyttet seg til. Dersom det likevel blir tvist om hvilket eller hvilke krav som var omfattet av tvangsfullbyrdelsessaken, gir det etter min mening best sammenheng mellom reglene i foreldelsesloven om man legger de samme identitetskriterier til grunn som etter foreldelsesloven § 15.¹⁴⁴ For eksempel utgjør en dom et alminnelig tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 annet ledd bokstav a. Hvis fordringshaveren senere går til tvangsinndrivelse av kravet på bakgrunn av dommen, er det naturlig at kravet da avgrenses på samme måte som i dommen.

En særskilt situasjon oppstår i forhold til tvangsforfølgning på grunnlag av panterett. Tvangsfullbyrdelsen vil da i beste fall medføre at fordringshaveren får dekning for den del av kravet som dekkes av pantet. Det kan da spørres om fristavbrytelsen for tvangsforfølgning på grunnlag av panterett begrenses til den del av kravet som dekkes av pantet. Det følger imidlertid uttrykkelig av forarbeidene at foreldelsesfristen i slike tilfeller avbrytes for hele den personlige fordring mot pantsetteren, selv om forfølgningen innskrenkes til det pantsatte objekt, uten å omfatte skyldnerens øvrige formue.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Se punkt 2.8

¹⁴⁵ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 70

6 Avbrytelse av foreldelsesfristen ved konkurs, gjeldsforhandling og skifte – foreldelsesloven § 18

6.1 Innledning

Foreldelsesloven § 18 inneholder to alternative måter å avbryte foreldelsesfristen på ved gjeldsforfølging ved konkurs, gjeldsforhandling og skifte. Bestemmelsens nummer 1 behandles i punkt 6.2, og innebærer at en begjæring fra fordringshaver om konkurs eller offentlig skifte virker fristavbrytende for alle fordringer vedkommende fordringshaver har på skyldneren.

Når konkurs, offentlig skifte mv. er åpnet, kan de øvrige fordringshavere som har krav på skyldneren avbryte foreldelsesfristen ved å anmelde sin(e) fordring(er) etter reglene i § 18 nr. 2, se punkt 6.3. Kravet om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen behandles felles for § 18 nr. 1 og 2 i punkt 6.4, mens kravet om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og hhv. fordringshaver og skyldner er tema i punkt 6.5.

6.2 Fristavbrytelse ved begjæring om konkurs eller offentlig skifte

Etter foreldelsesloven § 18 nr. 1 avbrytes foreldelsesfristen når fordringshaveren ”*begjærer konkurs eller offentlig skifte*”. Siden det er fordringshaveren som må fremsette begjæringen, faller konkurs begjært av skyldneren utenfor. Gjeldsforhandling omfattes heller ikke, noe som er naturlig idet slik forhandling må begjæres av skyldneren.¹⁴⁶

Bestemmelsen er begrenset til å virke fristavbrytende for ”*hans [altså fordringshaverens] fordring*”. Dette kunne tyde på at begjæringen bare virker fristavbrytende for én bestemt

¹⁴⁶ Røed s. 422

fordring. Slik skal bestemmelsen imidlertid ikke forstås. Dersom fordringshaveren har flere fordringer på skyldneren, avbrytes foreldelsen for samtlige i og med begjæringen.¹⁴⁷

Krav til selve konkursbegjæringen – fremgangsmåte og innholdsmessig – følger av konkursloven § 66, mens skifteloven § 84 regulerer begjæring om offentlig skifte. Mangler ved begjæringen må bedømmes på samme måte som mangelfull stevning og forliksklage,¹⁴⁸ slik at også en mangelfull begjæring som utgangspunkt virker fristavbrytende.

Hvorvidt begjæringen leder til at det åpnes konkurs/offentlig skifte eller ikke, er uten betydning for begjæringens fristavbrytende virkning etter foreldelsesloven § 18 nr. 1. Det er selve fremsettelsen av begjæringen som er den fristavbrytende handling, og bestemmelsen oppstiller ikke noe krav om medhold. Virkningen av den avbrutte foreldelsesfristen blir imidlertid forskjellig alt ettersom begjæringen tas til følge eller ikke.¹⁴⁹

I forhold til begjæring om skifte, oppstår det spørsmål om § 18 er begrenset til å gjelde tilfeller der det begjæres konkurs eller offentlig skifte i *skyldnerens* bo. Ordlyden i § 18 oppstiller ingen slik begrensning. Hvis en arving for eksempel begjærer offentlig skifte av et uskiftebo for å få omstøtt en gave vedkommende mener er i strid med gjenlevendes adgang til å gi gaver etter arveloven § 19, er skyldneren for omstøtelseskravet gavemottaker, og ikke gjenlevende ektefelle, selv om det er gjenlevende ektefelles bo som begjæres skiftet.

På tross av ordlyden er det på bakgrunn av bestemmelsens forhistorie lagt til grunn i teorien at den kun regulerer begjæring om skifte av skyldnerens bo.¹⁵⁰ Avbrytelse av

¹⁴⁷ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 72

¹⁴⁸ Se punkt 2.3.1

¹⁴⁹ Se punkt 14

¹⁵⁰ Unneberg 2002 punkt 3.4 (petitavsnitt) og Unneberg 2003 punkt 3.3

foreldelsesfristen i de tilfeller hvor det ikke er skyldnerens bo som begjæres skiftet, reguleres således av særbestemmelsen i foreldelsesloven § 15 nr. 1 tredje punktum.

6.3 Fristavbrytelse ved anmeldelse av fordring i boet eller til namsmannen

6.3.1 Anvendelsesområde

Når gjeldsforfølgning er innledet ved konkurs, gjeldsforhandling eller offentlig skifte, avbrytes foreldelsesfristen etter foreldelsesloven § 18 nr. 2 når fordringshaveren anmelder fordringen i boet eller til namsmannen. Etter en lovendring i 2003 fremgår det uttrykkelig av lovens ordlyd at både gjeldsforhandling etter konkursloven og etter gjeldsordningsloven omfattes.¹⁵¹ Hvorvidt konkurs, gjeldsforhandling eller offentlig skifte ble åpnet på bakgrunn av begjæring fra en annen fordringshaver eller skyldneren selv, er uten betydning.

Bestemmelsen er begrenset til å gjelde når skyldnerens bo er ”*under*” konkurs, gjeldsforhandling mv. Dette innebærer at fordringsanmeldelsen må skje på et tidspunkt som ligger mellom åpning og avslutning av den aktuelle gjeldsforfølgningen.

6.3.2 Den fristavbrytende handling

Den fristavbrytende handling etter § 18 nr. 2 er at ”*fordringshaveren anmelder fordringen i boet eller til namsmannen*”. Ved konkurs skal slik anmeldelse skje til bostyrer etter reglene i konkursloven § 109, mens den ved gjeldsordning etter konkursloven skjer til gjeldsnemda etter reglene i konkursloven § 19. Anmeldelse til gjeldsnemda må antas å falle inn under alternativet om anmeldelse i ”boet”. Ved offentlig skifte skal fordringen normalt meldes til tingretten eller bobestyrer oppnevnt av tingretten, jf. skifteloven § 71 nr. 4 – også slik anmeldelse er anmeldelse til ”boet” etter foreldelsesloven § 18 nr. 2. Fordring på skyldner under gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven meldes til namsmannen etter reglene i gjeldsordningsloven § 3-2.

¹⁵¹ Lov nr. 1/2003

En anmeldelse som ikke oppfyller lovens krav til innhold eller form må behandles på samme måte som en mangelfull stevning, forliksklage, begjæring om konkurs osv, slik at også en mangelfull anmeldelse virker fristavbrytende så fremt parter og fordringen er tilstrekkelig identifisert.

6.3.3 Generelt om tidspunktet for avbrytelse – forholdet mellom første og annet punktum i foreldelsesloven § 18 nr. 2

Tidspunktet for fristavbrytelsen er normalt sammenfallende med tidspunktet for den fristavbrytende handling. Foreldelsesloven § 18 nr. 2 annet punktum slår imidlertid fast at *”[f]oreldelse av alle fordringer som blir anmeldt innen utløpet av meldefristen i boet anses avbrutt den dag da det ble åpnet konkurs, gjeldsforhandling etter konkursloven eller gjeldsforhandlingsloven eller offentlig skifte”*. Bestemmelsen innebærer at en fordringsanmeldelse som skjer etter at foreldelsesfristen er utløpt likevel får den virkning at foreldelsen anses avbrutt i tide, så fremt fristen ennå ikke var løpt ut da konkurs, gjeldsforhandling eller skifte ble åpnet. Regelen er begrunnet med at når konkurs m.v. er åpnet, er det naturlig for fordringshaveren å vente med å melde sin fordring til innkallingen er kunngjort.¹⁵²

Foreldelsesloven § 18 nr. 2 annet punktum er begrenset til å gjelde fordringer som blir meldt i boet innen utløpet av meldefristen. Fordringer som anmeldes etter at meldefristen har løpt ut, faller således utenfor. Det er likevel på det rene at det har vært meningen at slik anmeldelse etter fristutløpet skal virke fristavbrytende etter første punktum.¹⁵³ Tidspunktet for fristavbrytelsen vil i slike tilfeller følge hovedregelen om at det er tidspunktet for den fristavbrytende handling som er avgjørende. Foreldelsesfristen avbrytes således ved anmeldelsen når denne skjer etter meldefristen.¹⁵⁴

¹⁵² Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 72

¹⁵³ Ot.prp. nr. 57 (1984-1985) punkt 9

¹⁵⁴ Ot.prp. nr. 57 (1984-1985) punkt 9

6.3.4 Tidspunktet for fristavbrudd når fordringen er meldt i tide slik at foreldelsesloven § 18 nr. 2 annet punktum kommer til anvendelse

6.3.4.1 Fristavbrudd ved konkursåpning

Det avgjørende tidspunktet for fristavbrudd etter foreldelsesloven § 18 nr. 2 annet punktum er som nevnt ikke knyttet til tidspunktet for den fristavbrytende handling, men til tidspunktet for åpning av konkurs, gjeldsforhandling eller skifte. Når det gjelder tidspunktet for konkursåpning, følger det av konkursloven § 72 første ledd at konkurs anses for å være åpnet på det tidspunkt retten avsier kjennelse om dette.

6.3.4.2 Fristavbrudd ved åpning av gjeldsforhandling etter konkursloven

Også ved gjeldsforhandling etter konkursloven, skal retten avsi kjennelse om hvorvidt gjeldsforhandling åpnes, jf. konkursloven § 4 tredje ledd. I § 4 fjerde ledd er det imidlertid en særbestemmelse om at gjeldsforhandling anses åpnet på det tidspunkt da begjæringen kom inn til retten, og det må derfor være dette tidspunktet som er det avgjørende også i forhold til foreldelsesloven § 18 nr. 2.

Notoriteten er sikret ved konkursloven § 2 annet ledd, som pålegger tingretten å gi begjæringen påtegning om tidspunktet da den kom inn til retten. Slik påtegning kan imidlertid bare anses som et bevismiddel – kan det bevises at begjæringen kom inn på et annet tidspunkt enn påtegningen tilsier, må dette tidspunktet legges til grunn.

6.3.4.3 Fristavbrudd ved åpning av gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven

Avgjørelse av om gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven skal åpnes treffes av retten ved kjennelse, eller av namsmannen ved skriftlig beslutning, jf. gjeldsordningsloven § 3-1 tredje ledd. Gjeldsordningsloven inneholder ingen tilsvarende bestemmelse som den i konkursloven § 4 fjerde ledd om at gjeldsforhandlingen skal anses åpnet på et tidligere tidspunkt enn selve beslutningen om åpningen, og det er da naturlig å anse gjeldsforhandlingen som åpnet på tidspunktet da beslutning om dette treffes. At dette tidspunktet skal legges til grunn følger også av forarbeidene til endringsloven som innførte gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven som et alternativ i foreldelsesloven § 18 nr. 2,

der det uttales at ”[a]vbruddsdag vil være den dag da gjeldsforhandling åpnes av namsmannen eller namsretten etter gjeldsordningsloven § 3-1”.¹⁵⁵

På tross av denne klare uttalelsen i forarbeidene, som også støttes av lovens ordlyd, ser Røed ut til å mene at tidspunktet for fristavbrudd ved gjeldsordning etter gjeldsordningsloven er det samme som ved gjeldsordning etter konkursloven, det vil si den dagen begjæringen kommer inn til retten.¹⁵⁶ Dette begrunner hun med at det fremgår av forarbeidene til § 18 nr. 2, slik den lød før vi fikk bestemmelsen om at også gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven var omfattet, at ”åpning av gjeldsforhandling” måtte bety den dagen da begjæring om åpning av gjeldsforhandlingen kom inn til skifteretten.

Jeg kan ikke se at de forarbeidene Røed viser til, gir anvisning på den løsningen hun skisserer.¹⁵⁷ I alle tilfelle har forarbeidene til bestemmelsen slik den lød tidligere gjeldsforhandling etter konkursloven for øye, og konkursloven fastsetter som nevnt eksplisitt at gjeldsordning etter denne loven anses åpnet idet begjæringen kommer fram til retten. Gjeldsordningsloven har derimot ingen slik bestemmelse, og etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden både i foreldelsesloven og gjeldsordningsloven er det da mest nærliggende å legge tidspunktet for rettens beslutning om åpning av gjeldsforhandlingen til grunn. Dette følger som nevnt også uttrykkelig av forarbeidene til endringsloven.

Røed argumenterer også med at det vil harmonere best med regelen i foreldelsesloven § 29 nr. 3 dersom tidspunktet når begjæringen kommer frem til skifteretten legges til grunn. Etter min mening er denne bestemmelsen ikke relevant i forhold til § 18 nr. 2 annet punktum, se punkt 6.3.4.5.

¹⁵⁵ Ot.prp. nr. 99 (2001-2002) s. 92

¹⁵⁶ Røed s. 424-425

¹⁵⁷ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 72

6.3.4.4 Fristavbrudd ved åpning av offentlig skifte

Spørsmålet om offentlig skifte skal åpnes hører under tingretten å avgjøre, jf. skifteloven § 9. Når skifteretten tar begjæringen til følge, er kjennelsesformen normalt ikke påkrevet, med unntak av tilfeller der spørsmålet om offentlig skifte har vært omstridt.¹⁵⁸ Når kjennelsesformen benyttes, anses skifte for å være åpnet på tidspunktet for avsigelse av kjennelsen.

Når spørsmålet om åpning av offentlig skifte ikke er bestridt, kan avgjørelsen treffes ved formløs beslutning.¹⁵⁹ Det kan være vanskelig å avgjøre det eksakte tidspunktet for en slik beslutning, noe som er problematisk når denne er avgjørende for når foreldelsesfristen anses avbrutt etter foreldelsesloven § 18 nr. 2.

Problemstillingen kan illustreres ved en avgjørelse fra Agder lagmannsrett av 21. januar 1970, hvor det ble lagt til grunn at offentlig skifte var åpnet selv om ikke skifteretten hadde truffet noen formell beslutning.¹⁶⁰ Det ble lagt vekt på at det forelå krav om skifte fra en arving som var berettiget til å kreve skifte, at det ikke forelå noen omstendigheter som berettiget skifteretten til å nekte å ta boet under behandling, og at skifteretten hadde oppnevnt takstmenn og berammet skiftetakst over boets faste eiendom. Spørsmålet lagmannsretten skulle ta stilling til var om saken skulle avvises fra herredsretten fordi den var under skiftebehandling, og det var derfor tilstrekkelig å fastslå at offentlig skifte var åpnet, uten at tidspunktet ble presist fastslått. Hvis problemstillingen isteden hadde vært på hvilket tidspunkt foreldelsesfristen etter foreldelsesloven § 18 nr. 2 annet punktum var avbrutt, måtte man ha lagt et bestemt tidspunkt, eksempelvis oppnevning av takstmenn eller berammelse av skiftetakst, til grunn. Når skifteretten ikke selv har hatt et bevisst forhold til når beslutningen om å åpne skifte ble tatt, kan det være svært vanskelig å fastsette et nøyaktig tidspunkt i ettertid. Avgjørelsen må trolig bero på en konkret vurdering av forholdene i den enkelte sak.

¹⁵⁸ Unneberg-rettsdata note 50 (nederst) til § 9 og tvisteloven § 19-1 annet ledd bokstav a

¹⁵⁹ Unneberg-rettsdata note 50 til § 9 og RG-1970-376

¹⁶⁰ RG-1970-376

6.3.4.5 Forholdet mellom § 18 nr. 2 annet punktum og § 29 nr. 3

Det kan spørres hvordan § 18 nr. 2 annet punktum, om at foreldelsesfristen anses avbrutt ved åpning av konkurs, skifte eller gjeldsforhandling, forholder seg til foreldelsesloven § 29 nr. 3, som slår fast at rettidig avbrudd er skjedd når ”*det nødvendige skrift er kommet fram til ... eller postlagt*” til vedkommende myndighet innen fristen. Bestemmelsen behandles generelt i punkt 7 nedenfor.

”Det nødvendige skrift” må etter min mening vise til det skriftet som er knyttet til den fristavbrytende handling – det er dette skriftet som er ”nødvendig” for å avbryte foreldelsen. Etter § 18 nr. 1 er dette begjæringen om konkurs, skifte eller gjeldsforhandling. Etter § 18 nr. 2 er imidlertid ”det nødvendige skrift” anmeldelsen av fordringen, siden det er dette skriftet som representerer den fristavbrytende handlingen. Dette innebærer at for den fordringshaveren som begjærte skyldneren konkurs, vil tidspunktet for fristavbrudd være postlegging av den aktuelle begjæringen, jf. § 29 nr. 3, mens for de øvrige fordringshavere som anmelder fordringer i boet innen meldefristen, vil tidspunktet for fristavbrudd være selve åpningen av konkurs/skifte/gjeldsforhandling, slik dette er beskrevet i foregående punkter.

6.4 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen

Som nevnt vil en begjæring om konkurs eller offentlig skifte etter § 18 nr. 1 virke fristavbrytende for alle krav fordringshaveren har på skyldneren. Ved avbrytelse etter § 18 nr. 2 vil derimot fristavbruddet bare få virkning for den fordringen som er anmeldt.

Har fordringshaveren flere krav på skyldneren, må samtlige meldes i boet eller til namsmannen, og det vil da bero på en tolkning av fordringsanmeldelsen hvilke krav denne omfatter.

6.5 Krav om tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringshaver/skyldner

6.5.1 Tilknytningskravet i forhold til fordringshaveren

En begjæring om konkurs eller skifte virker bare fristavbrytende for den kreditor som fremsetter begjæringen. Dette er for så vidt selvsagt, men kan by på visse problemer i praksis. Kravet vil innebære at en fordringshaver med en fordring som snart vil bli foreldet ikke kan slå seg til ro med at konkurs er begjært av en annen kreditor. Riktignok vil en senere rettidig anmeldt fordring virke fristavbrytende fra tidspunktet for åpning av konkurs, skifte mv., men dersom begjæringen ikke tas til følge kan øvrige fordringshavere risikere at fordringen deres er foreldet i mellomtiden. Vil fordringshaveren være på den sikre siden må han derfor selv begjære konkurs eller foreta seg andre fristavbrytende skritt. Det kunne her være behov for en regel som gir kreditor rett til å henge seg på en allerede fremsatt konkursbegjæring, slik at fristavbrudd finner sted selv om begjæringen ikke fører til konkurs.¹⁶¹

6.5.2 Tilknytningskravet i forhold til skyldneren

Den alminnelige hovedregel er at et fristavbrudd bare har virkning for den skyldner den fristavbrytende handling er rettet mot. Dersom dette prinsippet skulle følges i forhold til foreldelsesloven § 18 nr. 2, ville det medføre at fordringsanmeldelsen bare virket fristavbrytende i forhold til boet, og ikke i forhold til skyldneren, idet den fristavbrytende handling formelt sett retter seg mot krav på boet. Dette ville være en lite tilfredsstillende løsning for fordringshaveren, og i § 18 nr. 3 finnes derfor en særskilt regel om at avbrudd *”har virkning også i forhold til skyldneren og hans arvinger”*.

Det er altså tilstrekkelig for avbrytelse overfor skyldneren og hans arvinger at krav rettes mot boet etter § 18 nr. 2. Det har vært noe uenighet i teorien om hvorvidt § 18 nr. 3 viser

¹⁶¹ Brækhus s. 207-208

tilbake til både nr. 2 og nr. 1, eller bare til nr. 2.¹⁶² Etter lovens ordlyd er det etter min mening mest nærliggende at nr. 3 viser til både nr. 1 og nr. 2, idet det i motsatt fall ville vært mest naturlig å plassere bestemmelsen i nr. 2, og ikke som et eget nummer.

Spørsmålet har imidlertid mindre praktisk betydning, idet en begjæring om konkurs eller offentlig skifte må anses rettet mot skyldneren personlig, og at foreldelsesfristen allerede av den grunn vil avbrytes i nr. 1-tilfellene.¹⁶³ Også når arvinger overtar arv i et dødsbo, vil en begjæring om offentlig skifte være rettet mot dem som skyldnere.

¹⁶² Det kan se ut til at Kjønstad/Tjomsland legger til grunn at nr. 3 bare viser til fordringsanmeldelse etter nr. 2 – se s. 116, mens Røed legger til grunn at nr. 3 henviser til både nr. 1 og nr. 2 – se s. 427.

¹⁶³ Røed s. 427

7 Felles regler om tidspunktet for fristavbrytelse som skjer ved hjelp av et dokument – foreldelsesloven § 29 nr. 3

Når foreldelsesfristen avbrytes ved hjelp av et dokument, har foreldelsesloven § 29 nr. 3 felles regler for det nøyaktige tidspunktet for avbrudd. Regelen vil være den samme uavhengig av hvorvidt det er en forliksklage, stevning, et brev til en klagenemd, en konkursbegjæring, eller et annet dokument som etter sitt innhold har den fristavbrytende virkningen.

Etter foreldelsesloven § 29 nr. 3 har rettidig avbrudd skjedd ”når det nødvendige skrift er kommet fram til vedkommende myndighet eller person, eller når det her i riket er postlagt til vedkommende før fristen er ute”. Det er altså to alternative tidspunkter, enten når skriftet kommer fram, eller når det er postlagt. Det er naturlig å forstå bestemmelsen på samme måte som domstolloven § 146 annet ledd, som har en tilsvarende regulering av fristavbrytelser.

Begrepet ”avgitt til postoperatør” i domstolloven § 146 annet ledd er i praksis forstått slik at det er tilstrekkelig at dokumentet er lagt i en postkasse som tilhører postverket.¹⁶⁴ Det samme gjelder avlevering til post i butikk.¹⁶⁵ Når postkassen tømmes eller sendingen poststemples er således uten betydning.¹⁶⁶ En annen sak er at det vil være fordringshaveren som har bevisbyrden for at fristen er avbrutt i tide, og at det av bevismessige hensyn kan være vanskelig å nå fram med en anførsel om at postleggelsen har skjedd før stemplingsdatoen.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Rt. 1988 s. 1287

¹⁶⁵ JDLOV-2002-7053

¹⁶⁶ Rt. 1991 s. 1214

¹⁶⁷ Rt. 1988 s. 1287 og Røed s. 559

Av Rt. 1997 s. 2048 følger at de to alternativene i domstoloven § 146 annet ledd ikke kan kombineres. Det er således ikke tilstrekkelig at erklæringen leveres til rette vedkommende etter fristens utløp, men før eller samtidig som den ville ha kommet fram dersom den var blitt postlagt. Det samme må gjelde for foreldelsesloven § 29 nr. 3.

Twistemålsloven § 66 inneholder en tilsvarende regel som i foreldelsesloven § 29 nr. 3. I første ledd første punktum slås det fast at *”[d]e virkninger som etter den borgerlige rett følger av at søksmål er reist, regnes fra det tidspunkt da forliksklage eller stevning er forkynt for saksøkte”*. Avbrytelse av foreldelsesfristen er en sivilrettslig virkning som følger av at søksmålet er reist. Annet punktum inneholder imidlertid et unntak fra denne regelen, idet *”en frist [avbrytes] allerede ved at forliksklage eller stevning er sendt til retten”*. Denne regelen omfatter avbrytelse av foreldelsesfristen.¹⁶⁸ På hvilket tidspunkt dokumentet regnes for å være ”sendt”, følger av domstoloven § 146.

Foreldelsesloven § 29 nr. 3 er begrenset til å gjelde postleggelse *”her i riket”*, mens tvistemålsloven § 66, jf. dstl. § 146 ikke eksplisitt inneholder en tilsvarende begrensning. Det følger imidlertid av Kjæremålsutvalgets praksis at også dstl. § 146 annet ledd skal forstås slik at kun avgivelse til norsk poststed omfattes.¹⁶⁹ Selv om postleggelse i utlandet ikke virker fristavbrytende, kan det spørres om fristen avbrytes når dokumentet overleveres til norsk postvesen, eller om fristen i slike tilfeller først avbrytes når det kommer fram til rette vedkommende. Det følger av Rt. 2002 s. 594 at sistnevnte alternativ er riktig. Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalte her at *”[f]or at prosesskriftet skulle vært fristavbrytende når det er avlevert i utlandet, må skriftet være kommet frem til domstolen i løpet av kontortiden på fristens siste dag”*.

¹⁶⁸ Schei s. 323 og Hov III s. 253

¹⁶⁹ Rt. 1987 s. 110, Rt. 1996 s. 298 og Rt. 2000 s. 699

DEL III – VIRKNINGENE AV AVBRYTELSE AV FORELDELSESFRISTEN

8 Innledende bemerkninger til temaet

8.1 Nærmere om avgrensningen av temaet

Etter foreldelseslovens system er reglene om virkningen av avbrutt foreldelse samlet i §§ 20 til 23. Siden det avgrenses mot avbrytelse ved erkjennelse fra skyldneren og avbrytelse i utlandet, behandles ikke §§ 20 og 23, idet disse omhandler virkningen av avbrytelse på de nevnte måter. I tillegg til §§ 21 og 22 vil § 15a nr. 3 bli behandlet her fordi denne dreier seg om virkningene av avbrytelse, på tross av at den er plassert sammen med reglene om vilkårene.

Det kan diskuteres om § 21 nr. 2 og 3 om ny frist ved realitetsavgjørelse og lignende egentlig omhandler virkningen av avbrutt foreldelse. Det kan anføres at disse bestemmelsene dreier seg om virkningen av at fordringen har fått et nytt grunnlag ved for eksempel dom, forvaltningsavgjørelse eller lignende, og ikke virkningen av selve fristavbrytelsen. Tolkningen av § 22, som omhandler virkningen der avbrytelse av fristen ikke ender med at fordringen får noe nytt grunnlag, henger imidlertid nøye sammen med tolkningen av § 21 nr. 2 og 3 idet de to bestemmelsene utfyller hverandre. For eksempel vil avgjørelse av hvorvidt en tvangsforretning anses som ”fremmet” eller ikke avgjøre hvilken av de to bestemmelsene som kommer til anvendelse. For helhetens skyld er det derfor hensiktsmessig å også behandle § 21 nr. 2 og 3. I loven står dessuten bestemmelsen sammen med øvrige bestemmelser om virkningen av avbrutt foreldelse.

8.2 Nærmere om den valgte systematikken i forhold til fremstillingen av temaet Systematikken i lovens regler om virkningen av avbrytelse av foreldelsesfristen er etter min mening ikke helt heldig. Bestemmelser innenfor samme paragraf har svært ulike anvendelsesområder, og det er vanskelig å få oversikt over hva virkningen av avbrytelse ved de ulike avbrytelsesmåter er. Hertil kommer at en utstrakt bruk av henvisninger frem og tilbake i bestemmelsene gjør disse vanskelige å forstå.

På denne bakgrunn ville det etter min mening gi en dårlig oversikt over reglene å følge lovens systematikk. For å gjøre det enklere å få oversikt over hvilke virkninger som følger av de ulike avbrytelsesmåtene kunne man isteden ta utgangspunkt i nettopp avbrytelsesmåten når virkningene skal fastlegges. Heller ikke dette er imidlertid en fullt tilfredsstillende løsning idet enkelte virkninger er felles for avbrytelse på flere ulike måter, og et slikt system derfor ville medføre utstrakt dobbeltbehandling av en rekke problemstillinger.

Som et kompromiss har jeg derfor valgt å behandle spørsmål som er felles for avbrytelse på flere ulike måter samlet under punkt 9, og med lovens systematikk, mens jeg i de etterfølgende punkter tar utgangspunkt i avbrytelsesmåten slik at virkningene av avbrytelse etter hhv. §§ 15 til 18 behandles særskilt i punktene 10 til 14. Også dette systemet har sine svakheter idet det medfører at tolkningen av en og samme bestemmelse spres over flere ulike punkter; først behandles de generelle spørsmålene, og deretter tolkes bestemmelsen i lys av de aktuelle avbrytelsesmåter. Jeg synes likevel denne metoden gir den mest oversiktlige fremstillingen.

9 Generelt om virkningen av avbrutt foreldelse – oversikt over de ulike bestemmelsene og generelle merknader til disse

9.1 Virkningen av avbrytelse så lenge forfølgning pågår – § 21 nr. 1

Foreldelsesloven § 21 nr. 1 inneholder en regel som er felles for avbrytelse etter §§ 15 til 19, og som slår fast at når foreldelse er avbrutt etter en av disse bestemmelsene ”*skjer ingen foreldelse så lenge forfølgningen pågår*”. Bestemmelsen innebærer at fristen ikke utløper så lenge forfølgningen pågår, men det presiseres i forarbeidene at ”*fristen ... ikke [slutter] å løpe fordi om den avbrytes*”.¹⁷⁰ Resultatet blir følgelig en utsettelse av foreldelsesvirksomheten, og det skjer altså ikke egentlig noen ”avbrytelse” av foreldelsesfristen.¹⁷¹

Dette innebærer at hvis det for eksempel er to måneder igjen av den ordinære foreldelsesfristen når en fristavbrytende handling foretas, og behandlingen av saken tar tre måneder, vil kravet ikke foreldes i løpet av disse tre månedene. Men dersom saken ikke ender med noen realitetsavgjørelse (og foreldelsesloven § 22 ikke gir tilleggsfrist), vil kravet være foreldet etter endt saksbehandling idet de to gjenstående månedene av fristen har løpt ut på dette tidspunktet.

Foreldelsesvirksomheten utsettes så lenge ”*forfølgningen pågår*”. Dette innebærer at kravet ikke vil foreldes mens tvisten behandles.¹⁷² Det må her trekkes en grense mot de tilfeller der det er en ny forfølgning som tar til, i motsetning til en fortsatt forfølgning.¹⁷³ Hvor

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 73

¹⁷¹ Røed s. 445

¹⁷² Røed s. 445

¹⁷³ Kjønstad/Tjomsland s. 122

lenge forfølgningen kan sies å pågå, og når det dreier seg om en ny forfølgning, vil bero på hvilken av bestemmelsene i §§ 15 til 19 som er hjemmel for avbruddet. Hvordan § 21 nr. 1 skal tolkes ved de ulike formene for fristavbrudd behandles under punktene for virkningen av avbrutt foreldelse i forhold til de enkelte avbrytelsesmåter.

9.2 Virkningen av avbrytelse når saken ender med realitetsavgjørelse – § 21 nr. 2 og 3

9.2.1 Generelt

Foreldelsesloven § 21 nr. 2 og 3 regulerer tilfellet der fordringshaveren får medhold i sitt krav. Hva dette innebærer vil være forskjellig alt ettersom hva den fristavbrytende handling besto i. Fordringshaveren kan ha fått dom for kravet, medhold ved en klage- eller reklamasjonsnemnd, fått fremmet tvangsinndrivelse, Sivilombudsmannen har uttalt kritikk osv.

I slike tilfeller løper en ny foreldelsesfrist på enten ti eller tre år avhengig av hva slags avgjørelse fordringshaveren har oppnådd. Det dreier seg her om en selvstendig foreldelsesfrist, og det har derfor ingen betydning hvor lang den opprinnelige foreldelsesfristen var.¹⁷⁴ Dette gjelder både hvis det i utgangspunktet dreiet seg om en kortere frist, og hvis fristen opprinnelig var lengre enn den som følger av § 21 nr. 2 eller 3. At den nye fristen er en selvstendig foreldelsesfrist innebærer også at den kan avbrytes og forlenges etter de alminnelige reglene i foreldelsesloven.¹⁷⁵

Bestemmelsens ordlyd taler om en ”ny” foreldelsesfrist på ti eller tre år. Dette kunne trekke i retning av at fristen bare gjelder den fordringen forfølgningen dreier seg om, og altså ikke fordringer som oppstår ved forfølgningen, for eksempel pålagte saksomkostninger og gebyrer. Det er imidlertid sikker rett i forhold til § 21 nr. 2 at den nye fristen også omfatter slike krav. I Rt. 1992 s. 391 uttalte Høyesteretts kjæremålsutvalg at ”[b]estemmelsen taler

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 75 og Røed s. 459

¹⁷⁵ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 75 og Røed s. 460

riktig nok om at det løper en "ny" foreldelsesfrist etter avgjørelsen", men at den på tross av dette må "forstås slik at den [også] gjelder ... krav som oppstår ved rettsavgjørelsen", og en samlet juridisk teori slutter opp om denne løsningen.¹⁷⁶

I forhold til § 21 nr. 3 er det imidlertid mer tvilsomt om den nye fristen også gjelder krav som er oppstått i forbindelse med tvangsinn drivelsen eller konkursbehandlingen. Den refererte uttalelsen fra Kjæremålsutvalget knyttet seg etter sin ordlyd til § 21 generelt, men den konkrete saken gjaldt foreldelse av et krav fastslått i en jordskifteavgjørelse, altså en fordring fastslått ved avgjørelse som nevnt i § 15.

Kjønstad/Tjomsland legger til grunn at tiårsfristen kun gjelder for den fordring som danner grunnlaget for tvangsforretningen, og ikke for fordringer som har tilknytning til denne, for eksempel krav om dekning av omkostninger.¹⁷⁷ Røed legger imidlertid den motsatte konklusjonen til grunn, og tolker § 21 nr. 3 slik at den også omfatter krav som oppstår i forbindelse med tvangsinn drivelse.¹⁷⁸ Dette begrunner hun med at det ikke er noen grunn til å praktisere § 21 nr. 3 på noen annen måte enn § 21 nr. 2. Jeg stiller meg bak Røeds konklusjon på dette punkt.

Verken etter § 21 nr. 2 eller nr. 3 omfatter den nye fristen senere forfalt rente eller selskapsutbytte mv., idet disse postene eksplisitt er unntatt – se punkt 9.2.6 nedenfor.

9.2.2 Virkningen når fordringen blir bindende fastslått ved rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 eller 16 – § 21 nr. 2 første punktum

Paragraf 21 nummer 2 første punktum gjelder for fordringer som blir bindende fastslått ved rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 og 16. I slike tilfeller er den nye foreldelsesfristen 10 år.

¹⁷⁶ Holmboe s. 101, Røed s. 461 og Kjønstad/Tjomsland s. 59

¹⁷⁷ Kjønstad/Tjomsland s. 63

¹⁷⁸ Røed s. 463

Tiårsfristen løper fra ”den dag da rettsforlik er inngått, dom er avsagt eller annen avgjørelse er truffet eller fra den dag da fordringshaveren tidligst kan kreve å få oppfyllelse”. Det første alternative tidspunktet er altså når selve avgjørelsen treffes. Dette følger av lovens ordlyd, men er også uttrykkelig slått fast i Rt. 1957 s. 886, hvor Høyesteretts kjæremålsutvalg la til grunn at utgangspunktet for den tilsvarende fristbestemmelsen i § 12 i foreldelsesloven av 1896 løp fra avsigelsen av dommen, og ikke fra den ble rettskraftig.

Når det gjelder alternativet om fristberegning ”fra den dag da fordringshaveren tidligst kan kreve å få oppfyllelse”, vil dette alternativet kun få selvstendig betydning hvis oppfyllelsen etter avgjørelsens innhold først skal forfalle på et senere tidspunkt.¹⁷⁹ Foreldelsesfristen skal altså ikke starte å løpe før fordringshaveren har adgang til å kreve oppfyllelse.¹⁸⁰ I motsatt fall kunne fordringshaveren risikere at fordringen ble foreldet før han kunne kreve oppfyllelse av den. I teorien er det imidlertid antatt at et unntak gjelder for den betalingsfristen som settes for pengekrav som fastsettes i dom etter tvistemålsloven § 146/tvisteloven § 19-7.¹⁸¹ Det følger av disse bestemmelsene at det normalt skal gis en oppfyllelsesfrist på to uker for krav som fastsettes ved dom, men foreldelsesfristen etter § 21 nr. 2 løper altså likevel fra dom er avsagt. Bakgrunnen for unntaket er at man på tross av denne fristen anser kravet som forfalt på tidspunktet for domsavsigelsen.¹⁸² Det er vel neppe heller noen fare for at fordringen i disse tilfellene skal foreldes før fordringshaveren kan kreve oppfyllelse.

¹⁷⁹ Røed s. 452

¹⁸⁰ Kjønstad/Tjomsland s. 50 og Røed s. 452

¹⁸¹ Kjønstad/tjomsland s. 50, Røed s. 452 og Holmboe s. 103

¹⁸² Holmboe s. 103

9.2.3 Virkningen når fordringshaveren oppnår rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 eller 16, uten at fordringen blir bindende fastslått – § 21 nr. 2 annet punktum

Etter § 21 nr. 2 annet punktum løper det en ny foreldelsesfrist på 3 år når fordringshaveren oppnår avgjørelse etter §§ 15 eller 16, men uten at fordringen blir bindende fastslått. Se punkt 10.4 og 12.2 for hvordan bestemmelsen skal forstås i forhold til avbrytelse etter hhv. §§ 15 og 16. Fristen løper fra samme tidspunkt som tiårsfristen etter første punktum.¹⁸³

9.2.4 Virkningen når Sivilombudsmannen uttaler kritikk og ber forvaltningsorganet behandle saken på ny – § 21 nr. 2 tredje punktum

Paragraf 21 nr. 2 tredje punktum omhandler tilfeller der Sivilombudsmannen uttaler kritikk. Anvendelsesområdet til denne bestemmelsen er således begrenset til å gjelde avbrytelse etter § 16 nr. 2 litra b, og den behandles derfor nærmere sammen med øvrige virkninger av avbrytelse etter § 16 i punkt 12.5 nedenfor.

9.2.5 Virkningen når tvangsfullbyrdelse fremmes uten at fordringshaveren får full dekning eller fordringen blir anerkjent under konkurs, offentlig skifte mv. – § 21 nr. 3

Mens § 21 nr. 2 regulerer virkningen av realitetsavgjørelse ved avbrytelse etter §§ 15 til 16, regulerer bestemmelsens nr. 3 realitetsavgjørelse ved avbrytelse etter §§ 17 og 18. Den nye fristen etter § 21 nr. 3 er 10 år.

Av første punktum følger at en ny frist løper når en tvangsfullbyrdelse fremmes etter § 17 uten at fordringshaveren får full dekning for sin fordring. Bestemmelsen behandles nærmere under punkt 13 om virkningen av avbrytelse etter § 17.

Annet punktum regulerer tilfellet der fordringen blir anerkjent under konkurs eller offentlig skifte, mens siste punktum omhandler fordringer omfattet av gjeldsordning etter

¹⁸³ Se punkt 9.2.2

gjeldsordningsloven. Begge disse alternativene dreier seg altså om avbrytelse etter § 18, og behandles derfor under punkt 14 nedenfor.

9.2.6 Unntak fra regelen om ny frist ved realitetsavgjørelse – § 21 nr. 2 siste punktum og nr. 3 tredje punktum

Av § 21 nr. 2 siste punktum og nr. 3 tredje punktum følger at senere forfalt rente, selskapsutbytte og terminytelser foreldes etter de alminnelige regler om foreldelse, og altså ikke gis noen ti- eller treårsfrist selv om de omfattes av avgjørelsen. Hvis for eksempel en domslutning avsagt 1. oktober 2006 går ut på at A dømmes til å betale B 10.000 kroner med 12 prosent rente fra 1. januar 2006 og til betaling skjer, vil renter påløpt før 1. oktober 2006 komme inn under tiårsfristen i § 21 nr. 2 første punktum, mens renter som påløper etter dette foreldes etter tre år, jf. den alminnelige regelen i foreldelsesloven § 3.¹⁸⁴

9.3 Virkningen av avbrytelse når fordringshaveren ikke oppnår realitetsavgjørelse – § 22

9.3.1 Generelt

Når fristavbrytende skritt etter §§ 15 til 18 ikke fører fram, uten at fordringshaveren har tapt realiteten i saken, gir foreldelsesloven § 22 på visse vilkår en tilleggsfrist på ett år. Bestemmelsen må ses i sammenheng med § 21 nr. 1. Etter § 21 nr. 1 skjer det ingen foreldelse så lenge forfølgningen pågår, men uten § 22 kunne fordringshaveren risikere at foreldelsesfristen løp ut under saksanlegget, med den følge at fordringen var foreldet hvis forfølgningen ble resultatløs.¹⁸⁵

Hva som skal til for at bestemmelsen kommer til anvendelse vil variere alt ettersom det dreier seg om avbrytelse etter §§ 15, 16, 17 eller 18, og behandles derfor nærmere i punktene 10 til 14 nedenfor. Gitt at vi er innenfor bestemmelsens anvendelsesområde, medfører dette at ”*virkingen av den rettidige påtale [varer] i 1 år*”. Hva dette innebærer er uavhengig av hvilken bestemmelse som var hjemmel for fristavbruddet, og behandles

¹⁸⁴ Eksempel hentet fra Røed s. 466

¹⁸⁵ Røed s. 468-469

derfor felles nedenfor under punkt 9.3.2. Ved påtale etter §§ 15 til 17 er tilleggsfristens utgangspunkt det samme, jf. § 22 nr. 1, og behandles i punkt 9.3.3. Ved avbrytelse etter § 18 er imidlertid fristens utgangspunkt et annet, jf. § 22 nr. 2, og dette behandles under punkt 14 om virkningen av avbrytelse etter § 18.

Ved påtale etter §§ 15 til 17, er det et vilkår for tilleggsfrist at den manglende realitetsavgjørelsen eller at tvangsfullbyrdelsen ikke ble fremmet, ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side. Vilkåret behandles felles for disse bestemmelsene i punkt 9.3.4.

9.3.2 Tilleggsfrist på ett år - § 22 nr. 1, 2 og 3

Overskriften i § 22 lyder ”[t]illeggsfrist etter avvisning m.m.”. Betegnelsen ”tilleggsfrist” kan gi inntrykk av at man skal legge ettårsfristen til den alminnelige foreldelsesfristen. Det følger imidlertid av bestemmelsens ordlyd at dersom vilkårene er oppfylt ”*varer virkningen av den rettidige påtale i 1 år*”. Den opprinnelige foreldelsesfristen slutter altså ikke å løpe, og blir heller ikke forlenget med noen egentlig tilleggsfrist. Virkningen av at vilkårene i § 22 er oppfylt er således at kravet ikke foreldes så lenge man er innenfor fristen.¹⁸⁶

Tilleggsfristen er altså uavhengig av den ordinære foreldelsesfrist, og kommer ikke i stedet for eller som en forlengelse av denne. Dersom den ordinære foreldelsesfristen ville løpt ut på et senere tidspunkt enn tilleggsfristen, er det derfor den ordinære fristen som kommer til anvendelse.¹⁸⁷

Hvis det for eksempel er to år igjen av foreldelsesfristen når et krav brakt inn for retten etter stevning avvises, vil § 22 ikke få noen selvstendig betydning. Ettårsfristen vil i dette tilfellet løpe ut før den opprinnelige fristen. Hvis det derimot bare er et halvt år igjen av den opprinnelige fristen på tidspunktet for avvisning, vil § 22 medføre at foreldelse ikke skjer

¹⁸⁶ Rt. 1995 s. 568

¹⁸⁷ Kjønstad/Tjomsland s. 67

før et år etter avvisningen, og altså et halvt år etter at den opprinnelige foreldelsesfristen utløp.

På denne bakgrunn kan det anføres at begrepet ”tilleggsfrist” overhodet ikke bør brukes idet det kan skape misforståelser omkring forståelsen av § 22. Begrepet er imidlertid innarbeidet ikke bare i loven, men også i teorien, og vil derfor bli brukt også i denne fremstillingen.

9.3.3 Tilleggsfristens utgangspunkt - § 22 nr. 1

Etter ordlyden i § 22 nr. 1 er virkningen av den resultatløse forfølgningen som nevnt at virkningen av den rettidige påtale ”*varer i 1 år etter at saken er avsluttet*”. Dette trekker i retning av at fristen løper fra sakens avslutning. I annet punktum heter det imidlertid at ”*[h]ar ikke fordringshaveren fått melding om dette [altså sakens avslutning] innen rimelig tid, regnes fristen fra den dag da fordringshaveren fikk kjennskap til at saken var avsluttet eller burde søkt opplysning om det*”. Her oppstilles altså et alternativt fristutgangspunkt, som bygger på den forutsetning at fristen som hovedregel løper fra fordringshaveren har fått *melding* om sakens avslutning.

I forarbeidene sies det eksplisitt at fristen ”*skal reknes fra det tidspunkt fordringshaveren får melding om at forfølgningen er blitt avsluttet*”,¹⁸⁸ og en samlet juridisk teori legger dette til grunn.¹⁸⁹ På denne bakgrunn er det verken tidspunktet for sakens avslutning eller tidspunktet for avsendelsen av meldingen som er det sentrale.¹⁹⁰

Fordringshaveren får normalt melding om sakens avslutning, for eksempel ved forkynning av kjennelse om avvisning. Der fordringshaveren unntaksvis ikke har fått slik melding, enten ved en forglemmelse eller fordi melding ikke er påkrevet, løper foreldelsesfristen etter lovens ordlyd fra fordringshaveren fikk eller burde skaffet seg kjennskap om sakens avslutning.

¹⁸⁸ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 76

¹⁸⁹ Kjønstad/Tjomsland s. 50, Røed s. 472, Bergsåker 1983 punkt 2.4 og Borch-rettsdata note 101 til § 22

¹⁹⁰ Røed s. 443

Paragraf 22 nr. 1 tredje punktum oppstiller imidlertid en absolutt tilleggsfrist på tre år regnet fra sakens avslutning. Denne fristen vil være aktuell der fordringshaveren ikke har fått melding om sakens avslutning, og heller ikke har noen oppfordring til å skaffe seg slik kunnskap.¹⁹¹

9.3.4 Fordringshaveren må ikke ha opptrådt forsettlig - § 22 nr. 1

Etter § 22 nr. 1 er det et vilkår for tilleggsfrist at den resultatløse forfølgningen etter §§ 15, 16 eller 17 ”ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side”. Å opptre forsettlig innebærer å foreta en bevisst handling, men det er uklart hva forsettsvilkåret nærmere bestemt skal knyttes opp mot i denne sammenheng. I strafferetten har begrepet et relativt presist og innarbeidet meningsinnhold, men denne læren kan ikke uten videre legges til grunn.¹⁹²

Det kan spørres om det er tilstrekkelig at fordringshaveren vet hva han gjør, eller om han også må vite at han begår en feil, og eventuelt hva som er virkningen av feilen. Lovens ordlyd gir ikke svar på dette. På bakgrunn av uttalelser i forarbeidene er det imidlertid klart at fordringshaveren i hvert fall må ha opptrådt forsettlig i forhold til å gjøre en feil, for at tilleggsfristen etter § 22 nr. 1 skal utelukkes.¹⁹³ I motsetning til i strafferetten og erstatningsretten, vil det være sjelden at fordringshaveren ikke er seg bevisst selve handlingen. Dersom han tror Oslo tingrett er rett verneing, er han jo klar over at han sender stevningen dit. Fordringshaveren får altså likevel en tilleggsfrist så lenge han ikke har vært klar over at han begikk en feil.¹⁹⁴

Det kan videre spørres om det er tilstrekkelig at forsettet dekker selve feilen, eller om det også må dekke følgene av feilen. Hvis fordringshaveren for eksempel vet at han anlegger

¹⁹¹ Røed s. 473

¹⁹² Hov I s. 194 om hva som ligger i begrepet ”uforsætlige feil” i tvistemålsloven § 97. Hov legger til grunn at det for eksempel ikke er noen plass til forsettsformen *dolus eventualis*.

¹⁹³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 75

¹⁹⁴ Røed s. 475

sak for feil vernet, men tror at skyldneren vil godta dette vernet, slik at saken ikke vil bli avvist, har han handlet med forsett i forhold til feilen, men ikke i forhold til følgen av denne. Når det gjelder adgangen til å rette "uforsætlige feil" etter tvistemålsloven § 97 er spørsmålet drøftet, og det er i teorien konkludert med at kravet til forsett er oppfylt selv om parten ikke forstod hvilke rettslige konsekvenser feilen ville få, så lenge han er klar over at det begås en feil.¹⁹⁵

Forarbeidene til foreldelsesloven trekker imidlertid i retning av at forsettet etter § 22 må omfatte både feilen og virkningen av denne for at tilleggsfrist skal utelukkes. Det uttales her at forsettskravet er en "sikkerhetsventil" på bakgrunn av at dersom "det er åpenbart at kravet må avvises, er det ikke rimelig at fordringshaveren skal oppnå en tilleggsfrist".¹⁹⁶ For at det skal foreligge forsett forutsettes det altså at det er åpenbart at kravet vil "avvises", og dette knytter seg til virkningen av feilen.

Også forarbeidene til innføringen av § 16 nr. 2 bokstav b, om fristavbrudd ved innbringelse for Sivilombudsmannen, trekker i retning av at forsettet må omfatte virkningen av feilen. Her uttales det at hva som må regnes som et forsettlig forhold må vurderes konkret, og at et typisk eksempel på et forsettlig forhold foreligger når fordringshaveren vet at saken vil bli avvist, og det primære formålet med klagen således er å avbryte foreldelsesfristen.¹⁹⁷

Røed ser også ut til å legge til grunn at forsettet etter § 22 må omfatte følgen av feilen for at tilleggsfrist skal utelukkes. Hun sier ikke dette eksplisitt, men som eksempel på et forhold som vil tale mot forsett trekker hun frem at en skyldner tidligere har akseptert at saken løses for de alminnelige domstoler på tross av en voldgiftsklausul. Hun uttaler at fordringshaveren da kan ha en viss berettiget grunn til å tro at domstolsbehandling vil bli godkjent.

¹⁹⁵ Schei s. 401 og Skoghøy s. 442, se dog Rt. 1994 s. 1363 som trekker i motsatt retning

¹⁹⁶ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 75

¹⁹⁷ Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 19

På bakgrunn av de hensyn som er trukket frem i forarbeidene, må § 22 nr. 1 etter min mening tolkes slik at forsettet må dekke både feilen og følgene av denne for at tilleggsfrist skal utelukkes etter bestemmelsen.

I § 22 nr. 2 er det *ikke* oppstilt noe forsettskrav tilsvarende det som følger av nr. 1. En konkursbegjæring etter § 18 vil således, etter lovens ordlyd, virke fristavbrytende selv om fordringshaveren er klar over at vilkårene for konkurs ikke er til stede, og begjæringen fremsettes for å avbryte foreldelsesfristen.

Denne forskjellsbehandlingen mellom fristavbrytelse etter §§ 15 til 17 og etter § 18 synes etter min mening nokså vilkårlig. Forsettsvilkåret er i forarbeidene begrunnet med at dersom *”det er åpenbart at kravet må avvises, er det ikke rimelig at fordringshaveren skal oppnå en tilleggsfrist”*. Dette hensynet gjør seg like gjeldende uavhengig av hvilken fristavbrytende handling fordringshaveren har foretatt, og det kunne derfor være grunn for å innfortolke et krav om at fordringshaveren ikke må ha opptrådt forsettlig også i § 22 nr. 2. Røed peker også på at denne forskjellen kan synes vilkårlig, men legger til grunn at § 22 nr. 1 og 2 må ses på som to selvstendige regler, idet § 22 nr. 2 ikke viser til § 22 nr. 1.¹⁹⁸ Jeg er enig i dette – ordlyden i § 22 nr. 2 oppstiller ikke noe forsettskrav, og et slikt kan derfor antakelig heller ikke innfortolkes.

¹⁹⁸ Røed s. 480

10 Virkningen når foreldelse er avbrutt ved rettslige skritt m.m.

10.1 Innledning

Under forrige punkt ble bestemmelsene om virkningen av avbrytelse av foreldelsesfristen behandlet på generelt grunnlag, og de problemstillingene som er felles for avbrytelse på flere ulike måter, ble drøftet. Under dette punktet behandles kun de bestemmelser som regulerer virkningen av avbrytelse etter § 15, og disse tolkes da med tanke på at avbrytelse etter § 15 har funnet sted.

10.2 Virkningen så lenge forfølgningen pågår

Det følger av § 21 nr. 1 at når foreldelse er avbrutt etter § 15, ”*skjer ingen foreldelse så lenge forfølgningen pågår*”. Når fordringen blir gjort gjeldende ved domstol, vil forfølgningen i hvert fall anses for å pågå til retten har avsagt dom om kravet eller kjennelse om avvisning av tvisten.

Når saken behandles i flere instanser etter anke eller kjæremål, er det lagt til grunn at forfølgningen pågår helt til avslutning i siste instans, og det antas også at virkningen av § 21 nr. 1 er i behold når en sak gjenopptas.¹⁹⁹ Ankebehandling og gjenopptakelse regnes altså ikke som ny behandling av kravet, men som en fortsettelse av forfølgningen. Det samme gjelder når en frifinnende voldgiftsdom bringes inn for retten med påstand om at den er ugyldig.²⁰⁰ Domstolsbehandlingen regnes her som en fortsatt behandling av kravet som ble avgjort ved voldgiftsdommen.

¹⁹⁹ Kjønstad/Tjomsland s. 121 og Røed s. 445

²⁰⁰ Kjønstad/Tjomsland s. 122 og Røed s. 446

10.3 Virkningen når fordringen blir bindende fastslått

Dersom fordringen blir ”*bindende fastslått ved rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i § ... 15*”, løper det etter § 21 nr. 2 første punktum en ny foreldelsesfrist på 10 år. I tillegg til rettsforlik og dom, vil skjønn, voldgiftsdom eller ”tilsvarende avgjørelse”, jf. § 15, oppfylle kravet til avgjørelsestype.

I punkt 2.2 ble det lagt til grunn at en stevning vil virke fristavbrytende uavhengig av om saken ender med dom, rettsforlik eller utenrettslig forlik. Så lenge saken er under behandling vil kravet således ikke foreldes jf. § 21 nr. 1. Hvis en sak som allerede er anlagt for domstolen ender med utenrettslig forlik, vil tiårsfristen i § 21 nr. 2 ikke komme til anvendelse, jf. at det bare er ”rettsforlik” eller annen avgjørelse som nevnt i § 15 som omfattes av denne bestemmelsen. Et utenrettslig forlik vil imidlertid gi fordringen et nytt avtalefestet grunnlag, slik at det begynner å løpe en ny foreldelsesfrist med den lengde som gjelder for den type fordring avtalen gjelder, normalt tre år etter hovedregelen i § 2.²⁰¹

Siden et rettsforlik i de fleste tilfeller gir en lengre frist enn et utenrettslig forlik, kan det være av stor betydning i forhold til spørsmålet om foreldelse å avgjøre hva slags forlik det dreier seg om. Når det skal avgjøres om man har å gjøre med et rettsforlik eller et utenrettslig forlik, er det naturlig å legge til grunn den samme grensdragningen som i sivilprosessens.²⁰² Det følger av tvistemålsloven § 99 annet ledd jf. § 285/tvisteloven § 19-11 at et rettsforlik blant annet skal føres inn i rettsboken og undertegnes av partene. Når tvisteloven trer i kraft vil en prosessfullmakt, i motsetning til i dag, også innebære fullmakt til å inngå rettsforlik.²⁰³ Dersom et forlik inngås uten at formkravene er fulgt, vil det være et utenrettslig forlik, med den samme rettslige betydning som en annen avtale.²⁰⁴

²⁰¹ Røed s. 452

²⁰² Røed s. 377

²⁰³ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 438

²⁰⁴ Røed s. 377

At fordringen blir ”bindende fastslått” etter § 21 nr. 2, innebærer i § 15-tilfellene at saken ikke avvises og at fordringshaveren ved avgjørelsen får medhold i kravets eksistens. Dersom kravet kun er et prejudisielt forhold i saken, vil fordringen ikke bli ”bindende fastslått”. I slike tilfeller vil imidlertid saksanlegget normalt overhodet ikke virke fristavbrytende etter § 15,²⁰⁵ og allerede av den grunn vil det ikke bli aktuelt med ny frist etter § 21 nr. 2 første punktum.

10.4 Virkningen når fordringshaveren får medhold uten at fordringen blir bindende fastslått

Det følger av § 21 nr. 2 annet punktum at dersom fordringshaveren oppnår avgjørelse etter §§ 15 eller 16 ”uten at fordringen blir bindende fastslått”, er den nye foreldelsesfristen tre år, istedenfor ti som etter første punktum. Ved innføringen av bestemmelsen har man først og fremst tenkt på avbrytelse etter § 16,²⁰⁶ men etter ordlyden omfattes også avgjørelse etter § 15.

Normalt vil en avgjørelse etter § 15, altså dom, skjønn, voldgiftsdom, eller tilsvarende avgjørelse som gir fordringshaveren medhold, også innebære at fordringen blir bindende fastslått, slik at § 21 nr. 2 annet punktum ikke vil komme til anvendelse. Dette henger sammen med at det som hovedregel er et krav at den fristavbrytende handlingen har en slik tilknytning til fordringen at denne vil bli rettskraftig avgjort hvis fordringshaveren får medhold.²⁰⁷ Et mulig unntak fra dette kravet foreligger når et motkrav gjøres gjeldende som innsigelse.²⁰⁸ Når tvisteloven trer i kraft vil motkravet i slike tilfeller ikke bli rettskraftig avgjort, og det vil i så fall dreie seg om en avgjørelse etter § 15 der fordringshaveren kan få medhold uten at fordringen blir bindende fastslått. Treårsfristen vil da få anvendelse.

²⁰⁵ Se punkt 2.8.2.1

²⁰⁶ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²⁰⁷ Se punkt 2.8.2.1

²⁰⁸ Se punkt 2.8.2.2

10.5 Virkningen når påtale ikke fører til rettsforlik eller realitetsavgjørelse

10.5.1 Tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 første punktum

Når påtale etter § 15 ikke fører til forlik eller realitetsavgjørelse, og dette ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side, varer virkningen av den rettidige påtale i 1 år etter at saken er avsluttet, jf. § 22 nr. 1. I punkt 9.3 er det redegjort generelt for bestemmelsen, herunder om forsettskravet og om fristens utgangspunkt.

I § 15-tilfellene vil det sjelden by på tvil å avgjøre om fordringshaveren har oppnådd realitetsavgjørelse om fordringen eller ikke. Avvises saken, for eksempel på grunn av manglende prosessforutsetninger som en mangelfull stevning eller feil verneting, kommer bestemmelsen til anvendelse. Dersom retten behandler realiteten i saken, vil fordringshaveren enten få medhold eller ikke. Hvis han ikke får medhold løper det selvsagt ingen ny foreldelsesfrist, da er det jo i tilfelle slått fast at fordringen ikke eksisterer.²⁰⁹ Får han medhold vil han, på grunn av tilknytningskravet mellom den fristavbrytende handling og fordringen,²¹⁰ alltid ha oppnådd en realitetsavgjørelse om fordringen.

10.5.2 Særlig om virkningen av avbrutt foreldelse ved forliksklage når forliksrådet innstiller saken eller henviser den til retten – tvistemålsloven § 66/tvisteloven § 18-3

10.5.2.1 Problemstillingen

Det følger av tvistemålsloven § 66 annet ledd at når et krav er henvist fra forliksrådet til retten, opphører virkningene av at søksmål er reist dersom stevning ikke er sendt til retten innen ett år fra henvisningsdagen. Bestemmelsen videreføres i en noe endret form i tvisteloven § 18-3 annet ledd, og innebærer at det ikke skjer noen foreldelse så lenge denne ettårsfristen løper. Den samme virkningen følger langt på vei av foreldelsesloven § 22 nr. 1, og det kan derfor spørres hvordan regelen i tvistemålsloven § 66/tvisteloven § 18-3 annet ledd forholder seg til regelen i foreldelsesloven § 22 nr. 1.

²⁰⁹ Bergsåker 1983 punkt 2.4

²¹⁰ Se punkt 2.8

Det kan for det første spørres om fordringshaveren kan påberope seg fristen i tvistemålsloven/tvisteloven dersom frist etter § 22 nr. 1 er utelukket på grunn av forsettskravet i denne bestemmelsen. Dersom forsettskravet ikke står i veien for å påberope seg § 22 nr. 1, kan det videre spørres om fordringshaveren står fritt i forhold til hvilken bestemmelse han ønsker å påberope seg. Fristen kan tenkes å ha løpt ut etter tvistemålsloven/tvisteloven, men ikke etter foreldelsesloven § 22 nr. 1, idet fristens utgangspunkt ikke er det samme etter de to bestemmelsene. Det kan derfor være av avgjørende betydning for fordringshaveren om han har en slik valgrett. Førstnevnte problemstilling behandles i punkt 10.5.2.2, mens den andre problemstillingen behandles i punkt 10.5.2.3.

10.5.2.2 Forholdet mellom bestemmelsenes anvendelsesområde

Etter § 22 nr. 1 er det et krav at fordringshaveren ikke har opptrådt forsettlig for at tilleggsfristen på et år skal komme til anvendelse. Et slikt krav oppstilles ikke etter tvistemålsloven § 66 annet ledd/tvisteloven § 18-3 annet ledd. Etter disse bestemmelsene inntreer tilleggsfristen når forliksrådet hhv. ”henviser” eller ”innstiller” behandlingen av saken, uten at det oppstilles ytterligere vilkår. I de fleste tilfeller hvor forliksrådet henviser eller innstiller behandlingen av saken, vil dette ikke bero på et forsettlig forhold fra fordringshaverens side, og tilleggsfrist følger da allerede av foreldelsesloven § 22 nr. 1. I de tilfeller der forliksrådsbehandling er frivillig, og fordringshaveren trekker klagen for forliksrådet for å bringe saken inn for de alminnelige domstoler isteden, vil det imidlertid antakelig være ”forsettlig” at forliksklagen endte uten realitetsavgjørelse. Tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 er i tilfelle utelukket, og spørsmålet blir da om fordringshaveren isteden kan påberope seg tilleggsfrist etter tvistemålsloven/tvisteloven.

Tvistemålsloven § 66 annet ledd omhandler tilfeller der et krav ”henvises” fra forliksrådet til retten. Det er tvilsomt om dette omfatter tilfellet der klageren trekker klagen. Dersom vilkårene for henvisning etter tvistemålsloven § 294 ikke er oppfylt, vil behandlingen av saken avsluttes uten at den henvises til retten. I forarbeidene til tvisteloven § 18-3 forutsettes det dog at tvistemålsloven § 66 annet ledd gir en ettårsfrist når klageren trekker

klagen i forlikrådet, idet det uttales at det er ønskelig å ”videreføre” en slik regel.²¹¹ Da det har større praktisk betydning å avgjøre hvordan problemstillingen forholder seg til regelen i tvisteloven, går jeg imidlertid ikke nærmere inn på forståelsen av tvistemålsloven § 66 annet ledd.

I alle tilfelle vil fordringshaveren i en slik situasjon kunne påberope seg § 66 tredje ledd, som slår fast at virkningen av søksmålet er i behold i tre måneder dersom det ”*blir avvist på grund av uforsætlige feil, eller hvis det ellers ender uten dom*”. Forsettskravet etter denne bestemmelsen gjelder bare avvisning, og ikke andre tilfeller der saken ender uten dom. Fordringshaveren får altså en tremånedersfrist selv om det var forsettlig at saken endte uten dom, så fremt dette ikke skjer ved avvisning.²¹² Den tilsvarende bestemmelsen i tvisteloven § 18-3 tredje ledd er derimot utformet slik at krav om at fordringshaveren ikke er vesentlig å bebreide²¹³ knytter seg både til tilfeller av avvisning, og andre tilfeller der saken ender uten dom. Det fremkommer ikke av forarbeidene om det har vært meningen med en realitetsendring her. Tar man bestemmelsen på ordet, blir fordringshaveren avhengig av å kunne påberope seg tvisteloven § 18-3 annet ledd i slike situasjoner, idet han ellers vil risikere at fordringen er foreldet når han trekker klagen fra forlikrådet.

Tvisteloven § 18-3 annet ledd slår fast at ”*når foreldelse er avbrutt ved forliksklage, opphører denne virkningen dersom stevning, eller eventuelt forliksklage, ikke er sendt til retten innen ett år fra forlikrådet innstilte behandlingen av saken*”. Fristen kommer altså til anvendelse i alle de tilfeller der forlikrådet ”innstiller” behandlingen. Språklig sett omfatter dette helt klart tilfellet der forliksklagen blir trukket. Ordlyden oppstiller ikke noe krav til bestemte årsaker til innstillingen av saken.

²¹¹ NOU 2001:32 s. 875

²¹² Schei s. 324 og Skoghøy s. 412

²¹³ Forsettsvilkåret i tvistemålsloven § 66 tredje ledd er byttet ut med et krav om at fordringshaveren ikke er ”vesentlig å bebreide” for at saken endte uten dom.

I forarbeidene til tvisteloven, NOU 2001:32 s.875 og 880, drøfter Tvistemålsutvalget spørsmålet om hvorvidt det er nødvendig å videreføre regelen i tvistemålsloven § 66 annet ledd i tvisteloven. Utvalget peker på at den samme virkningen som følger av tvistemålsloven § 66 langt på vei også følger av foreldelsesloven § 22, men at det likevel er nødvendig å videreføre en bestemmelse om dette i tvisteloven ”fordi foreldelsesloven § 22 ikke gir noen tilleggsfrist på ett år når det er ”forsettlig” at saken ender uten rettslig avgjørelse. For å unngå misforståelser, og at forsettsbegrepet må legges på strekk når klageren trekker en sak fra forliksrådet, bør det være en eksplisitt bestemmelse som regulerer denne siden ved foreldesspørsmålet i tvisteloven.”

Både ordlyd og disse forarbeidene taler altså for at fristen etter tvisteloven § 18-3 annet ledd utløses dersom fordringshaveren trekker klagen. På tross av dette gis det imidlertid uttrykk for det stikk motsatte standpunkt i Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 432. Her uttales det at annet ledd i § 18-3 bare kommer til anvendelse ”når forliksrådet innstiller behandlingen av saken. Når forliksklagen blir trukket, vil saken bli hevet, jf. § 19-1 annet ledd bokstav b. Da vil spørsmålet om foreldelse bare bli regulert av lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer § 22 nr. 1 første punktum. Forsettskravet i den bestemmelsen vil normalt lede til at virkningen av påtale ved forliksklage vil falle bort straks klagen trekkes tilbake.”

Mens den offentlige utredningen gir uttrykk for at formålet med bestemmelsen i § 18-3 annet ledd er at klageren skal få en ettårsfrist når han velger å trekke klagen, gir altså odelstingsproposisjonen uttrykk for det motsatte: at denne situasjonen overhodet ikke reguleres av bestemmelsen. Normalt vil man legge de nyeste forarbeidene til grunn, idet disse ligger nærmere det endelige lovvedtaket, og således best gir uttrykk for lovgivers vilje.²¹⁴ I dette tilfellet mener jeg imidlertid at det er grunn for å anta at uttalelsen i odelstingsproposisjonen er en glipp, og at det derfor må legges til grunn at tvisteloven § 18-3 annet ledd omfatter situasjonen der fordringshaveren trekker forliksklagen.

²¹⁴ Andenæs s. 31

For det første sier odelstingsproposisjonen ingenting om at det synspunktet som anfektes er i strid med det som fremkommer i den offentlige utredningen. Når det i odelstingsproposisjonen gis uttrykk for den stikk motsatte oppfatning i forhold til det som anføres i den offentlige utredningen, ville det være naturlig å påpeke uenigheten, og si noe nærmere om hvorfor man ønsker en annen løsning. Når dette ikke nevnes med et ord kan det være grunn for å tro at man har oversett uoverensstemmelsen.

For det andre vil den løsningen det legges opp til i den offentlige utredningen gi best sammenheng med den nye regelen i foreldelsesloven § 22 nr. 1 siste punktum om at fordringshaveren får en tilleggsfrist på et år dersom han trekker kravet fra straffesaken for å forfølge det i sivilt søksmål.²¹⁵ Her gjøres det unntak fra hovedregelen i foreldelsesloven § 22 nr. 1 om manglende forsett. I den offentlige utredningen påpekes det da også at denne tilføyelsen i foreldelsesloven § 22 vil skape god parallellitet med regelen i tvisteloven § 18-3 annet ledd *”om situasjonen der klageren trekker kravet fra videre behandling i forliksrådet, og i stedet forfølger kravet i søksmål for tingretten”*.²¹⁶ I odelstingsproposisjonen uttales det at departementet slutter seg til disse merknadene,²¹⁷ uten at det bemerkes at dette vil skape dårlig sammenheng med det standpunkt departementet inntok i forhold til forståelsen av tvisteloven § 18-3 annet ledd. Det er ingen grunn til å forskjellsbehandle tilfellet der fordringshaveren trekker en klage for forliksrådet og der han trekker et krav fra behandling i straffesak, i begge tilfelle for å forfølge kravet ved ordinært søksmål.

For det tredje vil det synspunkt som anføres i odelstingsproposisjonen medføre, som påpekt i den offentlige utredningen, at tvisteloven § 18-3 annet ledd ikke får noe praktisk anvendelsesområde. I de tilfeller hvor saken innstilles av andre grunner enn at fordringshaveren trekker forliksklagen, for eksempel der forliksrådsbehandlingen innstilles fordi det er lite sannsynlig at saken vil egne seg for behandling i forliksrådet jf. tvisteloven

²¹⁵ Se punkt 10.5.3

²¹⁶ NOU 2001:32 s. 1011

²¹⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 509

§ 6-11 første ledd, vil dette normalt ikke bero på forsettlig forhold fra fordringshaverens side. En tilleggsfrist på et år følger da allerede av foreldelsesloven § 22 nr. 1.

For det fjerde vil den løsningen odelstingsproposisjonen legger opp til, være lite rimelig. Som det påpekes i den offentlige utredningen ”*virker [det] lite rimelig at klageren, når han etter et bevisst valg etter hvert finner ut at han snarere vil ha saken fremmet for tingretten, ikke skal nyte godt av ... tilleggsfristen*”.²¹⁸

På denne bakgrunn mener jeg de beste grunner taler for at tvisteloven § 18-3 annet ledd omfatter alle tilfeller der forlikrådet innstiller behandlingen av saken, også der fordringshaveren trekker forliksklagen. Ordlyden trekker sterkt i denne retning, og det samme gjør forarbeidene i form av den offentlige utredningen, samt reelle hensyn.

10.5.2.3 Fordringshaverens valgrett mht. hvilken bestemmelse han vil påberope seg

Der den manglende realitetsavgjørelsen hos forlikrådet ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side, er man normalt innenfor anvendelsesområdet til både foreldelsesloven § 22 nr. 1 og tvistemålsloven § 66/tvisteloven § 18-3. Fristens utgangspunkt etter disse bestemmelsene er ikke det samme idet fristen etter foreldelsesloven § 22 nr. 1 som hovedregel løper fra den dag da fordringshaveren fikk melding om at forfølgningen er avsluttet,²¹⁹ mens den etter tvistemålsloven § 66 annet ledd løper fra henvisningsdagen og etter tvisteloven § 18-3 annet ledd fra forlikrådet innstilte behandlingen av saken. Det kan da tenkes at fristen er løpt ut etter sivilprosessens regler, mens den fremdeles løper etter foreldelsesloven § 22 nr. 1, idet fordringshaveren kan ha fått melding om den avsluttede forfølgningen senere enn det faktiske sluttidspunkt.

²¹⁸ NOU 2001:32 s. 875

²¹⁹ Dette fremkommer ikke klart av ordlyden i § 22, men følger forutsetningsvis av § 22 nr. 1 første punktum sammenholdt med annet punktum – se nærmere punkt 9.3.3 ovenfor. Se også Røed s. 472 og Kjønstad/Tjomsland s. 50.

Det oppstår på denne bakgrunn spørsmål om foreldelsesloven § 22 nr. 1 kan komme til anvendelse ved siden av regelen i tvistemålsloven § 66 annet ledd/tvisteloven § 18-3 annet ledd, slik at fordringshaveren kan velge å påberope seg den bestemmelsen som gir det gunstigste resultatet for han.

Etter ordlyden i foreldelsesloven § 22 nr. 1, kommer denne til anvendelse ”[d]ersom påtale etter § ... 15 ... ikke fører til forlik eller realitetsavgjørelse”. Når behandlingen i forliksrådet ender med at saken henvises til retten eller at behandlingen innstilles, har påtalen ikke endt i noen realitetsavgjørelse. Ordlyden i § 22 nr. 1 trekker derfor klart i retning av at denne kommer til anvendelse.

Dersom fordringshaveren likevel ikke skal kunne påberope seg § 22 nr. 1, må det i tilfelle bero på en antitetisk tolkning av tvistemålsloven/tvisteloven i kombinasjon med en oppfatning om at disse bestemmelsene går foran reglene i foreldelsesloven. Etter min mening er det ikke grunnlag for en slik tolkning av tvistemålsloven § 66/tvisteloven § 18-3. Dersom man ikke når fram med ett rettslig grunnlag for sin påstand, er man normalt ikke avskåret fra å påberope seg et annet.²²⁰

I teorien er det imidlertid lagt til grunn at bestemmelsen i tvistemålsloven § 66 annet ledd er ment å gå *foran* foreldelseslovens fristavbruddsregler,²²¹ og standpunktet er fulgt opp i en avgjørelse fra Borgarting lagmannsrett av 18. januar 2002.²²² Her var stevning tatt ut innen et år fra forkynnelsen av forliksrådets henvisning, noe som etter foreldelsesloven § 22 nr. 1 ville vært innen fristen, men ikke innen et år fra selve beslutningen om henvisning, som er det aktuelle tidspunktet i forhold til tvistemålsloven § 66. Lagmannsretten fant at kravet var foreldet.

²²⁰ Eckhoff s. 142 bruker som eksempel i sin rettskildelærebok at forvaltningsloven § 18, om en parts innsynsrett i sakens dokumenter, ikke er til hinder for at partene kan kreve innsyn i dokumenter som ikke er partens ved å påberope seg et annet grunnlag.

²²¹ Holmboe s. 154 note 18 og Røed s. 448

²²² LB-2000-3794

På denne bakgrunn kan det være noe uklart hvorvidt foreldelsesloven § 22 nr. 1 de lege lata kan komme til anvendelse ved siden av tvistemålsloven § 66. For fremtiden har det imidlertid større praktisk betydning å avgjøre hvordan problemstillingen må løses i forhold til tvisteloven § 18-3 annet ledd, og dette er tema i det følgende.

I forarbeidene til tvisteloven § 18-3 annet ledd uttaler Tvistemålsutvalget at den nye bestemmelsen i tvisteloven ”er *lex specialis* i forhold til foreldelsesloven § 22”,²²³ noe som trekker i retning av at de to bestemmelsene ikke kan anvendes ved siden av hverandre, men at det innenfor tvisteloven § 18-3 annet ledd sitt anvendelsesområde er denne som uttømmende regulerer foreldelsesvirkningen. Ut fra sammenhengen uttalelsen står i, er det imidlertid usikkert om det er dette Tvistemålsutvalget har ment.

Bakgrunnen for regelen er, i følge den offentlige utredningen, hensynet til fordringshaveren. Tvistemålsutvalget er av den oppfatning at klageren skal få en tilleggsfrist på et år, også i de tilfeller der han har trukket en sak fra forlikrådet, og frist etter foreldelsesloven § 22 er utelukket på grunn av forsettskravet. Henvisningen til at tvisteloven § 18-3 er *lex specialis* i forhold til foreldelseslovens regler, er det på denne bakgrunn naturlig å forstå som en henvisning til at foreldelsesloven § 22 nr. 1 i et slikt tilfelle ikke kan tolkes antitetisk. Dersom fristen i tvisteloven § 18-3 annet ledd er overholdt, kan altså ikke fordringen anses foreldet på grunnlag av at tilleggsfrist etter foreldelsesloven § 22 nr. 1 er utelukket.

Det kan anføres at dette hensynet har mindre vekt idet odelstingsproposisjonen gir uttrykk for det motsatte standpunkt av Tvistemålsutvalget. Denne uoverensstemmelsen i forarbeidene er det gjort rede for i forrige punkt. Der fremkommer det at jeg mener at uttalelsen i odelstingsproposisjonen er en glipp, og at det således er Tvistemålsutvalgets syn som, sammen med lovens ordlyd, må legges til grunn.

²²³ NOU 2001:32 s. 880

Lovgiver har derimot ikke drøftet de tilfeller der det vil være en *fordel* for fordringshaveren å påberope seg foreldelsesloven § 22 nr. 1, fordi fristen etter denne bestemmelsen har startet å løpe på et senere tidspunkt enn fristen etter tvisteloven § 18-3 annet ledd. Det er ikke denne problemstillingen Tvistemålsutvalget har hatt for øye når det uttales at tvistelovens regler vil være *lex specialis* i forhold til foreldelseslovens regler. Tvert imot ble det drøftet om det i det hele tatt var nødvendig å videreføre regelen i tvistemålsloven § 66 annet ledd. Dersom denne ikke hadde blitt videreført, ville foreldelsesloven § 22 nr. 1 regulert disse situasjonene alene. Når Tvistemålsutvalget likevel fant grunn for å videreføre bestemmelsen var det altså av hensyn til fordringshaveren, og det ville da være underlig om dette skulle medføre en løsning som er til ulempe for han.

På denne bakgrunn mener jeg at forhistorien til tvisteloven § 18-3 annet ledd viser at det ikke har vært meningen at denne skal avskjære fordringshaveren fra å påberope seg foreldelsesloven § 22 nr. 1, og denne løsningen bør etter min mening legges til grunn.

10.5.3 Tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 nytt siste punktum når fornærmede trekker begjæring om å få pådømt krav i straffesak

Når tvisteloven trer i kraft, trer også et nytt siste punktum i § 22 nr. 1 i kraft. Det nye punktumet lyder: *”Når fornærmede trekker sin begjæring om å få pådømt krav i straffesak, varer virkningen av rettidig påtale etter § 15 i ett år fra fornærmede meddelte domstolen eller påtalemyndigheten om tilbaketrekkingen.”*

Bestemmelsen regulerer det tilfellet at fornærmede trekker tilbake sin begjæring etter den nye § 15 nr. 1 siste punktum, eller krav etter § 15 nr. 2 bokstav c, slik at det ikke skjer videre straffesaksbehandling av det borgerlige rettskravet.²²⁴ Den nye bestemmelsen har sin bakgrunn i at det kunne være usikkert om § 22 nr. 1 gav noen tilleggsfrist i slike tilfeller, idet det kan argumenteres med at det er forsettlig at fornærmede ikke oppnår realitetsavgjørelse når vedkommende velger å trekke kravet.²²⁵ Etter den nye regelen i § 22

²²⁴ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 508, se nærmere om disse bestemmelsene i punkt 2.7

²²⁵ NOU 2001:32 s. 1011

nr. 1 siste punktum er det ikke noe krav om at den manglende realitetsavgjørelsen ikke må bero på forsettlig forhold fra fordringshaverens side. Fordringshaveren kan ha gode grunner for å trekke kravet fra videre behandling i straffesaken og forfølge det i sivil søksmål, for eksempel fordi forberedelsen av straffesaken trekker ut. Lovgiver har funnet det rimelig at tilleggsfristen i foreldelsesloven § 22 nr. 1 kommer til anvendelse i slike tilfeller.²²⁶

Fristen løper etter lovens ordlyd fra fornærmede meddelte domstolen eller påtalemyndigheten om at kravet ble trukket i straffesaken. Hvis det meddeles både påtalemyndigheten og domstolen, vil fristen starte å løpe ved den første av disse meddelelsene.²²⁷

²²⁶ NOU 2001:32 s. 1011

²²⁷ NOU 2001:32 s. 1011

11 Virkningen når foreldelse er avbrutt ved gruppesøksmål

11.1 Virkningen så lenge forfølgningen pågår

Foreldelsesloven § 21 nr. 1 gjelder ”*påtale etter §§ 15 til 19*”, og omfatter således også avbrytelse etter § 15a. Dette innebærer at det ikke skjer noen foreldelse så lenge behandlingen av gruppesøksmålet pågår. Hva gjelder de generelle spørsmål knyttet til bestemmelsen vises det til punkt 9.1 ovenfor. For øvrig må bestemmelsen forstås på samme måte i forhold til § 15a som i forhold til § 15, noe som blant annet innebærer at påtale regnes for å foregå til saken er avgjort i siste instans, se punkt 10.2.

En spesiell situasjon kan imidlertid oppstå for gruppesøksmål, som ikke oppstår for alminnelige søksmål. Etter tvisteloven § 35-4 tredje ledd kan retten av eget tiltak på visse vilkår omgjøre eller endre avgjørelsen om godkjenning av gruppesøksmålet. Dersom noen av fordringshaverne etter en slik endring faller utenfor gruppesøksmålet, kan de innen én måned kreve at retten fortsetter behandlingen av deres krav som individuelt søksmål. Dersom dette gjøres må det regnes som en fortsettelse av forfølgningen, slik at fristen altså anses avbrutt ved stevningen i gruppesøksmålet, selv om saken senere behandles som et individuelt søksmål.

11.2 Virkningen når fordringen blir bindende fastslått

Etter foreldelsesloven § 21 nr. 2 løper det en ny foreldelsesfrist på 10 år hvis fordringen blir bindende fastslått ved ”*rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 eller 16*”. I forbindelse med innføringen av tvisteloven og den nye bestemmelsen om avbrytelse av foreldelsesfristen ved gruppesøksmål etter foreldelsesloven § 15a, er § 21 nr. 2 første punktum *ikke* foreslått endret. Etter ordlyden vil det derfor ikke løpe noen ny foreldelsesfrist når fordringen blir fastslått ved gruppesøksmål. Det må imidlertid være klart at også et krav fastslått ved dom i gruppesøksmål får en ny foreldelsesfrist på ti år. På tross av at regelen i § 21 nr. 2 første punktum bare omfatter avbrytelse etter §§ 15 og 16, er

den tolket slik at ethvert krav som blir slått fast ved dom er underkastet ti års foreldelse.²²⁸ Det er da heller ingen rimelig grunn til forskjellsbehandling av krav fastslått ved alminnelig søksmål og krav fastslått ved gruppesøksmål.

For øvrig vises til punkt 9.2.2 ovenfor for en redegjørelse av de generelle spørsmål knyttet til bestemmelsen.

11.3 Virkningen når påtale ikke fører til realitetsavgjørelse

I § 15a nr. 1 annet punktum er det en særskilt regulering av tilfeller der et gruppesøksmål avvises. Det heter her at dersom gruppesøksmålet ikke ”godkjennes”, ”får avbrytelsen bare virkning for krav hvor det innen én måned etter at avvisningskjennelsen er endelig, er tatt nytt skritt til avbrytelse av foreldelsesfristen”. Det følger av forarbeidene at dette også omfatter det tilfellet at retten godkjenner gruppesøksmålet, men med en snevrere ramme enn det som fremgår av stevningen. De kravene som av den grunn faller utenfor rammen av søksmålet, omfattes av ”avvisningskjennelsen”.²²⁹ Det er naturlig å legge til grunn at alle fordringshavere med krav som var omfattet av stevningen, kan påberope seg denne bestemmelsen, uavhengig av om de var med å ta ut stevningen eller ikke.

Det kan imidlertid spørres om § 15a nr. 1 annet punktum uttømmende regulerer tilfeller av avvisning av gruppesøksmål, eller om det også er plass for anvendelse av § 22 nr. 1. Etter tvisteloven § 35-4 skal retten avsi kjennelse om hvorvidt gruppesøksmålet skal godkjennes eller ikke. Bestemmelsen dreier seg om godkjennelse av gruppesøksmålet som sådan, og det er naturlig å legge til grunn at det er slik godkjennelse § 15a nr. 1 annet punktum viser til. I disse tilfellene må § 15a nr. 1 annet punktum regnes som *lex specialis* i forhold til § 22 nr. 1, slik at fordringshaveren ikke kan påberope seg § 22 nr. 1 etter at fristen på én måned etter § 15 nr. 1 annet punktum har gått ut.

²²⁸ Se Holmboe s. 101 om den tilsvarende bestemmelse i foreldelsesloven av 1896 § 12, som § 21 nr. 2 viderefører jf. Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 74

²²⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 508

Reglene om gruppesøksmål i tvisteloven kapittel 35 må imidlertid suppleres av lovens øvrige regler.²³⁰ Dette innebærer at de alminnelige prosessforutsetningene også gjelder for gruppesøksmål. Dersom saken for eksempel avvises på grunn av anleggelse ved feil verneting, er ikke dette en avvising av gruppesøksmålet som sådan, og det er derfor ikke naturlig å anvende regelen i § 15a nr. 1 annet punktum. Paragraf 22 er imidlertid ikke foreslått endret slik at påtale etter § 15a også omfattes. Etter min mening må man imidlertid legge til grunn at det foreligger påtale ved (alminnelig) stevning etter § 15 i en slik situasjon. Det ville være både inkonsekvent og urimelig om for eksempel avvising på grunn av saksanlegg ved feil verneting skulle gi tilleggsfrist dersom fordringshaveren anla saken som et alminnelig søksmål, mens han ikke skulle tilkjennes noen frist hvis saken var anlagt som gruppesøksmål. Her må imidlertid det alminnelige kravet til tilknytning mellom den fristavbrytende handling og fordringen etter § 15 gjelde, slik at det bare er den eller de fordringshavere som har vært med å ta ut stevningen som vil få tilleggsfrist etter § 22.

Resultatet blir da at dersom gruppesøksmålet som sådan ikke godkjennes, varer virkningen av påtalen i én måned etter avvisingkjennelsen, jf. § 15a nummer 1 annet punktum. Hvis avvising derimot skjer på bakgrunn av at de alminnelige prosessforutsetningene ikke er oppfylt, vil virkningen av påtalen vare i ett år, jf. § 22 nr. 1, men dette gjelder kun for den eller de fordringshavere som har vært med å ta ut stevningen.

11.4 Virkningen når en fordringshaver trer ut som gruppelem

Det følger av § 15a nr. 3 at ”*[f]or den som trer ut som gruppelem, fortsetter foreldelsesfristen å løpe fra det tidspunkt retten mottar melding om uttreden*”. Når denne bestemmelsen ses i sammenheng med de alminnelige reglene om virkningen av avbrutt foreldelse blir den svært vanskelig å forstå.

Reglene i §§ 21 og 22 innebærer at det ikke skjer noen foreldelse så lenge forfølgningen pågår, eller på visse vilkår innen en bestemt frist. Som nevnt skjer det imidlertid ingen egentlig ”avbrytelse” av fristen, idet fristen fortsetter å løpe etter at fristavbrudd har funnet

²³⁰ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 492

sted. Dersom verken § 21 nr. 2 eller § 22 gir noen tilleggsfrist kan fordringshaveren således risikere at fordringen er foreldet når saken er ferdig behandlet ved det aktuelle organ.

De alminnelige reglene om virkningen av avbrutt foreldelse innebærer altså at fristen aldri slutter å løpe, og en bestemmelse om at fristen "fortsetter" å løpe på et gitt tidspunkt fremstår på denne bakgrunn som uforenelig med lovens system. Ut fra forarbeidene er det imidlertid på det rene at lovgiver har ment at den nye bestemmelsen skal tas på ordet. Det uttales her at når *"det har skjedd en avbrytelse av foreldelsen, men at gruppe medlemmet så melder seg ut av søksmålet ... foreslås den regel at foreldelsen igjen begynner å løpe. Det starter med andre ord ikke en helt ny frist. Den gamle fristen starter igjen å løpe. Her vil imidlertid den som trer ut kunne hindre fortsatt løp av foreldelsesfristen ved å reise individuelt søksmål samtidig som han trer ut av grupperegisteret."*²³¹

Det er lite sannsynlig at dette fundamentale bruddet med foreldelseslovens system har vært tilsiktet fra lovgivers side. Når bestemmelsen trer i kraft kan man imidlertid vanskelig se bort fra den. Både ordlyd og forarbeider er helt klare i forhold til hvordan bestemmelsen skal forstås. Å se bort fra bestemmelsen ville for øvrig innebære et svært urimelig resultat for fordringshaveren, idet han i tilfelle ville risikere at fordringen hans var foreldet på tidspunktet for uttreden som gruppe medlem, og siden dette antakelig ville være et forsettlig forhold fra fordringshaverens side vil tilleggsfrist etter § 22 nr. 1 være utelukket.

På tross av at løsningen foreldelsesloven § 15a tredje ledd gir uttrykk for, passer svært dårlig inn sammen med de øvrige reglene om virkningen av avbrytelse av foreldelsesfristen, må man på denne bakgrunn antakelig legge til grunn at dersom en fordringshaver trer ut som gruppe medlem etter tvisteloven § 35-8, må han gis en tilleggsfrist tilsvarende det som var igjen av den opprinnelige foreldelsesfristen på tidspunktet for avbrytelse.

²³¹ NOU 2001:32 s. 1010

12 Virkningen når foreldelse er avbrutt ved innbringelse for forvaltningsorgan, nemd mv.

12.1 Virkningen så lenge forfølgningen pågår

Når foreldelsesfristen avbrytes etter § 16 skjer det ingen foreldelse så lenge forfølgningen pågår, jf. § 21 nr. 1. I forarbeidene presiseres det at i forhold til § 16 må forfølgningen anses å pågå så lenge saken er til behandling i forvaltningsorganet eller nemden.²³²

Dersom det finnes særskilte regler om hvor lenge virkningen av fristavbruddet skal vare, vil disse være avgjørende i forhold til hvor lenge forfølgningen anses å pågå etter § 21 nr. 1. For eksempel heter det i forbrukertvistloven § 11 at sak som Forbrukertvistutvalget har realitetsbehandlet kan bringes inn for tingretten innen fire uker. Dersom sak ikke er reist innen denne fristen, har utvalgets avgjørelser rettskraftvirkning som dommer. Det regnes altså som en fortsettelse av saken, og ikke som en ny forfølgning når disse avgjørelsene bringes inn for retten innen fristen.²³³

12.2 Virkningen når fordringshaveren får fullt medhold av avgjørelsesorganet

Paragraf 21 nr. 2 har to bestemmelser som begge regulerer det tilfellet at fordringshaveren får medhold i en sak han har anlagt etter § 16. Av første punktum følger at dersom fordringen blir *”bindende fastslått ved ... avgjørelse som nevnt i § ... 16”*, løper en ny foreldelsesfrist på 10 år. Fristen etter annet punktum er tre år, og løper dersom fordringshaveren oppnår avgjørelse etter § 16 *”uten at fordringen blir bindende fastslått”*.

Begge bestemmelser regulerer altså tilfeller der fordringshaveren får medhold av avgjørelsesorganet, men det som skiller dem er hvorvidt fordringen blir *”bindende*

²³² Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²³³ Kjønstad/Tjomsland s. 122 og Røed s. 446

fastslått” eller ikke. At fordringen må være ”bindende” fastslått for at tiårsfristen skal komme til anvendelse er en presisering som kom inn i loven i 1998, samtidig som treårsfristen i § 21 nr. 2 annet punktum ble innført.

Av forarbeidene til lovendringen følger det at tiårsfristen skal gjelde de tilfeller der kravet som sådan er fastslått med bindende virkning. Dette innebærer at det rettslige forholdet mellom partene er fullt ut avklart gjennom avgjørelsen, slik at det i realiteten bare er innfordringen som gjenstår.²³⁴

Treårsfristen vil på den annen side gjelde i tilfeller der fordringshaveren har fått medhold ved avgjørelsen, men hvor kravet som sådan likevel ikke er fastslått med bindende virkning.²³⁵ Dette vil for det første gjelde tilfeller hvor avgjørelsesorganet ikke tar stilling til alle sider av saken.²³⁶ I slike tilfeller er det ikke naturlig å si at fordringen som sådan blir ”fastslått”.²³⁷

Videre vil treårsfristen gjelde tilfeller der avgjørelsesorganet for så vidt har tatt stilling til fordringen som sådan, men hvor det ikke har kompetanse til å binde skyldneren. Dette gjelder blant annet behandling i Forsikringskadenemda og Bankklagenemda.²³⁸ Når skyldneren ikke er bundet av avgjørelsen er det ikke naturlig å si at fordringen er blitt ”bindende” fastslått.²³⁹ For grensedragningen mellom første og annet punktum synes det ikke avgjørende om fordringshaveren uttaler at han vil respektere avgjørelsen, men om han *plikter* å gjøre dette.²⁴⁰

²³⁴ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²³⁵ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²³⁶ Som det fremgår av punkt 4.5 ovenfor er det ikke et krav for fristavbrytelse etter § 16 at den fristavbrytende handling knytter seg til fordringen som sådan.

²³⁷ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²³⁸ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²³⁹ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²⁴⁰ Røed s. 463

12.3 Virkningen når fordringshaveren får delvis medhold eller ikke medhold av avgjørelsesorganet – forholdet mellom § 21 nr. 2 og § 22 nr. 1

Dersom fordringshaveren ”ikke får fullt medhold i avgjørelse etter § 16”, vil ettårsfristen etter § 22 nr. 1 få anvendelse. At fordringshaveren ikke får ”fullt medhold” må omfatte både at fordringshaveren ikke får medhold overhodet, og at han får delvis medhold.

Dersom fordringshaveren bare får delvis medhold, vil virkningen av den avbrutte foreldelsesfristen bli forskjellig for de ulike deler av kravet. For den del av kravet der fordringshaveren ikke har fått medhold vil det løpe en ettårsfrist, mens det for den del av kravet der fordringshaveren får medhold, vil løpe enten en treårsfrist eller en tiårsfrist, avhengig av hvorvidt denne delen av fordringen er blitt ”bindende fastslått”.

En følge av dette er at ettårsregelen etter § 22 nr. 1 vil gjelde selv om det foreligger en ”realitetsavgjørelse”, dersom fordringshaveren vil gjøre gjeldende at vedkommende har et mer omfattende krav enn det som er forenelig med avgjørelsen.²⁴¹ Som eksempel nevner forarbeidene et tilfelle der forsikringstakeren bringer en sak inn for Avkortingnemnda for forsikringsaker med påstand om at det ikke skal foretas noen avkorting av erstatningen.²⁴² Dersom nemndas avgjørelse går ut på avkorting med 25%, må forsikringstakeren sørge for avbrudd innen ettårsfristen, for eksempel ved å bringe saken inn for domstolene. Den resterende del av kravet vil imidlertid ikke foreldes før etter tre år, jf. § 21 nr. 2 annet punktum.

Dersom avgjørelsesorganet har kompetanse til å avsi bindende avgjørelse kan det imidlertid hende at det finnes regler som innebærer at § 22 nr. 1 siste punktum ikke får noen virkning. For eksempel følger det som nevnt av forbrukertvistloven § 11 at sak som Forbrukertvistutvalget har realitetsbehandlet blir rettskraftig dersom avgjørelsen ikke bringes inn for retten innen fire uker. Etter dette tidspunktet følger det av reglene om rettskraft at tvist om fordringen ikke kan bringes inn for retten.

²⁴¹ Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

²⁴² Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) punkt 5.4

12.4 Virkningen når påtale ikke fører til realitetsavgjørelse

Det følger av § 22 nr. 1 at dersom påtale etter § 16 ikke fører til realitetsavgjørelse, og dette ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side, varer virkningen av den rettidige påtale i ett år etter at saken er avsluttet.

Bestemmelsen har sitt typiske anvendelsesområde der forfølgningen av formelle grunner ikke fører fram.²⁴³ For eksempel har Trygderettsloven § 11 regler om hva en anke for Trygderetten skal inneholde, og dersom en sak blir avvist fordi anken etter disse regler er mangelfull, vil tilleggsfristen etter § 22 nr. 1 komme til anvendelse.

Se for øvrig punkt 9.3 for generelle merknader til bestemmelsen.

I en avgjørelse fra Borgarting lagmannsrett avsagt 7. september 2007 ble det lagt til grunn at en begjæring om gjenopptakelse av en erstatningssak hos Pasientkadenemda, ikke utløste tilleggsfrist etter § 22 nr. 1, idet det ble lagt til grunn at det overhodet ikke forelå "påtale" etter § 16 i et slikt tilfelle.²⁴⁴

12.5 Virkningen når Sivilombudsmannen uttaler kritikk og ber forvaltningsorganet behandle saken på ny

Etter § 21 nr. 2 tredje punktum løper på visse vilkår en ny treårsfrist der et krav er brakt inn for Sivilombudsmannen. Bestemmelsen ble innført samtidig med § 16 nr. 2 bokstav b om at slik innbringelse virker fristavbrytende.²⁴⁵ En treårsfrist ble valgt fordi man antok at fristen etter § 22 nr. 1 på ett år ville være for kort i kompliserte saker.²⁴⁶ Dessuten er ordningen i tråd med det som gjelder for andre organer som ikke har kompetanse til å treffe bindende avgjørelser, jf. andre punktum i samme bestemmelse.²⁴⁷

²⁴³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 75

²⁴⁴ LB-2006-3448

²⁴⁵ Lov nr. 51/2004

²⁴⁶ Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 19

²⁴⁷ Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 19

Vilkårene for at treårsfristen skal komme til anvendelse, er at Sivilombudsmannen ”uttaler kritikk” etter ombudsmannsloven § 10 annet ledd og ”ber forvaltningsorganet behandle på saken på ny”. Etter sivilombudsmannsloven § 10 annet ledd kan ombudsmannen nøye seg med å peke på feil eller forsømmelige forhold han mener foreligger, og det vil da være opp til forvaltningsorganet å avgjøre hvilke konsekvenser kritikken skal få for saken.²⁴⁸

Ombudsmannen kan imidlertid også gi uttrykk for hva forvaltningen bør gjøre for å bøte på de feil han mener er begått, for eksempel ved at han ber om at saken blir behandlet på nytt.²⁴⁹

Slik foreldelsesloven § 18 nr. 2 tredje punktum er utformet, er det et vilkår at ombudsmannen ber forvaltningsorganet behandle saken på nytt for at treårsfristen skal komme til anvendelse. Etter ordlyden vil det altså ikke løpe noen ny frist dersom ombudsmannen foreslår andre former for gjenoppretting av feil enn ny behandling, eller der han nøyer seg med å uttale kritikk. Det kan imidlertid spørres om loven må tolkes utvidende til også å omfatte disse tilfellene.

I forarbeidene uttales det som nevnt at treårsfristen blant annet er valgt fordi en da følger samme ordning som gjelder for andre organer som ikke har kompetanse til å treffe bindende avgjørelser. Dersom det ikke er tilstrekkelig at ombudsmannen uttaler kritikk for at treårsfristen skal komme til anvendelse, vil det imidlertid føre til at tilfeller der fordringshaveren har fått medhold, men ikke oppnådd bindende avgjørelse, behandles forskjellig alt ettersom klagen er behandlet hos Sivilombudsmannen eller hos et annet forvaltningsorgan eller klagenemd. Når ombudsmannen uttaler kritikk har jo fordringshaveren fått medhold i klagen. At det flere steder i forarbeidene kun henvises til at ombudsmannen uttaler kritikk, og ikke til at det bes om ny behandling, er et annet moment som trekker i retning av at dette er tilstrekkelig til at treårsfristen skal få anvendelse. Røed legger også til grunn at det er tilstrekkelig at ombudsmannen uttaler kritikk.²⁵⁰

²⁴⁸ Dahl-rettsdata note 62 til § 10

²⁴⁹ Dahl-rettsdata note 62 til § 10

²⁵⁰ Røed s. 465

For øvrig er det vel grunn for å tro at det kan være noe tilfeldig hvorvidt ombudsmannen eksplisitt ber forvaltningen om å se på saken på ny eller ikke. Dersom det først uttales kritikk vil nok forvaltningsorganet i mange tilfelle se på saken på nytt uansett om ombudsmannen har oppfordret til det eller ikke.

På denne bakgrunn mener jeg at man, på tross av lovens ordlyd, må legge til grunn at det er tilstrekkelig at Sivilombudsmannen uttaler kritikk for at treårsfristen i foreldelsesloven § 18 nr. 2 tredje punktum skal komme til anvendelse. Det er således ikke nødvendig at ombudsmannen også har bedt forvaltningsorganet se på saken på ny.

13 Virkningen når foreldelse er avbrutt ved begjæring om tvangsfullbyrdelse mv.

13.1 Virkningen så lenge forfølgningen pågår

Paragraf 21 nr. 1 om at det ikke skjer noen foreldelse så lenge forfølgningen pågår, gjelder også avbrytelse etter § 17. Når foreldelsesfristen avbrytes etter § 17 må det bero på reglene i tvangsfullbyrdelsesloven hvor lenge *”forfølgningen pågår”* i foreldelseslovens forstand. For eksempel regulerer tvangsfullbyrdelsesloven § 7-20 avslutning av forretning for utleggspant, og § 7-25 regulerer hva som skal regnes som avslutning av sak der det ikke blir tatt utlegg. Når saken er avsluttet etter disse bestemmelsene, er det naturlig at forfølgningen er avsluttet også i foreldelseslovens forstand. Også i forhold til tvangsfullbyrdelse må det imidlertid være slik at dersom avgjørelsen angripes, for eksempel ved klage over beslutning om å nekte å ta en begjæring om tvangsfullbyrdelse til følge,²⁵¹ vil dette regnes som en fortsettelse av forfølgningen.

Ved avbrytelse ved påleggstrekk er det i § 21 nr. 1 presisert at det ikke skjer noen foreldelse *”så lenge ... pålagt trekk hos den trekkpliktige opprettholdes”*.

13.2 Når en tvangsfullbyrdelse må regnes for å være ”fremmet” – grensedragningen mellom § 21 nr. 3 og § 22 nr. 1

13.2.1 Problemstillingen

Dersom tvangsfullbyrdelse fremmes etter § 17, løper en ny foreldelsesfrist på 10 år etter § 21 nr. 3. Dersom påtale etter § 17 derimot ikke fører til at tvangsfullbyrdelse fremmes, er det ettårsfristen etter § 22 nr. 1 som får anvendelse. Det er derfor av avgjørende betydning å fastslå hva som etter loven menes med at *”tvangsfullbyrdelse fremmes”*.

²⁵¹ Tvangsfullbyrdelsesloven § 5-16 tredje ledd første punktum

13.2.2 Utgangspunkter for grensedragningen

Når det skal avgjøres hva som skal til for at en tvangsfullbyrdelse anses fremmet i foreldelseslovens forstand, er det naturlig å se hen til reglene om dette i tvangsfullbyrdsloven.²⁵² Etter tvangsfullbyrdsloven § 5-4 skal namsmannen foreta en foreløpig prøving av begjæringen, og nekte denne fremmet dersom det foreligger forhold som hindrer fremme av begjæringen, og som namsmannen skal ta hensyn til av eget tiltak. Namsmannen skal i den forbindelse undersøke om han er kompetent til å behandle saken, om partene har partsevne og er prosessdyktige, og for øvrig om begjæringen er i orden.²⁵³ Dersom tvangsfullbyrdelsen nektes fremmet etter en slik foreløpig prøving er det naturlig at den heller ikke anses for å være fremmet i foreldelseslovens forstand.

Dersom utfallet av den foreløpige prøvingen blir at forretningen fremmes, er det på den annen side ikke endelig avgjort at dette skal skje.²⁵⁴ Tvangsfullbyrdsloven forutsetter at uttrykksmåten ”fullbyrdelsen nektes fremmet” benyttes også når nektelsen skjer etter at saken har pågått en tid. Forutsetningen for dette er imidlertid at namsmannen finner at det har vært mangler ved kravet, tvangsgrunnlaget eller prosessforutsetningene allerede da begjæringen ble inngitt. Dersom forutsetningene for å gjennomføre fullbyrdelsen faller bort etter at begjæringen ble inngitt, skal namsmannen ”heve” saken, jf. § 5-17, istedenfor å nekte den fremmet.²⁵⁵

I tvangsfullbyrdslovens forstand skal altså formen ”nektes fremmet” brukes i alle tilfeller der vilkårene for å få fremmet tvangsfullbyrdelsen ikke er til stede på tidspunktet for fremsettelse av begjæringen, mens tvangsforretningen i andre tilfeller ”heves”. Det er naturlig å legge samme grensedragning til grunn etter foreldelsesloven. Etter disse kriteriene vil for eksempel en avholdt tvangsauksjon uten at bud er innkommet, oppfylle

²⁵² Røed s. 454

²⁵³ Falkanger, Flock og Waaler s. 257

²⁵⁴ Falkanger, Flock og Waaler s. 258

²⁵⁵ Falkanger, Flock og Waaler s. 258

vilkåret om fremme av tvangsfullbyrdelsen, slik at tiårsfristen etter § 21 nr. 3 kommer til anvendelse.²⁵⁶

13.2.3 Forholdet til formuleringen "full dekning" i § 21 nr. 3

I § 21 nr. 3 heter det at tiårsfristen får anvendelse hvis tvangsfullbyrdelse fremmes "*uten at fordringshaveren får full dekning*". Dette kunne tyde på at det i tillegg til kravet om fremme av tvangsfullbyrdelsen er et vilkår at det har funnet sted en tvangsrealisasjon, idet det først på dette tidspunktet kan konstateres om fordringshaveren får full dekning eller ikke.²⁵⁷ Slik skal bestemmelsen imidlertid ikke forstås. Tiårsfristen etter § 21 nr. 3 kommer til anvendelse i alle tilfeller der tvangsforretningen blir fremmet, men uten at fordringshaveren får inndrevet sitt krav i og med tvangsforretningen. For eksempel vil et tilfelle der det tas utlegg omfattes – her gir ikke utleggsforretningen i seg selv noen "dekning", men kun en sikkerhet.²⁵⁸ Også tilfeller der fordringshaveren ikke får noen dekning overhodet, for eksempel fordi det ikke finnes noe formuesgode å ta dekning i, gir tiårsfrist så lenge forretningen er fremmet, jf. Rt. 2002 s. 1095.

13.2.4 Plassering av situasjonen der namsmannen har gjort feil ved fremme av tvangsforretningen

Det kan tenkes at namsmyndighetene fremmer en tvangsforretning som ikke oppfyller vilkårene for å bli fremmet, eller at det ellers begås feil ved fremme av begjæringen – for eksempel ved at saksbehandlingsreglene ikke blir fulgt. Det kan i slike tilfeller spørres om tvangsforretningen er "fremmet" i foreldelseslovens forstand.

Teori og rettspraksis har i slike situasjoner lagt til grunn at det avgjørende er hva slags avgjørelse man *faktisk* står overfor, og altså ikke hvordan avgjørelsen *burde* vært.²⁵⁹ Selv

²⁵⁶ Røed s. 454

²⁵⁷ Røed s. 454

²⁵⁸ Røed s. 454

²⁵⁹ Røed s. 455

om vilkårene for fremme av begjæringen ikke var til stede, anses den altså som fremmet dersom namsmyndigheten faktisk har behandlet den.

I Rt. 2002 s. 1095 var spørsmålet om *”det er et vilkår for at det skal løpe en ny frist på 10 år fra avslutningen av forretningen at forretningen er avholdt av stedlig kompetent namsmann, og/eller at saksøkte er blitt lovlig varslet til eller på annen måte har fått vite om forretningen”*. I dette tilfellet skulle altså tvangsforretningen vært avvist fordi namsmannen ikke var kompetent, og i tillegg var det begått saksbehandlingsfeil ved behandlingen av forretningen.

Høyesteretts kjæremålsutvalg fant at ingen av disse feilene kunne medføre at fordringshaveren ikke fikk ny frist etter § 21 nr. 3. Det ble pekt på at det *”som er avgjørende for om en utleggsforretning skal tillegges fristfornyende virkning i forhold til foreldelsesloven § 21 nr. 3 første punktum, er at den er blitt fremmet uten at kreditorene har fått full dekning for sin fordring. Dette må gjelde selv om avgjørelsen om å fremme forretningen er uriktig ... Så lenge forretningen ikke er blitt opphevd eller endret – for eksempel etter klage – må forretningen få denne virkning selv om den er holdt av en namsmann som ikke er stedlig kompetent.”* I forhold til de saksbehandlingsfeil som var foretatt, uttalte Kjæremålsutvalget at det kan *”heller ikke være noe vilkår for at en utleggsforretning skal tillegges fristfornyende virkning etter foreldelsesloven § 21 nr. 3, at saksøkte er blitt lovlig varslet eller på annen måte har fått vite om forretningen”*. I den forbindelse ble det lagt avgjørende vekt på at det motsatte standpunkt ville *”kunne føre til at kravet ble foreldet uten at kreditor hadde noen mulighet til å forhindre det”*. Tiårsfristen etter § 21 nr. 3 fikk således anvendelse på tross av at namsmannen ikke var kompetent til å behandle tvangsforretningen, og på tross av de saksbehandlingsfeil som var begått.

Avgjørelsen er svært gunstig sett fra fordringshaverens side, og tilsvarende ugunstig for skyldneren, som risikerer at en fordring han hadde grunn til å tro var foreldet for inntil ti år siden, likevel ikke er foreldet på grunn av en tvangsforretning han ikke har visst om. Kjæremålsutvalget mente likevel at hensynet til skyldneren ikke kunne veie så tungt idet

han ville ha ”*alle sine materielle innsigelser mot kravet i behold dersom kreditor skulle gå videre og begjære dekning på grunnlag av utleggsforretningen*”. Dette er selvsagt riktig, men dersom dette hensynet skulle vektlegges også ellers ville vi jo overhodet ikke trenge regler om foreldelse – dersom fordringshaveren etter 50 år finner det for godt å inndrive fordringen, vil skyldneren ha sine innsigelser i behold. Foreldelsesreglene bygger imidlertid på at dette ikke er et godt nok vern for skyldneren, som blant annet av hensynet til forutberegnelighet skal kunne gå ut ifra at fordringen ikke lenger vil inndrives etter en viss tid. På den annen side har jeg også stor forståelse for hensynene på fordringshaverens side i denne saken, og løsningen har dessuten støtte i lovens ordlyd og må derfor være fullt forsvarlig. En annen sak er at reglene om virkningen av avbrytelse ved tvangsfullbyrdelse de lege ferenda kanskje burde vært annerledes utformet.

13.2.5 Plassering av situasjonen der tvangsforretning fremmes, men ikke gjennomføres

I enkelte tilfeller kan det tenkes at det ikke gjennomføres noen tvangsforretning selv om begjæring om slik forretning er fremmet. Det kan for eksempel tenkes at fordringshaveren trekker begjæringen, eller at en formell tvangsforretning ikke gjennomføres fordi namsmyndigheten finner at skyldneren ikke er søkegod slik at en tvangsforretning uansett ikke vil gi fordringshaveren dekning for noen del av sitt krav. Det kan spørres om slike tilfeller skal subsumeres under § 21 nr. 3 eller § 22 nr. 1.

Etter lovens ordlyd er det ikke noe krav om at tvangsforretningen faktisk skal gjennomføres. For at tiårsfristen skal komme til anvendelse er det tilstrekkelig at tvangsfullbyrdelse ”fremmes”. Ordlyden i § 21 nr. 3 indikerer likevel at det er en forutsetning at tvangsforretningen faktisk gjennomføres, idet tiårsfristen skal regnes ”*fra tvangsforretningens slutning*”. Hvis det overhodet ikke er gjennomført noen forretning, kan fristen vanskelig løpe fra dette tidspunktet.

Det ville også skape best sammenheng med de øvrige alternativer i § 21 nr. 2 og § 22 nr. 1 å legge til grunn at det er et krav om at tvangsforretningen gjennomføres for at tiårsfristen

skal komme til anvendelse.²⁶⁰ Så lenge tvangsforretningen ikke gjennomføres oppnår jo ikke fordringshaveren noen realitetsavgjørelse om fordringen, og det synes lite konsekvent å behandle et tilfelle der en tvangsfullbyrdelse innstilles, for eksempel fordi fordringshaver og skyldner har blitt enige, annerledes enn tilfellet der en rettssak heves av samme grunn – som klart vil falle inn under § 22 nr. 1.²⁶¹

I Rt. 1990 s. 189 ble det imidlertid lagt til grunn at når en tvangsforretning ble ”innstilt” fordi skyldneren stilte bankgaranti, fikk tiårsfristen i § 21 nr. 3 anvendelse. Høyesterett pekte på at ordlyden ikke direkte regulerte et tilfelle som dette, og la ved beslutningen om å subsumere tilfellet under § 21 nr. 3 avgjørende vekt på en uttalelse i forarbeidene om at § 22 først og fremst tar sikte på tilfeller der forretningen avvises av formelle grunner.²⁶²

Røed er kritisk til avgjørelsen. Hun anfører at uttalelsen i forarbeidene fremstår som en innledende presentasjon av de typiske anvendelsesområder for bestemmelsen, og ikke som en presisering av denne.²⁶³ Hun peker også på den inkonsekvens i forhold til de øvrige alternativer i §§ 21 og 22 som er nevnt ovenfor.

Jeg er enig i at Høyesteretts løsning ikke er den beste de lege ferenda. De lege lata må imidlertid Høyesteretts synspunkter antakelig legges til grunn. Med henvisning til avgjørelsen i Rt. 1990 s. 189 og uttalelsen i forarbeidene om at § 22 nr. 1 først og fremst skal regulere de tilfeller der saken avvises av formelle grunner, har vi i tillegg fått en rekke underrettsdommer som er relativt liberale med hensyn til å legge til grunn at begjæringen er fremmet.²⁶⁴

²⁶⁰ Røed s. 471

²⁶¹ Røed s. 471

²⁶² Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 75

²⁶³ Røed s. 471

²⁶⁴ Se for eksempel LH-2000-625, LG-1998-1354 og LH-2002-00938 og Røed s. 456 der det er redegjort nærmere for avgjørelsene

13.2.6 Plassering av situasjonen der tvangsfullbyrdelse fremmes uten at fordringshaveren har tvangsgrunnlag

Dersom tvangsfullbyrdelse fremmes uten at fordringshaveren har tvangsgrunnlag er dette en saksbehandlingsfeil. Ut fra drøftelsen under punkt 13.2.4 skulle dette ikke være til hinder for at tiårsfristen etter § 21 nr. 3 kommer til anvendelse. Manglende tvangsgrunnlag skiller seg imidlertid fra andre saksbehandlingsfeil ved fremme av tvangsforretningen, idet et gyldig tvangsgrunnlag er en forutsetning for at § 17 skal komme til anvendelse. Etter ordlyden i denne bestemmelsen er det bare i de tilfeller der fordringshaveren har tvangsgrunnlag for sin fordring at foreldelsen avbrytes ved begjæring om tvangsfullbyrdelse.

Både § 21 nr. 3 og § 22 nr. 1 viser til avbrytelse etter § 17. Hvis § 17 overhodet ikke har kommet til anvendelse kan det derfor ikke bli aktuelt med noen ny frist. At dette er den riktige tolkningen er også slått fast av Høyesterett i Rt. 2004 s. 1267.²⁶⁵

13.3 Virkningen når tvangsfullbyrdelse fremmes

Dersom man først kommer til at tvangsfullbyrdelsen må regnes som fremmet i foreldelseslovens forstand, følger det av § 21 nr. 3 at *”det blir regnet ny frist på ti år fra tvangsforretningens slutning”*. For visse typer tvangsfullbyrdelse har vi klare regler i tvangsfullbyrdelsesloven for når tvangsforretningen anses avsluttet. Dette gjelder blant annet ved utleggsforretning, der §§ 7-20 og 7-25 har regler om avslutningen av forretningen.

For andre typer tvangsfullbyrdelse kan det imidlertid være mer usikkert på hvilket tidspunkt forretningen må anses sluttet. For eksempel i forhold til tvangssalg av fast eiendom kan det spørres om det er tidspunktet for stadfestelse av et innkommet bud etter tvangsfullbyrdelsesloven § 11-30, tidspunktet for fordelingen av kjøpesummen mellom kreditorene etter § 11-36, eller tidspunktet for avslutning av salget ved utbetaling av

²⁶⁵ Se nærmere om denne avgjørelsen og om kravet til tvangsgrunnlag etter § 17 i punkt 5.2.2.

kjøpesum etter § 11-38, som må regnes som "tvangsforretningens slutning".²⁶⁶ Røed legger til grunn at det er mest naturlig at det er den kjennelse hvor det blir klart at fordringshaver ikke får full dekning for sin fordring som legges til grunn som fristens utgangspunkt, og jeg er enig i dette.

13.4 Virkningen når tvangsfullbyrdelse ikke fremmes

Dersom tvangsfullbyrdelsen ikke anses fremmet i foreldelseslovens forstand, følger det av § 22 nr. 1 at virkningen av den rettidige påtale varer i ett år etter at det ble truffet avgjørelse om ikke å ta begjæringen til følge, så sant det ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side at begjæringen ikke ble fremmet. I punkt 9.3 er det redegjort generelt for bestemmelsen, herunder om forsettskravet og om fristens utgangspunkt.

²⁶⁶ Borch-rettsdata note 97 til § 21

14 Virkningen når foreldelse er avbrutt i forbindelse med konkurs, gjeldsforhandling, skifte mv.

14.1 Virkningen så lenge forfølgningen pågår

Foreldelsesloven § 21 nr. 1 om at det ikke skjer noen foreldelse så lenge forfølgningen pågår, omfatter også avbrytelse etter § 18. Når det skal avgjøres hvor lenge forfølgningen må anses for å pågå i forhold til § 18, er det naturlig å se hen til reglene om dette i hhv. konkursloven, gjeldsforhandlingsloven og skifteloven. Dersom foreldelsesfristen for eksempel avbrytes ved begjæring om gjeldsforhandling etter konkursloven, vil det ikke skje noen foreldelse i tidsrommet frem til gjeldsforhandlingen er avsluttet etter reglene i konkursloven § 58.²⁶⁷

Avgjørelser under gjeldsforhandling og konkurs kan på visse vilkår angripes ved anke eller kjæremål, se konkursloven §§ 149 første ledd, 152 og 153. Når dette gjøres må det på samme måte som for alminnelige søksmål anses som en fortsettelse av forfølgningen etter foreldelsesloven § 21 nr. 1, slik at foreldelse ikke skjer så lenge anke- eller kjæremålsbehandlingen pågår.

14.2 Virkningen når avbrytelse er skjedd ved begjæring om konkurs eller offentlig skifte som ikke blir tatt til følge

Dersom ”en begjæring om konkurs eller offentlig skifte, jf. § 18, ikke blir tatt til følge”, varer virkningen av avbruddet i 1 år”, jf. § 22 nr. 2 første punktum. Ved begjæring om konkurs følger det av konkursloven § 72 at retten snarest mulig skal avsi kjennelse om hvorvidt konkurs skal åpnes. En naturlig språklig forståelse av vilkåret ”ikke tatt til følge” i foreldelsesloven § 22, tilsier at ethvert tilfelle der rettens kjennelse går ut på at konkurs ikke åpnes, omfattes. Loven gjør ikke forskjell på hva som er årsaken til at

²⁶⁷ Brækhus s. 164

konkursbegjæringen eventuelt ikke tas til følge. ”Ikke tatt til følge” dekker språklig sett både tilfeller hvor begjæringen forkastes, for eksempel fordi debitor ikke er insolvent, og tilfeller hvor begjæringen avvises, for eksempel fordi den ikke oppfyller formkravene i konkursloven § 66. Brækhus legger da også til grunn at foreldelsesloven § 22 nr. 2 omfatter begge disse tilfellene.²⁶⁸

Røed er imidlertid av en annen oppfatning. Hun anfører at ”*en forkastelse [av andre enn formelle grunner] må anses som en fremmelse av begjæringen som skal behandles etter reglene i § 21*”.²⁶⁹ Dette bygger hun på at det er naturlig å behandle en slik forkastelse på samme måte som innstilling av en sak om tvangsfullbyrdelse, som gir tiårsfrist etter § 21.²⁷⁰ Jeg er ikke enig med Røed på dette punkt.

Etter min mening skiller innstilling av en sak om tvangsfullbyrdelse seg fra en forkastelse av en konkursbegjæring fordi en innstilling er noe som skjer *etter* at tvangsfullbyrdelsen er fremmet. Vilåret for at § 22 nr. 1 skal komme til anvendelse i forhold til tvangsfullbyrdelse er at denne ikke skal være ”fremmet”. Ved en etterfølgende innstilling er imidlertid tvangsfullbyrdelsen først fremmet. Dette er annerledes ved en konkursbegjæring som forkastes, idet forkastelsen nettopp innebærer at konkursbegjæringen ”ikke tas til følge” etter § 22 nr. 2. Det er etter min mening mer treffende å sammenligne innstilling av en tvangsforretning med innstilling av konkursbehandling etter at konkursbegjæringen er tatt til følge, se neste punkt om dette.

Etter dette er det min oppfatning at både tilfeller der konkursbegjæringen forkastes fordi de materielle vilkårene for konkurs ikke er til stede, og tilfeller der den avvises av formelle grunner innebærer at begjæringen ”ikke tas til følge”, og at § 22 nr. 2 derfor kommer til anvendelse.

²⁶⁸ Brækhus s. 207

²⁶⁹ Røed s. 477

²⁷⁰ Se punkt 13.2.5

Når det gjelder begjæring om skifte, kan det være vanskelig å avgjøre om slik begjæring er tatt til følge eller ikke. Dette henger sammen med at åpning av skifte i visse tilfeller kan skje ved formløs beslutning. Se punkt 6.3.4.4 for en nærmere redegjørelse av hva som skal til for at skiftebehandling anses åpnet. Dersom skifte anses åpnet etter reglene som gjelder for dette, er det naturlig å legge til grunn at skiftebegjæringen er ”tatt til følge” etter § 22 nr. 2.

Fristen etter § 22 nr. 2 første punktum løper fra ”*det ble truffet avgjørelse, i tilfelle i høyere instans om ikke å ta begjæringen til følge*”.

14.3 Plassering av situasjonen der konkurs- eller skiftebehandling innstilles uten at fordringshaveren har anmeldt sin fordring i boet

Det kan tenkes at konkurs- eller skiftebehandling åpnes, men at behandlingen innstilles, for eksempel fordi boet mangler midler, jf. konkursloven § 135. Dersom dette skjer før fordringshaveren som begjærte konkurs eller skifte har anmeldt sin fordring i boet, oppstår spørsmålet om hvilken virkning fristavbruddet i form av konkurs- eller skiftebegjæring skal få. Etter ordlyden i §§ 21 nr. 3 og 22 nr. 2 vil ingen av disse komme til anvendelse. Begjæringen om konkurs eller skifte har jo blitt ”tatt til følge” etter § 22 nr. 2 første alternativ idet konkurs eller skifte åpnes. Heller ikke § 22 nr. 2 annet alternativ, om anmeldte fordringer som ikke blir anerkjent i boet, kommer til anvendelse så lenge fordringen overhodet ikke er anmeldt, og av samme grunn vil fordringen heller ikke anses som anerkjent etter § 21 nr. 3 annet punktum.

Etter min mening må det i hvert fall være klart at *enten* tiårsfristen etter § 21 nr. 3 *eller* ettårsfristen etter § 22 nr. 2 må få anvendelse. I motsatt fall vil fordringshaveren risikere at fordringen hans er foreldet idet konkurs- eller skiftebehandlingen innstilles.

På den ene side kan situasjonen sammenlignes med tilfellet der en tvangsfullbyrdelse innstilles. I Rt. 1990 s. 189 la Høyesterett til grunn at når en tvangsforretning ble ”innstilt”

fordi skyldneren stilte bankgaranti, fikk tiårsfristen i § 21 nr. 3 anvendelse.²⁷¹ Høyesterett pekte på at ordlyden ikke direkte regulerte et tilfelle som dette, og la ved beslutningen om å subsumere tilfellet under § 21 nr. 3 avgjørende vekt på en uttalelse i forarbeidene om at § 22 først og fremst tar sikte på tilfeller der forretningen avvises av formelle grunner.

De argumenter Høyesterett anførte her, kan for så vidt anføres også i forhold til innstilling av en konkurs- eller skiftebehandling. På den annen side er lovens ordlyd ikke den samme i tilfelle av tvangsfullbyrdelse og i tilfelle av konkurs- eller skiftebehandling. I forhold til § 21 nr. 3 er vilkåret for tiårsfristen i forhold til tvangsfullbyrdelse at denne ”fremmes”, mens det ved konkurs- eller skiftebehandling er et vilkår at fordringen blir ”anerkjent”. Ved innstilling av en tvangsforretning etter at denne er tatt opp til behandling er det således ikke i strid med ordlyden i § 21 nr. 3 at tiårsfristen får anvendelse. Ved innstilling av en konkurs- eller skiftebehandling før fordringen er ”anerkjent” i boet vil det derimot stride mot ordlyden å la § 21 nr. 3 få anvendelse. Avgjørelsen i Rt. 1990 s. 189 er dessuten kritisert i teorien for å gå for langt i å tilkjenne tiårsfrist etter § 21 nr. 3,²⁷² og det kan tale for å ikke tillegge den vekt utenfor det spørsmål den konkret tar stilling til, som altså er innstilling av tvangsforretning.

Alex Borch anfører at dersom bobehandlingen innstilles, vil det være ettårsfristen etter § 22 nr. 2, og ikke tiårsfristen etter § 21 nr. 3, som kommer til anvendelse.²⁷³ Jeg er enig i at dette er den beste løsningen. Dette tilfellet ligger nærmere ordlyden i § 22 nr. 2 enn i § 21 nr. 3 idet fordringen ikke kan anses ”anerkjent” når bobehandlingen innstilles før fordringen er prøvet. Fordringshaveren har i et slikt tilfelle ikke oppnådd realitetsavgjørelse om fordringen, og det synes derfor mest naturlig å subsumere forholdet under § 22.

²⁷¹ Se punkt 13.2.5

²⁷² Røed s. 457

²⁷³ Borch-rettsdata note 98 til § 21

14.4 Virkningen når avbrytelse er skjedd ved fordringsanmeldelse i konkurs- eller skiftebo

14.4.1 Virkningen når fordringen blir anerkjent under konkurs eller offentlig skifte

Det følger av § 21 nr. 3 annet punktum at dersom fordringen ”*blir anerkjent under konkurs eller offentlig skifte*”, løper en ny foreldelsesfrist på 10 år. At fordringen blir ”anerkjent” under konkurs innebærer at den godkjennes etter en formell prøving etter konkursloven § 113 jf. § 111. Fordringer som ikke blir prøvet vil derfor ikke være ”anerkjent”.²⁷⁴

Ved offentlig skifte skjer prøving av kravene mer uformelt enn ved konkurs. Avklaring av loddeierne krav skjer som regel på skiftesamlinger. Kreditorer vil tingretten eller bobestyrer normalt ha behandlet på forhånd, og de fremsetter gjerne et forslag som loddeierne bes uttale seg om, jf. skifteloven § 17.²⁷⁵ Dersom det innstilles på godkjenning av kravet, og loddeierne ikke protesterer på dette, er det naturlig å si at kravet er ”anerkjent” i foreldelseslovens forstand. Bestrides en fordring er det normalt tingretten som avgjør tvisten, se blant annet skifteloven §§ 95 og 104. Kravet er da ”anerkjent” hvis tingretten godtar fordringen.

Fristen løper ”*fra bobehandlingens slutning, i tilfelle ved avgjørelse i høyere instans, selv om fordringen er særskilt anerkjent tidligere*”. Hvor saken behandles i flere instanser, regnes altså tiårsfristen fra slutningen i den siste instansen, selv om fordringshaveren har fått medhold i lavere instans.²⁷⁶

14.4.2 Virkningen når fordringen ikke blir anerkjent

Motstykket til § 21 nr. 3 annet punktum om at det løper en tiårsfrist dersom fordringen anerkjennes, er § 22 nr. 2, som slår fast at dersom ”*en rettidig anmeldt fordring ikke [blir] anerkjent i boet, varer virkningen av avbruddet i 1 år*”. Hvorvidt en fordring anses

²⁷⁴ Borch-rettsdata note 98 til § 21

²⁷⁵ Unneberg-rettsdata note 135 til § 22

²⁷⁶ Røed s. 459

”anerkjent” eller ikke, må bero på de samme kriteriene som i forhold til § 21 nr. 3, se forrige punkt.

Etter ordlyden i § 22 nr. 3 er det bare når ”rettidig” anmeldte fordringer ikke blir anerkjent at ettårsfristen kommer til anvendelse. Brækhus forklarer kravet om rettidig anmeldt fordring med at foreldelsesloven § 18 nr. 2 i forbindelse med konkurslovreformen i 1984 fikk et slikt krav. Denne løsningen var imidlertid utilsiktet, og ble rettet opp ved en lovendring i 1985, slik at også fordringer som anmeldes etter meldefristens utløp virker fristavbrytende etter § 18.²⁷⁷ I den forbindelse overså man imidlertid at det var nødvendig å gjøre en tilsvarende endring i § 22 nr. 2. På denne bakgrunn tar Brækhus til orde for å overse ordet ”rettidig” i § 22 nr. 2.²⁷⁸ Også Røed legger til grunn at dette må være riktig løsning,²⁷⁹ og jeg slutter meg til denne konklusjonen.

Fristen løper fra ”det ble truffet avgjørelse, i tilfelle i høyere instans, om ... ikke å anerkjenne eller prøve fordringen. Er formell beslutning om dette ikke truffet og meddelt fordringshaveren, regnes fristen fra den dag da behandlingen ble avsluttet, i tilfelle i høyere instans.”. Med ”behandlingen” menes selve bobehandlingen, og altså ikke behandlingen av den enkelte fordring.²⁸⁰

14.5 Virkningen når foreldelse er avbrutt i forbindelse med gjeldsordning etter gjeldsordningsloven

14.5.1 Virkningen når fordringen blir omfattet av en gjeldsordning

Foreldelsesloven § 21 nr. 3 siste punktum slår fast at dersom ”*fordringen blir omfattet av en gjeldsordning etter gjeldsordningsloven, blir det regnet en ny frist på 10 år*”.

Bestemmelsen ble innført i loven i 2003, samtidig som vi fikk en bestemmelse i § 18 om

²⁷⁷ Se punkt 6.3.3

²⁷⁸ Brækhus s. 166

²⁷⁹ Røed s. 479

²⁸⁰ Brækhus s. 208

avbrytelse ved anmeldelse av fordring i et bo under gjeldsforhandling etter gjeldsforhandlingsloven.

Hva som skal til for at en fordring skal regnes som ”omfattet” av en gjeldsordning, kan ikke leses direkte ut av lovens ordlyd, og det fremkommer heller ikke av forarbeidene. Når spørsmålet skal besvares kan det være naturlig å ta utgangspunkt i gjeldsordningsloven § 4-9, som regulerer hvordan ”omstridte fordringer” skal behandles. En fordring er omstridt etter denne bestemmelsen dersom en kreditor eller skyldneren bestrider kravets eksistens eller størrelse, eller ved uenighet om kravet skal særbehandles etter reglene i § 4-8, for eksempel uenighet om hvorvidt kravet er pantesikret.²⁸¹

Ved uenighet om hvorvidt kravet skal særbehandles etter § 4-8, må kravet anses ”omfattet” av gjeldsordningen så sant det er enighet om kravets eksistens og størrelse. På samme måte må den del av et krav som er uomtvistet anses omfattet. På den annen side vil en eventuell overskytende del det er uenighet om ikke uten videre anses omfattet, og det samme gjelder der kravet i sin helhet er omtvistet. Det følger da av § 4-9 at fordringshaveren må ha tatt rettslige skritt for å få fastslått fordringens eksistens innen seks måneder for at han skal få noen dekning for fordringen gjennom gjeldsordningen. Dersom slike skritt ikke tas vil altså fordringen ikke bli omfattet av gjeldsordningen. I motsatt fall vil fordringen bli omfattet av gjeldsordningen dersom fordringshaveren får medhold etter å ha tatt rettslige skritt.

Dersom fordringen omfattes av gjeldsordningen løper det en ny foreldelsesfrist på ti år. Det kan synes noe underlig at lovgiver har valgt å innføre en tiårsfrist her, siden en tilsvarende frist ikke er oppstilt for gjeldsforhandling etter konkursloven, se punkt 14.6 nedenfor. I forarbeidene begrunnes tiårsfristen med at ”*ettårsfristen i foreldelsesloven § 22 nr. 2 har ... vist seg noe kort ved kjæremål mv.*”.²⁸² Denne uttalelsen må imidlertid bero på en misforståelse av § 22 nr. 2 idet fristen etter denne bestemmelsen ikke begynner å løpe før avgjørelse foreligger i siste instans.

²⁸¹ Moe-rettsdata note 230 til § 4-9 og Ot.prp. nr. 81 (1991-1992) s. 61

²⁸² Ot.prp. nr. 99 (2001-2002) s. 80

Departementets standpunkt beror antakelig på en uttalelse tidligere i forarbeidene der det drøftes om det bør innføres regler om foreldelse i forbindelse med saker etter gjeldsordningsloven. Det uttales her at i *”henhold til foreldelsesloven § 13 medfører oppfordring om å melde krav som kunngjøres etter gjeldsordningsloven § 3-2 at ingen foreldelsesfrist utløper før utløpet av den fristen som er satt i oppfordringen. Krav som er meldt innen fristen foreldes deretter tidligst et år etter at fristen er løpt ut. Hvis skyldneren får avslag på en begjæring om tvungen gjeldsordning, vil det på grunn av muligheten for å påkjære avslaget kunne gå mer enn ett år fra anmeldelsesfristen til saken er ferdig behandlet. En kreditor kan således risikere at kravet i mellomtiden er foreldet. En analogisk anvendelse av foreldelsesloven § 22 nr. 3 vil imidlertid i slike tilfeller føre til at rettidig anmeldte krav ikke foreldes før tidligst 1 år etter at endelig avgjørelse er truffet i saken.”*²⁸³

Som denne uttalelsen viser, var det altså ikke fristen etter § 22 som hadde vist seg å være for kort, det var tilleggsfristen etter § 13. Paragraf 22 kunne imidlertid ikke komme direkte til anvendelse, idet denne kun omfatter gjeldsordning etter konkursloven. Det ville således antakelig vært tilstrekkelig å gi en tilsvarende regel som i § 22 nr. 3 også for gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven.

Uansett hva bakgrunnen er for at det ble innført en tiårsfrist for fordringer som omfattes av en gjeldsordning etter gjeldsordningsloven, er imidlertid regelen like fullt gjeldende rett. Bestemmelsens forhistorie kan imidlertid forklare hvorfor det ikke gjelder samme regel for gjeldsforhandling etter hhv. gjeldsordningsloven og konkursloven.

Tiårsfristen etter § 21 nr. 3 siste punktum løper *”fra den dag da fristen for å ta stilling til frivillig gjeldsordning etter gjeldsordningsloven § 4-12 første ledd er løpt ut, eller fra den dag da tvungen gjeldsordning ble stadfestet”*. Det følger av § 4-12 at fristen normalt skal

²⁸³ Ot.prp. nr. 99 (2001-2002) s. 79

settes til tre uker. Av notoritetshensyn løper tiårsfristen fra utløpet av fristen for å ta stilling til gjeldsordningen også i de tilfeller hvor det på et tidligere tidspunkt er klart at frivillig gjeldsordning vil komme i stand fordi samtlige kreditorer positivt har akseptert gjeldsordningen.²⁸⁴ Når det gjelder alternativet om stadfestelse av tvungen gjeldsordning, følger det av gjeldsordningsloven § 5-4 at slik avgjørelse skal treffes ved kjennelse, og det vil da være greit å avgjøre det nøyaktige friststart-tidspunktet.

14.5.2 Virkningen når et forslag til frivillig eller tvungen gjeldsordning etter gjeldsordningsloven ikke blir vedtatt eller stadfestet

Det følger av § 22 nr. 2 siste punktum at dersom *”et forslag til frivillig eller tvungen gjeldsordning etter gjeldsordningsloven ikke [blir] vedtatt eller stadfestet, jf. gjeldsordningsloven §§ 4-12 og 5-4, varer virkningen av avbruddet i 1 år”*. Paragraf 4-12 gjelder vedtakelse av frivillig gjeldsordning, mens § 5-4 omhandler stadfestelse av tvungen gjeldsordning, som på visse vilkår kan vedtas dersom frivillig gjeldsordning ikke kommer i stand.

Ved avgjørelse om ikke å stadfeste tvungen gjeldsordning løper fristen fra *”det ble truffet avgjørelse, i tilfelle i høyere instans, om å nekte stadfestelse”*. Når frivillig gjeldsordning ikke blir vedtatt, løper ettårsfristen etter § 22 nr. 2 fra *”fristen for å ta stilling til frivillig gjeldsordning etter gjeldsordningsloven § 4-12 er løpt ut”*.

14.6 Virkningen når foreldelse er avbrutt i forbindelse med gjeldsforhandling etter konkursloven

Etter § 22 nr. 3 gis § 22 nr. 2 annet punktum tilsvarende anvendelse for rettidig anmeldt fordring *”etter loven”*. Med begrepet *”etter loven”* siktes det til gjeldsordning etter konkursloven.²⁸⁵

²⁸⁴ Ot.prp. nr. 99 (2001-2002) s. 92

²⁸⁵ Borch-rettsdata note 103 til § 22

Henvisningen til at § 22 nr. 2 annet punktum gis tilsvarende anvendelse er umiddelbart ikke så enkelt å forstå, men innebærer at for fordringer som er anmeldt under gjeldsforhandlingen, varer virkningen av den rettidige påtale i ett år.²⁸⁶ Fristen løper fra *”den dag behandlingen ble avsluttet, i tilfelle ved avgjørelse i høyere instans”*.²⁸⁷ Det nærmere tidspunktet for avslutning av gjeldsforhandlingen følger av konkursloven § 58.

Også i § 22 nr. 3 er det etter ordlyden et krav om at fordringen må være ”rettidig” anmeldt. I likhet med fordringsanmeldelse ved konkurs eller skifte, må man imidlertid se bort fra kravet om at fordringen må være ”rettidig” anmeldt. Det vises til punkt 14.4.2 for en nærmere begrunnelse.

Det kan spørres om § 22 nr. 3 omfatter alle fordringer som anmeldes i forbindelse med gjeldsforhandlingen, eller om den bare gjelder fordringer som ikke anerkjennes/omfattes av gjeldsordningen, slik at det gjelder en annen regel for øvrige fordringer. For fordringer som omfattes av en gjeldsordning etter gjeldsordningsloven vil det som nevnt løpe en ny tiårsfrist.²⁸⁸ Etter ordlyden i § 21 nr. 3 finnes det imidlertid ikke et tilsvarende alternativ for gjeldsforhandling etter konkursloven.

Det kan synes noe underlig med en slik forskjellsbehandling av fordringer som omfattes av en gjeldsordning etter konkursloven kontra en gjeldsordning etter gjeldsordningsloven. Muligens på denne bakgrunn legger Røed til grunn at anmeldelse under gjeldsforhandling etter konkursloven omfattes av § 21 nr. 3 når fordringen anerkjennes, slik at det løper en tiårsfrist for disse fordringene.²⁸⁹ Påstanden er imidlertid ikke nærmere begrunnet, og etter hva jeg har funnet er det heller ingenting verken i forarbeider eller rettspraksis som tyder på at det har skjedd en glipp her, og at det var meningen at det også for fordringer som omfattes av en gjeldsordning etter konkursloven skal løpe en ny tiårsfrist. Lovens ordlyd er

²⁸⁶ Brækhus s. 165 og Røed s. 480-481

²⁸⁷ Røed s. 481 og Brækhus s. 165

²⁸⁸ Se punkt 14.5.1

²⁸⁹ Røed s. 458

klar i forhold til at gjeldsforhandling etter konkursloven ikke er omfattet av § 21 nr. 3, og dette må etter min mening legges til grunn.

Konklusjonen må da bli at § 22 nr. 3 omfatter alle fordringer som anmeldes i forbindelse med gjeldsordningen, uavhengig av hva som skjer med fordringen i den videre behandlingen. Dette kan også muligens være forklaringen på hvorfor det bare vises til andre, og ikke første punktum i § 22 nr. 2.

Selv om det ikke løper noen ny tiårsfrist etter § 21 nr. 3 for fordringer som omfattes av gjeldsforhandlingen, vil foreldelse kunne unngås via andre regler. I en del tilfeller vil fordringshaveren kunne påberope seg at foreldelsen er avbrutt ved erkjennelse etter § 14, og at det derfor løper en ny foreldelsesfrist som er like lang som den opprinnelige, jf. § 20. Det at en fordringshaver blir tatt med på listen over boets kreditorer, og forelagt forslag til frivillig gjeldsordning mv. uten at skyldneren protesterer på dette, vil kunne innebære en erkjennelse av forpliktelsen fra debtors side.²⁹⁰

Det er imidlertid ikke gitt at skyldneren har erkjent forpliktelsen i en slik situasjon. Det kan være at han bestrider fordringen, men går med på å inkludere den aktuelle kreditor i prosessen for sikkerhets skyld. I så tilfelle foreligger ingen erkjennelse fra skyldneren side.²⁹¹

²⁹⁰ Brækhus s. 165

²⁹¹ Brækhus s. 165

DEL IV – AVSLUTTENDE BEMERKNINGER, REGISTRE MV.

15 Avsluttende bemerkninger og noen de lege ferenda - betraktninger

Da foreldelsesloven ble vedtatt i 1979 var reglene om vilkårene for og virkningen av avbrytelse av foreldelsesfristen tilsynelatende greie og oversiktelige med individuelle regler om vilkårene for avbrytelse i §§ 14 til 19, og felles regler om virkningen av avbrytelse i §§ 20 til 23. En rekke problemer viste seg imidlertid å oppstå ved tolkningen av reglene, enten fordi reglene førte til uheldige resultater, eller fordi spørsmål som overhodet ikke var regulert oppstod i praksis. Disse problemene er stort sett søkt løst ved utallige lovendringer, der bestemmelser er endret eller lagt til. Det kan imidlertid spørres om denne teknikken har vært særlig heldig.

Som denne fremstillingen har vist fremstår reglene om avbrytelse av foreldelsesfristen i dag som et "lappeteppe" av regler som til tider er vanskelig å forstå, og som også ofte har svært dårlig indre sammenheng. Mye av lovarbeidet bærer preg av å være lite gjennomtenkt og innebære lettvinde løsninger. For eksempel er de nye reglene om avbrytelse ved gruppesøksmål et godt eksempel her. Her er både vilkårene for og virkningene av slik avbrytelse plassert i samme bestemmelse, noe som bryter med lovens system ellers. Øvrige regler om virkningen av avbrytelse er ikke foreslått endret slik at også avbrytelse etter § 15a omfattes. Paragraf 15a innebærer videre at foreldelsesfristen på visse vilkår "fortsetter" å løpe på et gitt tidspunkt – en regel som ikke gir mening sammen med de øvrige bestemmelsene om virkningene av avbrytelse.

Som andre eksempler kan nevnes at reglene om virkningene av avbrytelse ved gjeldsordning etter gjeldsordningsloven harmonerer dårlig med tilsvarende regler for

gjeldsordning etter konkursloven. Videre er det underlig at det er et forsettskrav i § 22 nr. 1 ved avbrytelse etter §§ 15 til 17, men at et slikt krav ikke følger av § 22 nr. 2 ved avbrytelse etter § 18. Fremstillingen har vist at det også finnes en rekke andre eksempler på uoverensstemmelser og mindre heldige løsninger.

Etter min mening er det behov for en full gjennomgang av reglene på dette området, der man ikke bare har én problemstilling for øye, men ser på helheten i regelverket.

16 Registre

16.1 Litteraturliste

- Andenæs Mads Henry Andenæs, *Rettskildelære*, Oslo 1997
- Arnholm Carl Jacob Arnholm, *Privatrett II Avtaler*, Oslo 1964
- Bergsåker 1983 Trygve Bergsåker, *Foreldelse av pengefordringer etter foreldelsesloven av 1979*, Lovdata – JV-1983-177, publisert i Jussens venner 1983 s. 177
- Bergsåker 1998 Trygve Bergsåker, *Foreldelse – noen praktiske spørsmål*, Juristkontakt nr. 1 1998
- Borc-rettsdata Alex Borch, *Kommentar til foreldelsesloven*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]
- Bjerke/Keiserud bind 2 Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserrud, *Straffeprosessloven Kommentartutgave Bind 2*, 3. utgave, Universitetsforlaget 2001
- Brækhus Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt I Den personlige gjeldsforfølgning Gjeldseksekusjon, gjeldsforhandling og konkurs*, 3. utgave, Universitetsforlaget 1991
- Bøhn Anders Bøhn, *Domstolloven Kommentartutgave*, Universitetsforlaget 2000
- Dahl-rettsdata Ola Dahl, *Kommentar til ombudsmannsloven*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]
- Eckhoff Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, Oslo 2001, femte utgave redigert av Jan E. Helgesen

- Eckhoff 1962 Torstein Eckhoff, *Sivilprosess*, Universitetsforlaget 1962, 2. utgave ved Bjørn Haug
- Einersen Eivind Einersen, *Foreldelsesloven af 1908 Med kommentarer*, København 1999
- Falkanger, Flock og Waaler Thor Falkanger, Hans Flock og Thorleif Waaler, *Tvangsfullbyrdelsesloven med kommentarer*, Oslo 2002
- Hagstrøm Viggo Hagstrøm i samarbeid med Magnus Aarbakke, *Obligasjonsrett*, Universitetsforlaget 2003
- Holmboe C Stub Holmboe, *Foreldelse av fordringer*, Oslo 1946
- Holme-rettsdata Jørn Holme, *Kommentar til straffeprosessloven kap. 1-5, 21-22 og 29-31*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]
- Hov-rettsdata Jo Hov, *Kommentar til avtaleloven*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]
- Hov I Jo Hov, *Rettergang I Sivil- og straffeprosess*, Oslo 1999
- Hov III Jo Hov, *Rettergang III Sivilprosess*, Oslo 2000
- Hov 1994 Jo Hov, *Rettergang i sivile saker*, 2. utgave, Oslo 1994
- Hov 1997 Jo Hov, *Hvilke rettskraftvirkninger har en dom mot et ansvarlig selskap?*, Lovdata – LOR-1997-302, publisert i Lov og Rett 1997 s. 302
- Hov 2002 Jo Hov, *Avtaleslutning og ugyldighet Kontraktsrett I*, Oslo 2002, tredje utgave
- Kjønstad/Tjomsland Asbjørn Kjønstad og Steinar Tjomsland, *Foreldelsesloven*, Universitetsforlaget 1983
- Moe-rettsdata Ernst Moe, *Kommentar til gjeldsordningsloven*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]
- Robberstad Anne Robberstad, *Rettskraft*, Bergen 2006
- Røed Anne Cathrine Røed, *Foreldelse av fordringer – Kommentar til lov av 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer og*

- utvalgte foreldelsesbestemmelser i spesiallovgivningen, 2. utgave Oslo 2004*
- Schei Tore Schei, *Tvistemålsloven Bind 1 §§ 1-182 Med kommentarer, 2. utgave, Aschehoug 1998*
- Skoghøy Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvistemål, 2. utgave, Universitetsforlaget 2001*
- Skoghøy 1996 Jens Edvin A. Skoghøy, *Om hvorvidt en dom overfor et ansvarlig selskap har rettskraftvirkning i forhold til deltakerne*, Lovdata – LOR-1996-263 – publisert i Lov og Rett 1996 s. 263
- Skoghøy 1997 Jens Edvin A. Skoghøy, *Om de subjektive rettskraftvirkninger av en dom mot et ansvarlig selskap – replikk til Jo Hov*, Lovdata – LOR-1997-505 – publisert i Lov og Rett 1997 s. 505
- Unneberg-rettsdata Inge Unneberg, *Kommentar til skifteloven §§ 1-43 og 111-128*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]
- Unneberg 2002 Inge Unneberg, *Arveloven § 19*, Lovdata – FEST-2002-pl-729, publisert i Festskrift til Peter Lødrup; Bonus Pater Familias s. 729
- Unneberg 2003 Inge Unneberg, *Fristavbrytelse etter al § 19 tredje ledd annet punktum ved omstøtelseskrav fremsatt før offentlig skifte er åpnet – noen refleksjoner omkring Rt-2003-144*, Lovdata – FAB-2003-149, publisert i Tidsskrift for familierett, arverett og barnerettslige spørsmål 2003 s. 149
- Von Eyben Bo Von Eyben, *Forældelse 1*, København 2003
- Wyller-rettsdata Christian Fr. Wyller, *Kommentar til eierseksjonsloven*, Norsk lovkommentar nettversjon (Rettsdata.no) [sist sjekket 29.9.2007]

16.2 Lovregister

Opphevede lover:

- 1896 Lov 27. juni 1896 nr. 7 om foreldelse (foreldelsesloven)
- 1911 Lov 18. august 1911 om skatt av formue og inntekt (skatteloven)

Gjeldende lover:

- 1902 Alminnelig borgerlig straffelov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven)
- 1915 Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven)
Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven)
- 1917 Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprosessloven)
- 1930 Lov 21. februar 1930 om skifte (skifteloven)
- 1936 Lov 25. juni 1936 nr. 4 om enkelte bestemmelser angående meieriselskaper (meieriselskapsloven)
- 1939 Lov 16. juni 1939 nr. 6 om husleie (husleieloven)
- 1952 Lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt
- 1962 Lov 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen (ombudsmannsloven)
- 1966 Lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten (trygderettsloven)
- 1967 Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
- 1972 Lov. 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. (arveloven)
- 1974 Lov 28. juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åsetesretten (odelsloven)
- 1976 Lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper (opphevet)
- 1978 Lov 28. april 1978 nr. 18 om behandling av forbrukertvister (forbrukertvistloven)
- 1979 Lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven)
- 1980 Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven)
- 1981 Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
- 1984 Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven)
Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven)
- 1989 Lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven)
Lov 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring (naturskadeforsikringsloven)

- 1992 Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring
(tvangsfullbyrdelsesloven)
Lov 3. juli 1992 nr. 93 om avhending av fast eiendom (avhendingsloven)
Lov 17. juli 1992 nr. 99 om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner
(gjeldsordningsloven)
- 1994 Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven)
- 1995 Lov 25. august 1995 nr. 57 om pakkereiser og reisegaranti (pakkereiseloven)
- 1997 Lov 23. mai 1997 nr. 31 om eierseksjoner (eierseksjonsloven)
Lov 13. juni 1997 nr. 43 om avtaler med forbrukar om oppføring av ny bustad m.m.
(bustadoppføringsloven)
Lov 19. juni 1997 nr. 44 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven)
- 2004 Lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift (voldgiftsloven)

Lover som ennå ikke er trådt i kraft:

- 2005 Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

16.3 Register over forarbeider

Norges offentlige utredninger og tilsvarende dokumenter:

NOU 2001:32, Rett på sak, Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

Odelstingsproposisjoner

- Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) Om Lov om forelding av fordringer
- Ot.prp. nr. 57 (1984-1985) Om lov om endringer i arve- og skiftelovgivningen, veksel- og sjekklovene mm
- Ot.prp. nr. 46 (1987-1988) Om lov om endringer i lov 18 mai 1979 nr 18 om foreldelse av fordringer
- Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) Om lov om tvangsfullbyrding og midlertidig sikring (tvangsfullbyrdingsloven)
- Ot.prp. nr. 81 (1991-1992) Om lov om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner (gjeldsordningsloven)
- Ot.prp. nr. 21 (1996-1997) Om lov om avtaler med forbrukar om oppføring av ny bustad m.m (bustadoppføringslova)
- Ot.prp. nr. 44 (1997-1998) Om lov om endringer i forsikringslovgivningen, aksjelovgivningen og enkelte andre lover
- Ot.prp. nr. 99 (2001-2002) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 99 om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner mv. (gjeldsordningsloven)
- Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) Om lov om voldgift
- Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) Om lov om endringar i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer og finansavtalelova m.m
- Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

16.4 Domsregister

Høyesterett:

Rt. 1924 s. 406	Rt. 2000 s. 199
Rt. 1931 s. 1267	Rt. 2000 s. 699
Rt. 1948 s. 1166	Rt. 2002 s. 594
Rt. 1957 s. 886	Rt. 2002 s. 696
Rt. 1972 s. 1224	Rt. 2002 s. 1095
Rt. 1982 s. 1720	Rt. 2004 s. 1267
Rt. 1987 s. 110	Rt. 2006 s. 983
Rt. 1988 s. 1287	HR-2007-01029-U
Rt. 1990 s. 189	
Rt. 1990 s. 1050	
Rt. 1991 s. 761	
Rt. 1991 s. 1214	
Rt. 1992 s. 236	
Rt. 1992 s. 391	
Rt. 1992 s. 525	
Rt. 1994 s. 650	
Rt 1994 s. 1363	
Rt. 1995 s. 95	
Rt. 1995 s. 568	
Rt. 1996 s. 298	
Rt. 1996 s. 596	
Rt. 1997 s. 1202	
Rt. 1997 s. 1477	
Rt. 1997 s. 2048	
Rt. 1998 s. 348	
Rt. 1998 s. 983	

Underrettsavgjørelser:

Avgjørelser inntatt i Rettens Gang:

RG-1955-1 (Hålogaland lagmannsrett)

RG-1970-376 (Agder lagmannsrett)

Agder lagmannsrett:

LA-2005-166629

Borgarting lagmannsrett:

LB-1999-2056

LB-1999-2750

LB-2003-3397

LB-2000-3794

LB-2006-3448

Gulating lagmannsrett:

LG-1997-275

LG-1998-1354

Hålogaland lagmannsrett:

LH-2000-625

LH-2002-938

16.5 Lovavdelingsuttalelser

(hentet fra Lovdata)

JDLOV-1988-2844

JDLOV-1995-482

JDLOV-2002-7053